

Subjekti ja passiivi Helsingin Sanomien väkivaltautisoinnissa

Henriikka Rantakokko
Tampereen yliopisto
Viestintätieteiden tiedekunta
Suomen kielen tutkinto-ohjelma
Pro gradu -tutkielma
Kevät 2017

Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millaisia subjekteja ja objekteja suomalaisessa rikosuutisoinnissa käytetään. Subjekti on mainittu useissa kansainvälisissä tutkimuksissa tärkeäksi tavaksi identifioida väkivaltaisten rikosten tekijät, ja subjektin puuttuminen ja sen vältteleminen taas ovat keinoja piilottaa vastuuta tai siirtää se väkivallan tekijästä toisaalle. Subjektin välttelämisen keinoja suomen kielessä ovat esimerkiksi nollapersoonaa ja yksipersoonainen passiivi. Tässä tutkimuksessa keskityn nimenomaan subjekteihin ja yksipersoonaisen passiivin objekteihin. Aiemmin tehdyn väkivaltakirjoitusten tutkimuksen perusteella hypoteesini on, että miehet ja naiset toimivat erilaisten väkivaltaverbien subjekteina ja objekteina.

Tutkimus on rajattu Helsingin Sanomiin. Tämä raja on tehty siksi, että Helsingin Sanomat on Suomen suurilevikkisin sanomalehti, joten sen rikosuutisoinnilla on laajemmat vaikutukset, ja sen rikosuutisia luetaan ainakin periaatteessa enemmän kuin muiden lehtien. Tutkimukseen olen valinnut neljän eri rikosverbin sisältäviä lauseita, 300 per verbi. Verbit ovat *varasti*, *pahoinpiteli*, *raiskasi* ja *murhasi*. Nämä kaikki ovat rikoslaissa määriteltyjä rikoksia. *Varasti*-verbi on mukana vertailun vuoksi, sillä varkauteen ei lähtökohtaisesti liity aina ihmiseen kohdistuvaa väkivaltaa, vaan se on omaisuusrikos. Muut kolme ovat rikoslaissa määriteltyjä henkirikoksia. Laadullisessa analyysissä olen jakanut aineiston kahtia, eli käyttänyt jokaisesta verbikategoriasta 150 ajallisesti ensimmäistä lausetta. Aineisto on haettu Helsingin Sanomien verkkoarkistosta, joka on julkisesti käytettävissä. Haut on suoritettu helmi- ja maaliskuussa 2016 ja hakuja on täydennetty saman vuoden aikana.

Tutkimuksen teoreettinen tausta on systeemis-funktionaalissa kieliopissa. Tämä lähtee jo siitä, että tutkimuksen tarkoituksena on selvittää subjektien ja objektien funktioita. Tutkimuksessa kuvaillaan siis sekä keskiöön valittuja lauseenjäseniä että niiden käyttötapoja. Tutkimuksen ote on siis pakostakin diskurssianalyttinen ja osittain mediakriittinen. Pääpaino on kuitenkin kuvailussa, ei niinkään tulosten arvottamisessa.

Aineisto on lajiteltu aineistosta kummunneisiin kategorioihin. Subjektikategorioita syntyi 14 ja objektikategorioita taas 18. Tulokset ovat voimakkaasti sukupuolittuneet, ja subjekteista suurin osa oli miessubjekteja (202 kappaletta) ja objekteista suurin osa naisobjekteja (116 kappaletta). Määrällisesti katsottuna miessubjekteja on noin 20 kertaa enemmän kuin naissubjekteja, ja passiivirakenteiden naisobjekteja on noin 11-kertaisesti enemmän kuin naisobjekteja. Naisobjekteja on lähes kaksinkertainen määrä miesobjekteihin nähden. Tulosten perusteella naisiin viittaavien sanojen funktio on todennäköisemmin olla rikoksen uhrin osassa kuin rikoksen tekijänä, ja miessanojen funktio on todennäköisemmin rikosten tekijänä. Nimisubjekteja on enemmän kuin nimiobjekteja, joten rikoksen tekijän nimensuoja tässä aineistossa on pienempi kuin rikoksen uhrin.

Avainsanat: subjekti, passiivi, rikosuutiset, Helsingin Sanomat, systeemis-funktionaalinen kielioppi

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
1.1 Tutkimuskysymykset	5
1.2 Aikaisempaa tutkimusta	6
1.2 Uutisointi ja sääntely	9
2 TEOREETTINEN TAUSTA JA KÄSITTEISTÖ	12
2.1 Ilmisubjekti	12
2.1.1 Subjekti tutkimuksen rikosverbien argumenttirakenteessa	14
2.1.2 Yksipersonainen passiivi	17
2.1.3 Yksipersonaisen passiivin subjektin paikka	18
2.2 Teemarakenne	19
2.2.1 Systemis-funktionaalinen kielioppi: sovellusta suomen kieleen	20
2.2.2 Subjekti ja teema informaatorakenteessa	20
2.3 Subjekti ja muut kielen keinot vastuun esittämisessä	22
3 AINEISTO JA METODI	24
4 ANALYYSI	28
4.1 Subjektit	28
4.1.1 Ammatti, tehtävä ja asema	31
4.1.2 Epäilty ja rikoksen tekijä	32
4.1.3 Ideologia ja aktivismi	35
4.1.4 Ihmisryhmät	36
4.1.5 Ikä	38
4.1.6 Kollektiivit ja instituutiot	40
4.1.7 Mies, nainen ja vanhemmat	42
4.1.8 Nimi	45
4.1.9 Pronominit ja persoonapäätteet	47
4.1.10 Teko, tapahtuma ja muut	48
4.1.11 Yhteenveto subjekteista	49
4.2 Passiivimuotojen objektit	52
4.2.1 Ei objektia	53
4.2.2 Vain varasti-verbin saamat objektit	53
4.2.3 Ammatti, tehtävä ja asema	54
4.2.6 Ideologia ja aktivismi	56
4.2.7 Ihmisryhmä	57
4.2.8 Rikoksen tekijä tai rikoksen uhri	58

4.2.9 Pronomini.....	59
4.2.10 Nimi	60
4.2.11 Mies, nainen ja vanhemmat	62
4.2.12 Ikä.....	64
4.2.14 Muut.....	65
4.2.13 Yhteenveto passiivien objekteista.....	66
5 TULOSTEN VERTAILUA JA POHDINTAA	68
6 LOPUKSI.....	73
LÄHTEET.....	76

TAULUKOT

Taulukko 1: Primaarien A-verbien semanttinen jaottelu Pajusta (2001: 55–56) mukailleen.....	15
Taulukko 2: Subjektien haut.....	25
Taulukko 3: Yksipersonaisten passiivien haut.....	25
Taulukko 4: Subjektit verbeittäin ja kategorioittain.....	49
Taulukko 5: Objektit verbeittäin ja kategorioittain.....	66
Taulukko 6: Objektien ja subjektien yhteisten kategorioiden kokovertailu.....	69

1 JOHDANTO

Kielentutkimuksen avulla voidaan päästä käsiksi tapoihin, joilla toimintoja ja tapahtumia käsitteellistetään. Suhde ei ole yksi yhteen, sillä mielessä käsiteltäviä skenaarioita on osattava tulkita niin, että ne voidaan kääntää sanoiksi.

Kandidaatintutkielmassani (Rantakokko 2015) törmäsin väkivaltaverbien subjekteihin tutkiessani Yle Uutisten Ferguson-uutisoinnin otsikkojen ja ingressien subjekteja. Fergusonissa vuonna 2014 tapahtuneet mellakat saivat runsaasti huomiota myös suomalaisessa mediassa. Ne saivat alkunsa, kun valkoinen poliisimies Darren Wilson ampui mustan siviilin Michael Brownin, uutisoinnissa käytettiin runsaasti kollektiivisubjekteja (esim. *mielenosoittajat*), prosessisubjekteja ja nominalisaatioita (*päätös*, *vapautus*). Myös poliisi, niin instituutiona kuin yksittäisinä poliiseina, esiintyi usein subjektina 36:n Yle Uutisten verkkoartikkelin verbeissä. Aineistosta kävi ilmi, että Yle Uutisten luoma kuva toimijuudesta Fergusonissa rakentui prosessien, kollektiivisten mielenosoittajien sekä yksittäisten poliisien varaan.

Tutkimuksessa paljastui mielenkiintoinen epäsuhta erilaisten subjektien välillä. Tahdonkin laajentaa pienen kandidaatintutkielmani tulokulmaa. Samaa aineistoa tai tapahtumaa en kuitenkaan tahtonut enää käyttää, vaan sekä laajentaa verbikokoelmaa, että supistaa aineiston tiettyihin verbeihin. Väkivallan käsitteellistäminen on aina kiinnostanut minua, sillä väkivallalla on ihmiskunnassa pitkä historia. Koska olen kiinnostunut myös sukupuolittuneesta väkivallasta ja uutisoinnissa mahdollisesti läsnä olevasta epätasapainosta, koin, että tätä voidaan lähestyä myös kielitieteellisin keinoin.

1.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, minkälaisia tekijöitä väkivaltaverbeille annetaan. Subjektin merkitys väkivallasta puhuttaessa ja kirjoitettaessa on tärkeässä osassa kansainvälisessä tutkimuksessa (Henley, Miller & Beazley 1995; Coates & Wade 2007; Lamb 1991; Bohner 2001; Frazer & Miller 2009). Tämän vuoksi tahdon selvittää Suomessa julkaistavassa rikosuutisoinnissa käytettyjä subjekteja. Tutkimuskysymykseni ovat subjektien osalta siis seuraavat:

- Millaisia subjekteja rikosverbit saavat?
- Millainen kuva rikosten tekijöistä ja luonteesta syntyy näiden subjektien kautta?

Näihin pyrin hankkimaan vastaukset lajittelemalla ja kuvailemalla subjektia sekä vertaamaan erilaisten subjektien määriä toisiinsa. Pyrin etsimään eri subjektiryhmien sekä eri verbien saamien subjektien käytössä ilmeneviä eroja. Pyrin myös etsimään yhtäältä yhdenmukaisuuksia ja toisaalta poikkeavuuksia eri subjektien ja verbien välillä.

Passiivi on myös mielenkiintoni kohde, sillä suomen yksipersonainen passiivi on yksi tapa jättää tekijä taka-alalle. Tekijä on silti olemassa ja ihmisviitteinen, mutta useasti passiivin tekijöitä kuvataan monikollisiksi. Objekti ottaa teemapaikan ja korostuu subjektin, tekijän, kustannuksella, mutta myös muita lauseenjäseniä voi olla teemapaikalla juuri ennen passiivimuotoa.

- Mitä passiivimuotoiset verbit saavat objekteikseen? Jos objektia ei ole lauseessa, mikä lauseenjäsen saa teemapaikan?
- Millainen kuva rikosten uhreista muodostuu Helsingin Sanomien uutisten lukijoille?

Sekä subjektien että objektien tarkastelussa pyrin vastaamaan suurempaan kysymykseen siitä, mitä uutiset kertovat siitä, miten ihmiset hahmotetaan. Mikä koetaan mainitsemisen arvoisena, prototyyppistä poikkeavina piirteinä? Millaista kuvaa subjekti- ja objektivalinnat luovat suomalaisen rikosuutisoinnin kuvailemista rikoksista?

Tutkimuksen ote on lingvistinen. Tutkimuksessa on pakostakin diskurssianalyttinen tulokulma, sillä tutkimus käsittelee samassa aihepiirissä ja mediassa luotua kuvaa rikosten tekijöistä ja uhreista. Tutkimuksessa ei kuitenkaan ole tarkoituksena tarkastella erilaisia diskursseja, joita rikosten tekijöistä luodaan. Tutkimuksessa on kriittinen ote sikäli, että lopuksi pyrin arvottamaan joitain subjektivalintoja. Suurimmilta osin pyrin kuitenkin lähinnä kuvailemaan käytettyjä subjekteja ja objekteja. Kriittisyydeltä on kuitenkin vaikea välttyä aihepiirissä, jossa käsitellään ihmisiin oikeasti kohdistuvaa harmia ja väkivaltaa.

1.2 Aikaisempaa tutkimusta

Rikosuutisointia on Suomessa tutkinut esimerkiksi Piia Leino vuonna 2005 ilmestyneessä gradussaan. Haastattelututkimuksessa Leino selvitti, millaista eettistä harkintaa rikosjournalismiin liittyy, ja miten toimittajat itse kokevat asemansa rikosuutisoinnissa. Tutkimus on haastattelututkimus, jonka aineistoa Leino analysoi diskurssianalyttisin keinoin. Tutkimuksessa kävi ilmi, että rikosuutisia kirjoittavat toimittajat pohtivat eettisiä kysymyksiä paljon, mutta eettisten kysymysten ala on hyvin kapea ja rajoittuu muun muassa nimensuojakysymyksiin. Esimerkiksi

journalistien usko viranomaislausuntoihin rikosuutisia laatiessa on yhä varsin vahvaa (Leino 2005: 93).

Anna-Marjaana Mäkelä (2000b) käsitteli pro gradu -tutkielmassaan Helsingin Sanomien tapaa kirjoittaa raiskauksista. Tutkimuksessa oli aineistona 16 Helsingin Sanomien juttua ja metodina niin ikään diskurssianalyysi. Tutkimuksen pääsääntöisenä tuloksena oli se, että uutiset eivät haasta yhteiskuntajärjestystä, vaan auttavat piilottamaan sen tosiasian, että suurin osa raiskauksista tapahtuu tuttujen välillä ja kotioiloissa. Mäkelän käsittelemissä uutisissa myös näkyy *raiskaa*-sanan välttelyä ja runsasta *raiskasi*-verbin passiivimuotoa (Mäkelä 2000a: 53).

Tutkimusta väkivaltaverbien subjekteista on tehty myös muusta aineistosta kuin uutisista, esimerkiksi akateemisista teksteistä, jotka käsittelevät seksuaalisoitua ja sukupuolittunutta väkivaltaa. Gerd Bohner (2001) tutki kielellisiä keinoja, jolla seksuaalisoidun väkivallan¹ uhreja syyllistetään kokemastaan rikoksesta. Tällaisiksi kielellisiksi keinoiksi hän yksilöi passiivin. Tutkimuksen aineistona oli maallikkokirjoittajien saksankielisiä tekstejä heille näytetyistä raiskaustilanteista. Maallikkokirjoittajat käyttivät suhteellisesti enemmän passiivia kirjoittaessaan heille näytettyjen tilanteiden raiskauksista kuin tilanteesta tapahtuneista muista asioista (emt. 526). Kun koehenkilöitä pyydettiin tekemään otsikoita kirjoittamilleen tilannekuvauksille, yhtenä vastuun osoittamisen välttelykeinona oli koko *raiskasi*-verbin pudottaminen tai nominalisaatio. Frazer ja Miller (2009: 64) esittävät aiheellisen kriittisen huomion – koska raiskaustilannevideoissa esitetyt raiskaajat olivat miehiä, on Bohnerin tuloksista vaikea arvioida, välttelevätkö koehenkilöt miesten vastuun kirjoittamista vai ylipäätään tekijän vastuun esittämistä.

Tieteellistä tekstiä on tutkinut Sharon Lamb (1991). Hän tutki neljän eri tieteenalan vertaisarvioituja artikkeleita, joissa aiheena oli parisuhdeväkivalta. Väkivaltatöiden tekijänä on mies ja uhrina nainen. Yhdessäkään Lambin hakusanoilla saadussa artikkelissa väkivallan tekijänä ei ollut nainen eikä uhrina mies. Jokaisesta artikkelista Lamb analysoi 37 ensimmäistä lausetta ja etsi ongelmallisiksi perustelemiaan rakenteita, kuten nominalisaatiota, passiivia, uhrien mainintaa ilman väkivallanteon agenttia ja ylipäätään vastuun kaihtamista esimerkiksi rakenteella ”parental violence” (*vanhempien välinen väkivalta*) tai ”domestic disputes” (*kotilojen erimielisyydet*). Myös tekijän ja uhrin sukupuolen häivyttäminen esimerkiksi rakenteella ”couples violence” (*pariväkivalta* tai *parien väkivalta*) kuului ongelmallisiin rakenteisiin. Yli puolessa aineiston lauseissa, joissa aiheena oli miesten tekemä väkivalta naisia kohtaan, oli näitä ongelmalliseksi koettuja rakenteita. Vain 1,2%

¹ Käytän tässä tutkimuksessa termiä ”seksuaalisoitu väkivalta” termin ”seksuaaliväkivalta” sijaan. Perusteluni ovat samanlaiset kuin Coatesin ja Waden (2007: 512): mielestäni termi ”seksuaaliväkivalta” implikoi näissä väkivallanteoissa olevan jotain seksuaalista tai seksiin liittyvää. Nähdäkseni kyse on pikemminkin väkivallasta, joka on seksuaalisoitua. Kuva seksistä on siihen ikään kuin päälle liimattu.

kaikista ongelmallisista lauseista oli ongelmallisia passiivin takia (emt. 254). Käsittelen tätä tutkimusta hieman enemmän luvussa 2.3.

Henleyn, Millerin ja Beazleyn (1995) tutkimus on suurin innoittaja käsillä olevaan tutkimukseen. Tutkimuksen aineistona oli Boston Globen uutisia vuosilta 1981 ja 1991, ja sisällönanalyysillä saatiin selville, että passiivia käytettiin lähes kaksi kertaa enemmän kuin aktiivia niissä tapauksissa, joissa kuvattiin miesten tekemää väkivaltaa naisia kohtaan. *Murhasi*-verbillä eli ”to murder”-verbillä passiivi—aktiivi-suhde taas oli kolme yhteen. Vertailun vuoksi tutkimuksessa otettiin myös selville ei-väkivaltaisten verbien passiivi-aktiivi-suhteita, ja aktiivia käytettiin huomattavasti enemmän näissä verbeissä. (Frazer & Miller 2009: 63.)

Frazer ja Miller (2009) esittävät huomion siitä, että miehet ovat huomattavasti enemmän edustettuina rikosuutisten tekijöinä (s. 64). Kaikissa edellä mainituissa tutkimuksissa miesten tekemä väkivalta on yliedustettua, joten minkäänlaista luotettavaa johtopäätöstä ei voida tehdä siitä, vältelläänkö vastuun osoittamista nimenomaan miesten tapauksessa vai ylipäättään väkivaltarikoksissa. Frazer ja Miller käyttivät omassa tutkimuksessaan samaa lehteä, Boston Globea, josta Henley, Miller ja Beazley (1995) olivat saaneet aineistonsa. Hakusanoja olivat mm. ”husband” (*aviomies*), ”wife” (*vaimo*) ja väkivaltaverbejä kuten ”murder” ja ”kill”. Ongelmallista tutkimuksessa on aineistonhakuaiheessa mielestäni se, että väkivaltaverbit ovat vain murhaan tai tappoon liittyviä, eivätkä esimerkiksi pahoinpitelyverbejä (”batter”, ”beat up”). Tutkimuksen aineisto jäi naisten tekemän väkivallan kohdalla niin pieneksi, että sukupuolten välistä vertailua ei voida tehdä uskottavasti. 48:sta miestekijän sisältävästä lauseesta 13 verbiä oli passiivissa, ja yksi viidestä naistekijän saaneesta verbistä oli passiivissa. Suhteellisesti miestekijät saivat siis enemmän passiiviverbejä kuin naistekijät.

Toisessa tutkimuksessaan Frazer ja Miller (2009) antoivat koehenkilöille väkivaltatilanteista faktat, kuten tekijän, uhrin ja väkivallanteon. Koehenkilöt kirjoittivat näistä uutisen. Koehenkilöiden teksteissä passiivia käytettiin useammin silloin, kun mies oli väkivallan tekijänä ja nainen uhrina (emt. 68, Table 1). Teksteissä kuitenkin annettiin enemmän tekosyitä naisten tekemälle väkivallalle miehiä kohtaan kuin toisin päin – 29:ssä tekstissä naisen väkivaltaiselle käytökselle annettiin syy ja 25:ssä ei. Miestekijöiden tapauksessa taas teolle annettiin syy kuudessa tekstissä ja 44:ssä ei. (emt. 67.)

Kahden eri tutkimuksensa tuloksia Frazer ja Miller (2009: 68) tulkitsevat siten, että naisten rooli väkivallan tekijänä on mahdollisesti ”salientimpi” – naiset ovat väkivallan tekijöinä aktiiviverbin sisältävässä lauseessa suhteellisesti useammin, ja heidän teoilleen annetaan syy. Koska koehenkilöiden kirjoittamien tekstien tapahtumina oli lähinnä murhia, kuten myös uutistekstien

hakusanoina, on oletettavaa, että kirjoittajat haluavat kertoa lukijoilleen murhan motiivin. Olisi mielenkiintoista, jos teoissa olisi myös otettu mukaan pahoinpitelyt tai muut väkivallanteot.

Coates ja Wade (2007) esittävät, että väkivallan ongelma on ”erottamattomassa yhteydessä” representaation ongelmaan (emt.: 511). Yksilöt, jotka kirjoittavat väkivallasta (kuten journalistit) eivät ole siis tahdottomia ja manipuloituja valtion ”sätäkynukkeja” vaan ”sosiaalisia agenteja, joiden diskursiiviset teot heijastelevat tai lähtevät vaihtelevasti institutionaalisista periaatteista” (emt. 511). Kirjoittajilla on valtaa:

”Puhujat ja kirjoittajat käyttävät kielen konstruoivaa voimaa strategisesti nostaakseen esille tiettyjä ihmisten tai tapahtumien versioita, ja näin he voivat vaikuttaa avainasemassa oleviin päätöksiin, kuten tekijän tuomioon.”² (Coates & Wade 2007: 512, käänös oma.)

Valtaa kuitenkin käytetään kontekstissa. Suomenkielisessä uutiskontekstissa valtaa käytetään sananvapautta säätelevien lakien ja journalistien oman itsesääntelyn puitteissa. Esimerkiksi seksuaalirikollisen nimeä ei välttämättä suoraan julkaista, mikäli uhrin henkilöllisyyttä tahdotaan suojella. Seuraavassa kohdassa käsitelen rikosuutisoinnin lainsäädäntöä tarkemmin.

1.2 Uutisointi ja sääntely

Henkirikosten määrä on laskenut Euroopan laajuisesti viime vuosina, hyvin tasaista tahtia. Sama pätee myös Suomessa, jossa henkirikosten määrän lasku on seurannut kansainvälistä trendiä (Lehti 2015: 9). Suomen henkirikostaso on kuitenkin kokenut jyrkkiä nousuja ja laskuja, ja se on ollut olennaisesti korkeampi kuin muissa Pohjoismaissa ja joissain läntisen Euroopan maissa (Lehti 2015: 7; Laitinen & Aromaa 2005: 221). Pahoinpitelyrikosten määrä on poliisien tilastoissa tasaisessa nousussa, sillä kynnyksen ilmoittaa niistä poliisille on laskenut (Laitinen & Aromaa 2005: 223).

Rikokset kiinnostavat niin fiktiivisinä kuin aitoinkin tapahtumina – dekkarit ovat yhä suosittuja, ja rikosten ratkominen on viety myös monimutkaisiin tekstipohjaisiin videopeleihin. Useat suositut televisiosarjat käsittelevät rikoksia, niin henkirikoksia kuin varkauksiakin. Rikosuutisointi kiinnostaa median arkikuluttajia ja median tutkijoita aivan yhtä lailla (Marsh & Melville 2014: 1). Tämä on selvää jo käsillä olevan tutkimuksen takia, mutta akateeminen kiinnostus on kansainvälisestikin kohdistunut jo pitkään rikoksiin ja kriminologiaan. Jo ennen 1900-lukua tietyt sensaatoririkokset kuten Viiltäjä-Jackin (engl. *Jack the Ripper*) tekemät murhat saivat suurta

² ”Speakers and writers use the constructive power of language strategically to promote particular versions of persons and events over other versions in order to influence key decisions, such as the legal sentencing of the perpetrator.”

medianäkyvyyttä silloin suurimmassa ja tärkeimmässä mediassa, sanomalehdessä. Murhia kuvailtiin hyvin yksityiskohtaisesti, ja jokaisesta murhasta tehtiin oma ”mediatapahtumansa”. (emt. 3-4.)

Teon kiinnostavuutta laskee se, jos tekijä ja uhri tunsivat toisensa. Jos uhrina on nuori nainen, on tämä heti kiinnostavaa, koska se oli toimittajien mielestä harvinaista (Leino 2005: 43). Nuorten naisten henkirikoskuolleisuus onkin nuorten miesten henkirikoskuolleisuutta alhaisempaa (Lehti 2015, kuvio 20).

Suomalaiset ovat pitkään olleet maailmantilastoissa varsin ahkeria sanomalehtien lukijoita – vuonna 2009 jopa toisena heti Norjan jälkeen. Suomessa julkaistaan useita sanomalehtiä, mutta niiden julkaiseminen on keskittynyt suurimmilta osin kahdelle mediatalolle, Sanoma Oyj:lle ja Alma Media Oyj:lle. (Nordenstreng & Wiio 2012: 22.) Sanomalehtien lukumäärät ja levikit ovat korkeita, mutta lehtien kokonaislevikki on kuitenkin laskenut (Jyrkiäinen 2012: 67), ja vuonna 2017 Reporters Without Borders -järjestön (RSF) mukaan Suomessa luetaan maailmassa neljänneksi eniten sanomalehtiä (Ousted from the top, 2017). Sanomalehtiin kirjoitetut uutiset siis tavoittavat hyvin suuren osan Suomen lukutaitoisesta väestöstä, mikä tekee sanomalehtien uutisoinnista tärkeän yhteiskuntaa muokkaavan ja siitä kuvaa maalaavan tekijän.

Suomen perustuslaissa (731/1999, 12 §) on turvattu sananvapaus kaikille Suomen valtion vaikutuspiirissä oleville henkilöille. Suomi on ollut pitkään sananvapauden mallimaa RSF:n mukaan, mutta vuonna 2017 ykköspaikalta Suomen syrjäytti Norja niin kutsutun sipilägaten takia (Ousted from the top, 2017).

Sananvapauspykälässä sanotaan, että jokaisella on ”oikeus saada tieto julkisesta asiakirjasta ja tallenteesta”. Tähän kietoutuu journalismin ja tiedotuksen tehtävä valistuksena ja tiedon levittämisenä. Sananvapauspykälän keskeinen sisältö on siinä, että se takaa vapaan julkisen keskustelun – vapaan mielipiteenmuodostuksen, joka on yksi demokraattisen oikeusvaltion tunnusmerkeistä. (Tiilikka 2008: 17.) Lehdistönvapauteen kuuluu Suomessa olennaisesti myös ennakkosensuurin kieltö – tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö sananvapauden väärinkäytöllä tehtyjä rikoksia voitaisi jälkikäteen rangaista (emt. 19). Tällaisia rikoksia ovat esimerkiksi kiihottaminen kansanryhmää vastaan (L 39/1889: 11) tai kunnianloukkaus (L 39/1889: 24). Monia sananvapausrikoksia voi tehdä juuri julkisen joukkotiedotuksen välityksellä.

Uutisointia, kuten muutakin mediaa, sääntelevät sananvapauden rajat. Rajat on säädetty lakiin. Sananvapaus ei siis ole absoluuttinen, vaan kuten todettua, sananvapautta käyttämällä voi syyllistyä rikokseen. Sananvapauden rajoitukset ovatkin siis muiden perusoikeuksien rajoitusten tavoin, Tiilikkaa (2008: 20) mukailen:

- 1) laissa säädettyjä
- 2) täsmällisiä
- 3) tarkkarajaisia
- 4) hyväksyttäviä ja
- 5) suhteellisia.

Lehdistö onkin yleisesti lainsäädännöllistä sääntelyä vastaan, joten sen sijaan on nähty, että lehdistön itsesääntely eettisten ohjesääntöjen avulla on parempi vaihtoehto (Mäntylä 2008: 18). Suomessa on Julkisen sanan neuvosto (JSN), joka ylläpitää suomalaisten journalistien eettisiä ohjeita, Journalistin ohjeita. JSN:ään kuuluu periaatteessa lähes koko Suomen mediakenttä, mikä on kansainvälisellä tasolla poikkeus. JSN:n eettistä koodia, Journalistin ohjeita, noudattaa ainakin periaatteessa koko suomalainen journalistien kirjo. (Nieminen & Nordenstreng 2012: 317.) Monissa maissa lehdistöneuvostoja täydentää esimerkiksi asiamiesjärjestelmä, ja Yhdysvalloissa on omanlaisensa järjestelmä (Mäntylä 2008: 19). Maissa, joissa on lehdistöneuvostoja, on neuvostoihin omaksuttu eräänlainen kolmi- tai nelikantainen kokoonpano, jossa hyvää lehtimiestapaa arvioivat sekä tutkijat, yleisön edustajat että journalistit tai muut joukkotiedotuksen edustajat (emt. 19-20). Erilaisia lehdistöneuvostoja on noin 60 maassa. (emt. 21.)

Nieminen ja Nordenstreng (2012) mainitsevat yhdeksi itsesääntelyn ongelmaksi journalismissa muodostuneen tapakulttuurin. Tapakulttuurilla tarkoitetaan sitä, mitkä ovat itsestänselvyyksiä ja mitkä asiat ovat sallittuja, mitkä kiellettyjä. Eri lehdissä noudatetaankin käytännössä erilaisia normistoja. Kieli on erityisesti tuottanut ongelmia, ja Journalistin ohjeita on uusittu 2000-luvulla useaan otteeseen. (emt. 318-319.)

Uutisoinnin sääntely on siis monitasoista. Korkein taso on lainsäädäntö, Suomen laki, joka sekä takaa sananvapauden että asettaa sille rajoituksia ja määrittelyjä sananvapausrikoksille. Suomen mediakenttä on suurimmilta osin sitoutunut JSN:n, median itsesääntelyelimen, Journalistin ohjeisiin. Alimmalla tasolla on tapakulttuuri, eli säännöt, jotka tulevat ilmi vain, kun niitä rikotaan. Journalisti tekee siis työtään näiden kolmen eri tasolla vaikuttavien säännösten verkossa. Lisäksi journalistilla on omat uskomuksensa, eettinen koodistonsa ja moraalinsa. Journalisti tekee valintansa tässä kontekstissa.

2 TEOREETTINEN TAUSTA JA KÄSITTEISTÖ

Tässä luvussa käsittelen ne teoreettiset näkökulmat ja käsitteet, joiden avulla olen tehnyt analyysiäni tässä tutkimuksessa. Esittelen ensin erilaisia näkökulmia ilmisubjektiin. Käsittelen sitä, miten tutkimuksen keskeisten verbien subjektit asettuvat verbien argumenttirakenteeseen. Mukailen tässä kohdassa Anneli Pajusen (2001) argumenttirakenneanalyysiä. Kohdassa 2.1.2 kirjoitan (yksipersonaisesta) passiivista ja sen tutkimuksesta, minkä jälkeen siirryn kohdassa 2.1.3 esittelemään yksipersonaisen passiivin subjektin paikkaa. Tämän jälkeen esittelen lyhyesti teemarakenteeseen kuuluvaa käsitteistöä ja systeemis-funktionaalisen kieliopin sovellusta suomen kieleen, Susanna Shorea mukailen (1992 & 2008).

Viimeiseksi, kohdassa 2.3, esittelen tutkimusta subjektista ja muista kielen keinoista vastuun esittämisessä. Tutkimuksia on niin akateemisesta kielestä kuin opiskelijoiden kertomuksista. Käsittelen tässä kohdassa myös omassa kandidaatintutkielmassani (Rantakokko 2015) ilmi tulleita vastuun peittämis- tai ilmaisemiskeinoja. Peilaan vastuun esittämistä myös suomalaisen sananvapauslainsäädäntöön esitelläkseni ne raamit, joissa suomalaiset journalistit rikosuutisia kirjoittavat.

2.1 Ilmisubjekti

Voidaan sanoa, että predikaattiverbi ja subjekti ovat lauseen peruselementtejä – jokin nominaalinen jäsen on alistettuna sille, mitä predikaatilla ilmaistaan (Häkkinen 1994: 146–147). Suomen kieli on sanajärjestykseltään vapaaksi luonnehdittu, mutta taipumus subjekti–verbi-järjestykseen on voimakas (Helasvuo & Huomo 2010: 171). Suomen kielessä subjektin voi panna selkeästi ilmi (esim. *mies varasti polkupyörän*, subjekti lihavoitu), mutta joissain rakenteissa subjekti voidaan piilottaa. Tällaisia rakenteita ovat esimerkiksi passiivimuodot, joita käsittelen myöhempanä. Myös nollapersoonaa (isäni sanoin *pitää simahtaa*), infinitiivilausekkeet ja imperatiivin 2. persoonaa jäävät subjektittaan. (ISK § 913.) Ilmisubjekti on valinnainen, kun verbimuoto on ensimmäisessä tai toisessa persoonassa, esimerkiksi lauseissa kuten (*minä*) *haen ämpärin*. Subjektia ei tarvitse panna ilmi, sillä se näkyy varsin eksplisiittisesti verbin persoonapäätteestä. Hakulinen ja Karlsson puhuvatkin ”inkorporoidusta” subjektista (1979: 166), joten edellä mainittu esimerkkilause ei ole subjektiton.

Hakulinen ja Karlsson (emt. 158) esittävät subjektin tarkoittavan neljää päällekkäistä ilmiötä. Nämä ovat looginen eli asiasubjekti, kieliopillinen subjekti, psykologinen subjekti eli teema ja tekijä

eli semanttisesti määritelty subjekti. Tutkimukseni keskiössä on kieliopillinen subjekti, jonka määrittäviä kriteerejä Hakulinen ja Karlsson mainitsevat kahdeksan (emt. 163–165):

- A. Objektin sijaanmerkintä
- B. Subjektin sijaanmerkintä
- C. Persoonakongruenssi
- D. Lukukongruenssi
- E. Sanajärjestys
- F. Kiellon vaikutus sijaanvalintaan
- G. Pragmaattinen tieto
- H. Osallistuminen tiettyihin transformaatioihin

Helasvuo ja Huumo laskevat kolme tärkeintä kieliopillista kriteeriä subjektille. Nämä ovat kongruenssi, sanajärjestys ja sijamerkintä. (2001:169.)

Perussubjektista poikkeavat suomen kielessä ISK:n määrittelemät genetiivisubjekti (*Minun pitää siivota huoneeni*) ja eksistentiaalilauseen subjekti eli e-subjekti (*Hallituksessa on ministereitä*). Tunnuksmerkistä näissä subjekteissa on se, että ne eivät kongruoi verbin kanssa (vrt. *Minä siivoan*). Kuten aiemmin mainittua, kongruenssia pidetään yhtenä subjektin kieliopillisena tunnuksmerkkinä (Helasvuo ja Huumo 2010: 170). Susanna Shore (1992: 99–104) on suomen kielen systeemis-funktionaalisen kieliopin hahmotelmassaan laskenut subjekteiksi vain nominatiivi-NP:t, jotka kongruoivat verbin luvun ja persoonan kanssa. Hänen mukaansa perinteinen suomen subjektimääritelmä pohjaa indoeurooppalaiseen kielioppiperinteeseen, mikä on johtanut muodon ja funktion hämmennykseen. Myös ISK:ssa mainitaan, että subjektin prototyyppiset ominaisuudet voivat jakaantua eri lauseenjäsenten kesken, esimerkiksi yhdellä lauseenjäsenellä voi olla subjektin muoto ja toisella sen paikka lauseen alussa (§ 922). Subjektin funktiota ja muotoa pohtivat myös Helasvuo ja Huumo (2010) artikkelissaan suomen kielen subjektin luonteesta, eivätkä he laske e-subjektia subjektiksi myöskään (emt. 191). Kognitiivisen kielitieteen suurta nimeä Langackeria (1990: 217) mukaillen he määrittelevät subjektin funktion lauseen prosessin alkupisteenä tai muuttujana. Croft (2001: 138) kieltää universaalien lauseenjäsenten, myös subjektin, olemassaolon ja esittää tilalle konstruktiokohtaisia lauseenjäsieniä. Typologisesti subjekti on siis Croftille yleistys eri kielten subjekteista, erityisesti e-subjektista ja transitiivilauseen subjektista. Suomen kielessä kun mahdollisia ovat myös sellaiset konstruktiot, joissa transitiivilause ja eksistentiaalilause ikään kuin sekoittuvat, esimerkiksi *jotain unkarilaisia esitti siellä kansantansseja* (Leino & Östman 2005: 206).

Mikäli subjekti on alkupiste tai muuttuja, tämä tarkoittaa, ettei se läheskään aina toimi agenttina tai tekijänä. Alkupisteenä voi olla myös tapahtuma (*mellakka sai aikaan kaaoksen*) tai vaikkapa sääilmiö (*myrsky kaatoi puut*). Langackerin mukaan (1990: 215) subjekti on transitiivilauseessa tapahtumaketjun alku ja patientti on taas sen loppu. Subjekti on alkulähde, joka

on lauseessa eksplisiittisesti profiloitu (emt. 217). Subjekti ei kuitenkaan välttämättä saa teemapaikkaa lauseessa (Shore 2008: 38), ja oikeastaan se voi esiintyä missä kohden lausetta tahansa (Hakulinen ja Karlsson 1979: 161). Toisin on esimerkiksi englannissa, jossa Hallidayn mukaan subjekti valitaan teemaksi väitelauseissa aina kun mahdollista (2014: 97). Subjektin ja teeman suhdetta lauseen informaatorakenteessa pohdin tarkemmin luvussa 2.2.

Arkkityyppinen subjekti toimii agenttina, muttei tämä ole sen ainoa rooli (Helasvuo ja Huomo 2010: 171; Langacker 1990: 215–216; Hakulinen ja Karlsson 1979: 161). Subjekti on kuitenkin lauseen alkupiste ja transitiivilauseiden tapahtumaketjun alku, ja asettuu yleensä verbin edelle lauseessa. Tämä on helppo ymmärtää, sillä puhuessamme tapahtumissa tahdomme toki tietää tai kertoa, kuka on mitäkin tehnyt tai kenestä ja mistä tapahtumien kyseenomainen kulku johtuu. Suomen kielessä on kuitenkin useita keinoja piilottaa lauseopillinen subjekti, kuten aiemmin mainittua.

2.1.1 Subjekti tutkimuksen rikosverbiin argumenttirakenteessa

Verbi saa seuralaisikseen täydennyksiä, jotka nimensä mukaisesti täydentävät lauseen verbikeskeistä sanomaa. Jokainen verbi saa niitä tietyn määrän, ja tätä ilmiötä kutsutaan valenssiksi. (VISK § 446.) Esimerkiksi verbi *pahoinpidellä* on kaksipaikkainen, sillä se tarvitsee täydennyksikseen eli argumentteikseen sekä pahoinpitelijän että pahoinpideltävän, esimerkiksi ”poliisikaksikko pahoinpiteli miestä”. Valenssi-ilmiötä kutsutaan myös verbin argumenttirakenteeksi, mutta termillä argumenttirakenne viitataan enemmän ilmiön loogis-semanttiseen tasoon (VISK, määritelmät) ja lauseen leksikaalis-semanttiseen edustumaan (Pajunen 2001: 82). Argumentteiksi lasketaan vain ne määritteet, jotka ovat sidottuja verbin valenssiin ja jotka on merkitty kielipillisesti (emt. 90; VISK § 446). Näitä lauseenjäseniä ovat subjektit, objektit ja obliikvit. Valenssin mukainen verbin saamien argumenttien määrä vaihtelee nollassa kolmeen (Pajunen 2001: 91).

Anneli Pajunen (2001) on lajitellut suomen kielen verbit niiden argumenttirakenteen ja semantiikan perusteella. Konkreettisia asiantiloja kuvaavat verbit saavat argumentteikseen usein konkreettisia olioita (emt. 93), ja ne voidaan jakaa tilaa, tekoa, tapahtumaa ja liikettä leksikalisoiviin verbeihin (emt. 55, taulukko 3). Näitä teoksessa nimitetään primaareiksi A-verbeiksi.

Tapahtuma	Teko	Liike	Tila
Luonnontapahtuma	Muutos	Itsenäinen liike	Olion sijainti
Muutos	Valmistaminen	Refleksiivinen liike	Olion asento
Fysiologinen tapahtuma	Käsittely		Kahden olion välinen suhde
	Toiminta		Luonnontilat
			Fysiologiset tilat

Taulukko 1: Primaarien A-verbien semanttinen jaottelu Pajusta (2001: 55–56) mukailten.

Tutkimukseni aineiston verbit ovat *pahoinpiteli*, *murhasi*, *varasti* ja *raiskasi*³. Ne kaikki kuuluvat primaareihin A-verbeihin, sillä ne kaikki viittaavat konkreettisen olion toimintaan. Kaikki neljä verbiä ovat transitiiivisiä, ja ne kaikki periaatteessa vaativat objektin. Seuraavaksi kuvailen valitsemaani neljää verbiä ja niiden argumenttirakennetta sekä semantiikkaa Pajusta (emt) mukailten. Esimerkkilauseet ovat omasta aineistostani poimittuja.

Pahoinpiteli on liikeverbi, tarkemmin sanottuna lyömisverbi, joka sallii sekä totaaliobjektin (*Pyykkivaras pahoinpiteli naisen*) että partitiiviobjektin (*Kolmikko pahoinpiteli myös jo maassa makaavaa miestä*). Semanttisesti verbi rinnastuu *pieksi-* ja *hakkasi-*verbeihin ihmiseen tai muuhun elolliseen olioon kohdistuvan väkivallan vuoksi. Verbi on myös kokonaisvaltainen siinä mielessä, että se ei salli objektikseen objektitarkoitteen osaa (esim. **kolmikko pahoinpiteli miestä käteen*), ja myös täten kuuluu samaan ryhmään *pieksi-* ja *hakkasi-*verbien kanssa. (Pajunen 2001: 250–253.)

Varasti kuuluu liikeverbeihin. Antamisverbeillä kielennetään ”vapaaehtoista tai pakkoon perustuvaa transaktiota” (Pajunen 2001: 262), mihin liittyvät myös Pajusen analysoimat anastamisverbit. *Varasti-*verbin objekti on, kuten muidenkin varsinaisten anastamisverbien objektit, jotain arvokkaaksi miellettyä (*Hän varasti autoja*), ja objekti voi saada partitiivisijan lisäksi myös totaaliobjektin akkusatiivisijan (*Varastin vain viinat*). Subjekti on semanttiselta rooliltaan sekä teon suorittaja että siitä hyötyjä (emt. 264).

Murhasi on muutosta ilmaiseva teko-verbi. Muutos on tietoisien tekijän tai luonnonvoiman aiheuttama (Pajunen 2001: 155), tässä tapauksessa muutos tapahtuu elävästä kuolleeseen. *Murhata-*verbi liittyy siis tappamisverbien ryhmään, jossa objekti voi luontevasti olla vain totaaliobjekti (*kruununprinssi murhasi kuningasperheen*) (emt. 158, Leksikkomuoto 7). Verbi on kaksipaikkainen ja ilmaisee loppuun saatettua tekoa. *Murhasi-*verbin leksikalisoit siinä mielessä erilaista hengen riistämistä kuin *tappoi*, että Kielitoimiston sanakirja (KS, hakusana *murhata*) määrittelee verbin ”erityisen törkeänä pidettävällä tavalla” toteutetuksi surmaksi. Rikoslaisissa murhan

³ Käytän lekseemin edustajana työssäni niiden aktiivin indikatiivin imperfektin yksikön kolmannen persoonan muotoa.

määritteisiin kuuluu myös teon harkittuus (L 39/1889, 1995, luku 21). Tämän perusteella elollisen subjektin saava murhaverbi on hyvin prototyyppisesti transitiivinen; elollinen subjekti toimii tarkoituksellisesti, ja elollinen objekti eli patientti käy läpi muutoksen.

Raiskasi-verbiin sinänsä verrattavaa verbiä ei suoraan löydy Pajusen antamista esimerkeistä, mutta pyrin tässä tekstissä silti esittelemään sen argumenttirakennetta. Valotan perusteitani sekä omalla aineistollani että samankaltaisen argumenttirakenteen saavilla verbiryhmillä Pajusen teoksessa.

Verbi *raiskasi* on kaksipaikkainen, ja sen prototyyppinen subjekti on ihmistarkoitteinen. Verbin ilmaisema rikos on rikoslaissa (L 39/1889, 2014, luku 20), mikä viittaa siihen, että verbi vaatii semanttisella tasolla tekijän ja uhrin. Prototyyppisesti sen objekti on totaaliobjekti (*Jokaisen pakoyrityksen jälkeen sissit raiskasivat hänet*), mutta myös partitiiviobjekti on mahdollinen (*kersantti – – ja sotamies – – raiskasivat tyttöä*), joskaan se ei ainakaan omassa aineistossani esiinny läheskään yhtä tiuhaan kuin totaaliobjekti.

Kielitoimiston sanakirja antaa verbille kaksi määritelmää, joista ensimmäinen kuuluu ”turmella, pilata, vahingoittaa, tuhota, tärvellä”, ja seksuaalisoituun väkivaltaan viittaava määritelmä annetaan sen jälkeen (KS, hakusana *raiskata*). Verbi siis rinnastuu tuhoamis- ja hävittämisverbeihin, jotka Pajusen luokittelussa kuuluvat *murhata*-verbin tavoin muutosverbeihin. Pajunen mainitsema välineen mahdollisuus (Pajunen 2001: 158) pätee myös *raiskasi*-verbiin (*He raiskasivat hänet pullolla*). Toisaalta *raiskasi*-verbi leksikalisoii seksuaalisoitua väkivaltaa, joten rinnastuu siinä mielessä pahoinpitelyverbiin osin myös argumenttirakenteensa kannalta (*kuusi miestä raiskasi ja pahoinpiteli nuoren opiskelijanaisen*). Lyömisverbit kuitenkin sallivat partitiiviobjektin huomattavasti useammin kuin *raiskasi* aineistoni perusteella, joten tuhoamisverbeihin rinnastaminen näyttää järkevämmältä. Yksi syy totaaliobjektin saamiseen voisi olla se, että raiskauksella käsitetään loppuun saatettua rikosta. Kyseessä voi olla myös vanhan seksuaalimoraalin mukainen kuva raiskauksesta peruuttamattomana tapahtumana – pahoinpitelyn jäljet nähdään parantuvan ajan myötä paremmin kuin raiskauksen. *Pahoinpiteli*-verbi ei saa totaaliobjektia omassa aineistossani läheskään yhtä usein kuin raiskausverbi.

Yhteenvedona siis sanottakoon valitsemieni verbien luonteesta seuraavaa. Kaikki neljä verbiä ovat transitiivisia ja kaksipaikkaisia. *Raiskasi*- ja *murhasi*-verbit kielentävät muutosta objektiksi valitun tarkoitteen tilassa, *varasti* kielentää jonkin esineen tai asian pakotettua siirtämistä hyötyjäroolille subjektiargumentin kielentämälle oliolle, ja *pahoinpiteli* kielentää kivuliasta, fyysistä ja kokonaisvaltaista väkivaltaista kontaktia. Kaikkien verbien subjektitarkoite on prototyyppisesti inhimillinen.

2.1.2 Yksipersonainen passiivi

Suomen kielen *tehdään*-tyyppinen passiivi on yksipersonainen passiivi, ja se on suomen kielen frekventein passiivimuoto. Muita passiivirakenteita ovat esimerkiksi muutospassiivi (esim. *tuli tehdyksi*), tilapassiivi (esim. *on tehtävänä*) ja johdospassiivi (esim. *asiat hoituvat*, VISK § 1313). Yksipersonaista passiivia kutsutaan myös verbin impersonaaliksi tai persoonattomaksi muodoksi. (ISK § 1313.) Myös termiä indefiniitti käytetään (esimerkiksi Susanna Shore suomen systeemifunktionaalisisessa kieliopissa 1992). Tässä yhteydessä otan käyttöön ISK:in termin yksipersonainen passiivi, sillä kielitypologiselta kannalta termi passiivi suomen kielen yksipersonaisesta passiivista on perusteltua. Esittelen ensin suomen kielen passiivia muiden maailman kielten passiivien viitekehysessä, mistä siirryn kuvailemaan suomen kielen yksipersonaista passiivia yleisesti.

Kun tarkastelemme passiivin määritelmää, jonka maailman kielten rakenteita esittelevä *World Atlas of Language Structures* (WALS) antaa, näemme, että monissa kielissä on peruspassiivi, johon verrattuna suomen kielen yksipersonainen passiivi on erilainen. Niin kutsuttu peruspassiivi (*basic passive*, Keenan & Dryer 2010: 2) on englannin kielestä tuttu *John was slapped* -muoto, jossa ei ole agentti-NP:tä, predikaattiverbi ei ole erillisessä passiivimuodossa, ja predikaattiverbi on argumenttirakenteeltaan sellainen, että aktiivissa se saisi sekä subjektin että objektin. Keenan ja Dryer myös huomauttavat, että mikäli kielissä on passiiveja, on tällainen peruspassiivi aina mahdollinen (emt. 4). Suomen kielessä on kuitenkin vaikea kuvitella passiivia, joka kääntyisi tasan tarkkaan *John was slapped* -muotoon.

Suurin ero englannin peruspassiivin ja suomen kielen yksipersonaisen passiivin välillä on se, että suomen kielessä objekti säilyy objektina, englannissa se taas ”nostetaan” subjektin asemaan. Huomaamme tämän heti, kun yritämme kääntää jo mainitun esimerkin suomeksi: *Johnia läimäytettiin/on läimäytetty*. Mikä englannin kielen esimerkissä on nostettu objektista subjektiksi, pysyy suomen kielessä objektin sijaisena lauseenjäsenenä. Objekti nostetaan teemapaikalle lauseen sanajärjestyksestä muokkaamalla, suomen kielessä taas käytössä on myös verbimorfologia. Täten objektista ei ole tarvetta tehdä passiivimuotoisen rakenteen uutta subjektia. Yksipersonaisen passiivin rakenteissa subjekti häipyä kokonaan, minkä takia WALS kutsuu tällaisia passiiveja impersonaaleiksi passiiveiksi.

Yksipersonaisen passiivin subjektiargumentti siis katoaa kuten peruspassiivissakin. Predikaattiverbi kuitenkin on omassa passiivimuodossaan taivutusparadigmansa mukaisesti. Tämä ero ei riittäisi perusteluksi sille, etteikö suomen kielessä olisi passiivia. Myös muissa kielissä on samankaltainen subjektin täysin häivyttävä passiivi, esimerkiksi liettuan ja kannadan kielissä. (WALS.)

Vaikka suomen kielessä subjekti katoaa, yksipersonaisen passiivin rakenteilla kuvataan tilanteita, joissa on tekijä. Tekijä on ihmistarkoitteinen, mutta epämääräinen (Hakulinen & Karlsson 1979: 255). Tämä passiivi onkin ensisijaisesti finiittinen. Verbin valenssiin on siis kuuluttava subjektiargumentti – täten esimerkiksi säätilaverbeistä tai yksipersonaisista verbeistä ei voi muodostaa yksipersonaista passiivia (esim. **sadetaan*). (ISK § 1314–1315, § 1321.) Subjektiargumentti on oltava, sillä yksipersonaisen passiivin tehtäväksi voidaan nimetä subjektin ”alentaminen” lauseopillisessa hierarkiassa (Hakulinen & Karlsson 1979: 255).

Passiivi realisoi lauseessa epäspesifin alkupisteen ja muuttujan, jonka osallistajat ovat ihmisiä (engl. *medium*, Shore 1992: 34–35). Tosiasiallinen tekijä voi olla varsin yksiselitteinen lauseen kontekstissa, ja yksipersonainen passiivi sallii aina monikollisen tulkinnan (ISK § 1323, § 1325). Tämän vuoksi passiivi on kätevä apuväline sellaisiin ilmaisun tarpeisiin, joissa tiedetään jonkun tehneen jotain, muttei tiedetä tekijän identiteettiä tai sitä ei haluta eksplisiittisesti tuoda ilmi. Käytettäessä agenttiadverbiaaleja *taholta* tai *toimesta* (esim. *asia tarkistettiin komitean toimesta*), passiivi ilmaisee aloitteen kollektiivista tekijää, mutta esimerkkilauseessa *komitea* ei välttämättä ole ollenkaan kyseessä olevan toiminnan suorittaja. Kyseessä on pikemminkin teettäjä kuin prototyyppinen agentti, tekijä. (ISK § 1327.)

Kun yksipersonaisessa passiivissa käytetään vain yleensä subjektiargumentin saavia verbejä, jää pakostakin kohdassa 1.1 mainittu lausetason muuttuja tai alkupiste pois. Kun muuttuja ja alkupiste jää pois, on tekstin muusta kontekstista pääteltävä tekijä tai alkupiste, sen aktuaalinen identiteetti. Näkökulma on täten valittu niin, että esimerkiksi subjektin paikan saava objekti (*hänet tapettiin*) nousee lauseen puheenaiheeksi, eikä fokusta aseteta lauseen ilmaiseman asiointilan täytäntöön panevaan voimaan. Tässä mielessä objekti saa subjektimaisia piirteitä. Pohdin tätä lähemmin seuraavassa kohdassa.

2.1.3 Yksipersonaisen passiivin subjektin paikka

Teeman eli lauseen ”lähtökohdan” (engl. *point of departure*, Halliday ja Matthiessen 2014: 89) voi määritellä niin, että väitelauseissa se on heti finiittiverbin edessä oleva konstituentti (Shore 1992: 323; 2008: 39). Suomen kielessä subjektin ollessa useasti verbin edellä, subjekti on hyvin usein lauseen teema. Subjektin yhdeksi prototyyppiseksi piirteeksi voitaneen laskea se, että se on yleensä lauseen teemapaikalla, verbin edessä. Yksipersonaisen passiivin kanssa, kun subjekti puuttuu, verbinnetisen paikan perii jokin muu lauseenjäsen, kuten objekti (*hänet tapettiin puistossa*) tai puiteadverbiaali (*puistossa tapettiin joku*). Keskityn ensin objektiin subjektimaisena konstituenttina

yksipersonaisissa passiivirakenteissa, minkä jälkeen käsittelen hieman muitakin lauseenjäseniä. Oman tutkimukseni fokus on nimenomaan objekteissa ”subjektin paikalla”.

Subjektin kieliopillisia kriteerejä kielitypologiassa suomen kielen osalta ovat sijamerkintä, kongruenssi ja sanajärjestys (Helasvuo & Huumo 2010: 169). Objektin päätyessä yksipersonaisen passiivin rakenteissa verbinetiselle paikalle täyttää se prototyypin subjektin kriteereistä ainakin sanajärjestyksen osan. Objekti voi saada myös prototyypin subjektin sijan eli nominatiivin (*kupoli varastettiin*), sillä subjektin kadotessa ei objektia tarvitse merkitä esimerkiksi partitiivilla tai akkusatiivilla. Se myös pyrkii kongruoimaan finiittisen apuverbin kanssa liittomuodoissa (*keksit ja pullat ovat leivottu*) (ISK § 1320). Kieliopillisesti teemapaikkainen objekti kuitenkin on objekti (erityisesti saadessaan partitiiviobjektin sijan), mutta subjektimainen se joka tapauksessa on.

Objektin ollessa teemapaijalla muuttuu lauseen fokus siihen, kenelle tapahtui tai tehtiin jotain (ISK § 1325). Kun paikalle laitetaan puiteadverbiaali (*puistossa, Suomessa, yliopistossa*), sijoitetaan verbin ilmaisema prosessi tai sen osallistujat johonkin aika-paikkaiseen tilaan (emt. § 1328). Ei siis ole yhdentekevää, mitä tähän paikalle laitetaan, sillä kaikesta tästä on pääteltävissä, että teema ohjaa ainakin jonkin verran tulkintaa tapahtumista. Valinta riippuukin pitkälti kontekstista ja siitä, mistä mitään halutaan ylipäättään sanoa (emt. § 1373). Teema kun ei välttämättä ole puheenaihe, vaan lauseen lähtökohta ja perusta. Kyse on lauseen tekstuaalisesta jäsenestä (Shore 2008: 38–39), eli se on valittu subjektin paikalle. Tämä onkin erityisesti passiivin ja aktiivin valinnassa mielenkiintoinen seikka, sillä syyt passiivin ilmipanemattomuuteen ovat monenlaiset. Samanlaisia asioita voidaan miettiä suomen yksipersonaisen passiivin teemapaikan saavien konstituenttien suhteen. Seuraavassa luvussa keskityn pohtimaan ja kuvailemaan systeemis-funktionaalisen kieliopin ja Ison suomen kieliopin valossa suomen kielen teemarakennetta suhteessa subjettiin ja objektiin.

2.2 Teemarakenne

Teema liittyy lauseen informaatorakenteeseen. Teemaa voidaan pitää lauseen puheenaiheena (ISK § 1316, Hakulinen ja Karlsson 1979: 160) tai sen lähtökohtana (*point of departure*, Halliday ja Matthiessen 2014: 89, Shore 2008: 38), ja voidaan myös puhua siitä osasta lausetta, jota pidetään jo annettuna tietona (ISK § 1370). Toisaalta Susanna Shoren mukaan mikä tahansa osa lauseesta voi edustaa annettua tai vanhaa informaatiota, joten tämä määritelmä teemasta ei sinänsä kelpaa (Shore 2008: 28). Koska teema on lauseen alkupuolella, on teeman jälkeinen osio reema, eli alue, jossa Hallidayn (Halliday ja Matthiessen 2014: 89) teemaa ikään kuin ”kehitetään” ja siitä sanotaan jotain.

Kuten jo todettua, subjekti on suomen kielessä usein lauseen alussa, mutta ei aina. Teema taas on aina lauseen alussa, tai ainakin verbin edessä esiintyvänä pakollisena konstituenttina, joka on

substantiivilauseke eli NP (Shore 2008: 39). Syvennyn tässä aluvuossa hieman tarkemmin M.A.K. Hallidayta ja Susanna Shorea mukailien lauseen teemarakenteen pohtimiseen, sillä kuten kohdissa 1.2 ja 1.3 olemme jo huomanneet, ei teemapaikkaa saa aina subjekti, vaan yksipersonaisissa passiiveissa paikalle voi tulla verbin argumenteista objekti. Tutkimukseni verbeissä objekti on käytännössä niiden valenssin määräämä täydennys, joten ne saavat usein teemapaikan verbin ollessa passiivimuotoinen.

2.2.1 Systemis-funktionaalinen kielioppi: sovellusta suomen kieleen

Systemis-funktionaalinen kielioppi lähtee siitä taustaoletuksesta, että teksti, kielellinen tuotos, voi viitata maailmassa oleviin asioihin monella tavalla. Teksti voi olla sekä objekti että instrumentti, eli sitä sekä tuotetaan että sillä tehdään asioita. Teksti on kahdenlainen tuotos: se noudattaa kielen järjestelmää ja sillä on funktio. (Halliday ja Matthiessen 2014: 3.) Kieli on käyttäytymistä, joka löytää kielellisiä ilmaisun keinoja; siihen liittyvät eri vaihtoehdot, joiden välillä kielen puhuja tekee valintoja (Shore 1992: 22). Kielen eri funktioita varten voidaan kielen järjestelmän tarjoamasta varannosta valita eri ilmaisukeinoja.

Shore (emt. 36–37) hahmottelee Hallidayta mukailien kielen metafunktioita kolme: interpersoonaisen, ideationaalisen ja tekstuaalisen funktion. Interpersoonainen funktio on maailmassa toimimista ja ihmisten välistä toimintaa ilmaiseva funktio. Ideationaaliseen funktioon liittyy kysymys siitä, miten tietoa välitetään, miten puhumme kokemuksistamme ja miten luomme kokemiemme tapahtumien välille suhteita. Kieli vetää yhteyksiä niiden tilanteiden välille, joissa sitä käytetään; tätä kutsutaan kielen kolmanneksi metafunktioksi eli tekstuaaliseksi metafunktioksi. Tähän liittyvät teema- ja informaatorakenteen kysymykset. Systemis-funktionaalinen teoria (SF-teoria) hylkää ajatuksen kontekstittomasta lauseesta (emt. 34), joten jokainen lukemamme ja kuulemamme lause täyttää jonkin SF-teorian määrittelemistä lauseen metafunktioista. Tärkein metafunktio oman tutkimukseni kannalta on kielen tekstuaalinen metafunktio, johon teemarakenteen käsite nimenomaan liittyy.

2.2.2 Subjekti ja teema informaatorakenteessa

Susanna Shoren määritelmää mukailien tarkoitan teemalla lauseenjäsentä, joka väitelauseessa saa paikkansa heti ennen finiittiverbiä (Shore 1992: 323). Täten vältämme sekaannuksen lauseissa kuten *täten me vältämme sekaannuksen*, jossa adverbi *täten* ei kovin luontevasti määriy lauseen teemaksi. Englannin kielen passiivia voidaan luonnehtia topikalisoivaksi passiiviksi, sillä sen ensisijainen

funktio on tuoda aktiivilauseen objekti lauseen etualalle, sen alkuun, lauseen teemaksi. Englannin kielelle on tyypillistä tiukka sanajärjestys, joten, kuten mainittua, ainoa keino tuoda objekti etualalle on tehdä siitä subjekti. Näin syntyy passiivirakenne englannin kielessä.

Teema-alkuinen lause on yleinen ja tunnusmerkitön (ISK § 1373). Teemapaikkainen lauseke on tavallaan lauseen puheenaihe (§ 1372), eli sen asettuminen lauseen alkuun on luonnollista. Se asettaa puheenaiheen tulevalle lauseelle, ja lauseen vastaanottaja voi orientoitua siihen, että lauseen alussa mainitusta verbinetisestä NP:stä kerrotaan jotakin. Suomen kielen aktiivilauseissa useimmiten subjekti on verbin edeltävä argumentti (VISK, määritelmät) eli teemapaikkainen, kun taas yksipersonaisessa passiivissa teemapaikalla useimmiten on NP-objekti (ISK § 1319). Hallidayn mukaan (ja Matthiessen 2014: 97) teema on deklaratiiivisissa eli väitelauseissa merkitsemätön (*unmarked*) englannin kielessä, ja tämä pätee myös suomen kieleen aiemman kuvauksen perusteella. Vaikka suomen kielessä on ns. vapaa sanajärjestys, on myös suomen kieltä puhuvalla oltava hyvä syy olla valitsematta subjektiä verbin teemapaikalle. Suomen kielessä neutraalissa eli merkitsemättömässä lauseessa teemapaikalla voi olla myös syntaktiseen lausetyyppiin kuuluva adverbiaali, esimerkiksi *Kaikilla oli mukavaa.* (VISK, määritelmät.)

Teema voi olla muukin kuin nomini (emt. 91), mutta teema-NP:n yleisimmän tyyppin ollessa osallistuja (emt. 94) on toki oletettavissa, että teemapaikan saa yleisimmin juuri nomini.

Teema edellyttää loppukenttää, eli lauseessa on myös teeman jälkeinen osa. Tämä osa on se, joka ikään kuin kehittää teemaa (Halliday ja Matthiessen 2014: 91) tai jossa teemasta sanotaan jotain. Tätä kutsutaan reemaksi, lauseen uudeksi informaatioksi (VISK, määritelmät). Informaatorakenteessa lause siis rakentuu niin, että teemalla on painoa, se laitetaan lauseen alkuun ja sille annetaan temaattista ”prominenssia”. Lauseen loppupuolella, yleensä siis predikaattiverbistä alkavassa osassa, temaattinen paino on vähäisempi. Reeman painoarvo ei siis ole temaattinen, vaan sen painoarvo liittyy nimenomaan uuden informaation esittelemiseen tai teeman kehittämiseen. (emt. 89.)

Teemarakenne ei kuitenkaan välttämättä ole sama asia kuin uuden ja vanhan informaation esittelemisen. Kuten Susanna Shore kirjoittaa, mikä tahansa tekstin osa voi edustaa uutta tai vanhaa informaatiota (2008: 28). Teema onkin se osa, jonka kielen puhuja valitsee puhuntansa lähtökohdaksi (Halliday & Matthiessen 2014: 120). Kielen ominaislaatu valintoina näkyy tässäkin selkeästi. Puhuja tekee valintoja siihen nähden, mikä on puhetilanteen konteksti. Systemis-funktionaalisessa teoriassa kieltä pidetään lingvistisistä valinnoista koostuvana käyttäytymisenä (Shore 1992: 22). Teemapaikalla oleva argumentti ei siis lähtökohtaisesti edusta annettua tietoa, mutta puhuja on asettanut sen paikalle, jossa oletettavasti olisi annettua tietoa. Puhuja voi käyttää tätä järjestelmää erilaisten retoristen vaikutelmien luomiseen (Halliday & Matthiessen 2014: 120).

Merkitty ja epätyypillinen teema olisi siis suomen kielen passiivin objekti-NP. Lauseessa *Toista miestä pahoinpideltiin ankarasti* objekti on siis *Toista miestä*, mutta se on saanut teemapaikan subjektin kadotessa suomen kielen yksipersonaisen passiivin rakenteen mukaisesti. Kuten mainittua, yleisin yksipersonaisen passiivin teema on nimenomaan objektilauseke (ISK § 1319). Koska kielenkäyttäjä on tässä tilanteessa tehnyt valinnan, jossa teemapaikalle nousee objekti, on hän nostanut lauseen fokukseen ajatuksen siitä, mitä objektille tapahtuu. Objekti on nostettu teemapaikalle.

Tämän vuoksi subjektien lisäksi olen päättänyt kiinnittää tutkimuksessani huomiota myös yksipersonaisen passiivin objekteihin, sillä ne rinnastuvat monella tavalla aktiivilauseiden subjekteihin. Subjektille ominaisen teemapaikan antaminen objektille on systeemis-funktionaalisen kieliopin mukaan lingvistinen valinta, kuten kaikki muukin kielenkäyttö. Yksipersonaisen passiivin objekti saa subjektimaisia piirteitä ja on hyvin yleinen teemapaikan täyttäjä subjektin kadotessa.

2.3 Subjekti ja muut kielen keinot vastuun esittämisessä

Subjekti on lauseopillisesti tyypillinen tapa esittää vastuuta. Subjektin valinnalla siis luodaan kuvaa siitä, millainen tekijä on verbin viittaamassa prosessissa tai teossa vastuussa. Kieli ei ole vain systeemi, vaan kielellä myös tehdään asioita. Kielellä on siis funktioita (Halliday 2014: 135). Myös esimerkiksi diskurssianalyyseissä otetaan huomioon nämä kielen funktiot, ja myös Fairclough (2002: 29) nojaa Hallidayn eksplikoimaan näkemukseen kielestä järjestelmänä ja käytäntöinä.

Norman Fairclough'n kriittinen diskurssianalyysi keskittyy siihen, miten diskurssit eli merkityksellistämisen tavat ja valta ovat dialektisessa suhteessa keskenään (Fairclough 2013: 8). Kriittisen diskurssianalyysin eli CDA:n kielikäsitteiden mukaisesti kieli on käytössään sosiaalisten käytäntöjen, prosessien ja suhteiden osa, ja sitä varioidaan näistä suhteista ja käytännöistä riippuen (emt. 58-59). Kieli siis ei ole eriytynyt osa ihmisten kanssakäymistä ja kulttuuria, vaan alati siitä riippuvainen. Tämän kriittisen diskurssianalyysin periaatteen olen ottanut tärkeäksi ohjenuoraksi tässä tutkimuksessa, ja käsittelen aineistoni subjekteja nimenomaan kirjoittajien tekeminä valintoina uutistekstien diskurssissa eli kielenkäytön muodossa. Valintoja taas ei voi tehdä ilman valtaa tehdä kyseisiä valintoja. Tässä tutkimuksessa valinnat liittyvät subjektien ja objektien valintaan, eli ne liittyvät kiinteästi siihen, miten kirjoittaja hahmottaa tapahtuneen tai miten hän haluaa sen tulevan hahmotetuksi.

Tutkimukseni ei kuitenkaan ole CDA:ta, sillä Fairclough'n mukaan CDA on normatiivista kielentutkimusta (Fairclough 2013: 10-11). Käytän kuitenkin analyyseissäni hyväkseni CDA:n periaatteita kuten huomion kiinnittämistä tekstistä puuttuviin asioihin (Fairclough 2002: 140).

Sharon Lambin tutkimuksessa (1991) tieteellisten julkaisujen kielestä osoittaa kolme erilaista tapaa vähätellä tekijän vastuuta (englannin kielen) lingvistikasella tasolla. Nämä kolme keinoa olivat nominalisaatio, passiivi ja epäselvä terminologia (emt. 250). Lamb näkee, että vastuu jaetaan, kun tekojen agentit nimetään (emt. 251). Näillä kolmella tavalla voidaan hävittää tekojen agenttien piirteitä, jopa hävittää koko agentti lauseesta esimerkiksi passiivin avulla. Tekijä toki implikoidaan jo pelkästään passiivin ja verbin luonteen vuoksi, mutta painopiste passiivissa käytettäessä siirtyy subjektista objektiin (ks. luvut 2.1 ja 2.2). Lamb kuitenkin huomauttaa, että myös passiivissa käytettäessä voidaan pitää huoli siitä, että teosta vastuussa olevat yksilöidään (emt. 256). Yksi tapa vastuun uudelleenjakamisessa on myös sukupuolen häivyttäminen sukupuolittuneesta väkivallasta kokonaan (emt. 251-252).

Saksankieliseen yliopistoympäristöön sijoittuva Gerd Bohnerin tutkimus (2001) osoitti, että koehenkilöt käyttivät enemmän passiivimuotoista ilmaisutapaa seksuaalisoidun väkivallan kuvauksissa kuin muiden tekojen kuvauksissa. Passiivin käyttö myös korreloi käänteisesti sen kanssa, kuinka vastuulliseksi he kokivat raiskaajan. Passiivin käytöstä huomautetaan myös, että uhrin asettaminen etusijalle (teemapaikalle) lauseessa voi korostaa empatiaa uhria kohtaan. (Bohner 2001: 515-517.)

3 AINEISTO JA METODI

Tässä luvussa selvitän tutkimukseni raamit. Kuvailen aineistoani aluksi ja esitän sen rajausperusteet. Lopuksi kerron tutkimuksessa käytetyistä analyysimeteodeista tarkemmin. Pyrin valottamaan työkaluja, joiden avulla olen lähtenyt purkamaan aineistoani ja tutkimuskysymyksieni vaatimuksia.

Tutkimuksen kohteena on uutistekstien tapa puhua väkivallasta toimintana, joten valitsin aineistokseni Helsingin Sanomat (HS). HS on Suomen laajalevikkisin sanomalehti (Sanomalehti-iltojen verkkosivut, 3.4.2016), ja Sanoman mukaan se tavoitti vuonna 2014 kaikkien kanaviensa kautta jopa 1,1 miljoonaa lukijaa (Sanoman verkkosivut, 3.4.2016). HS:n valinta täten tarkoittaa sitä, että sen luomat mielikuvat väkivallan tekijöistä saavuttaa laajat ihmisjoukot, ja tämän tutkimisella voi olla yhteiskunnallista relevanssia. Halusin päästä käsiksi nimenomaan valtamedian tapaan käsitellä väkivaltaa ja rikoksia. HS:n valintaan vaikutti myös osaltaan se, että sen arkisto on helposti saatavilla.

HS:n päivälehdien arkistosta on mahdollista hakea sanomalehtiartikkeleita aina vuoden 1990 alusta saakka. Rajasin oman hakuni osioihin Kaupunki, Kotimaa ja Ulkomaa, sillä mielenkiintoni liittyi nimenomaan väkivaltaan uutisten puheenaiheena, eikä niinkään mielipidekirjoitusten motivaationa. Juuri Kaupunki-, Kotimaa- ja Ulkomaa-osiot tarjoavat paljon uutisia ympäri maailmaa ja Helsingistä, joten koin nämä parhaiksi osioiksi hakea aineistoani. Tämä oletus osoittautui oikeaksi.

Seuraaviin taulukkoihin olen kirjannut aineistoni tiedot hakusanoittain, ensimmäiseen aktiivilauseet ja toiseen passiivit. Taulukossa näkyy tarkkojen hakusanojen lisäksi hakupäivämäärä, osumien määrä tietyllä aikavälillä (22.2.1996–22.2.2016) sekä aineistooni keräämiäni osumien tuoreimmat ja vanhimmat päivämäärät. Asetin haussa aikavälin vain vertailun vuoksi nähdäkseen, montako osumaa löytäisin valitsemilleni verbeille samalla aikavälillä. Jokaista esiintymää keräsin 300 kappaletta, joten subjekteja tutkimuksessa on 1200 ja yksipersonaisia passiiveja 1200.

Hakusanat	Hakupäivämäärä	Osumat	Aineiston tuorein	Aineiston vanhin
varasti*	3.3.2016 ja 4.4.2016	806	4.2.2016	12.9.2006
pahoinpiteli*	4.3.2016	1377	7.2.2016	12.7.2010
murhasi*	8.3.2016	562	11.2.2016	23.10.2003
raiskasi*	11.3.2016	436	17.2.2016	10.7.2002

Taulukko 2: Subjektien haut

Hakusanat	Hakupäivämäärä	Osumat	Aineiston tuorein	Aineiston vanhin
varastettiin OR varastettu	16.-17.3.2016	1549	16.2.2016	6.12.2010
pahoinpideltiin OR pahoinpidelty	18.3.2016	1159	17.1.2016	19.12.2009
murhattiin OR murhattu	30.3.2016	1098	24.1.2016	14.4.2008
raiskattiin OR raiskattu	31.3.2016	418	10.2.2016	7.3.2002

Taulukko 3: Yksipersoonaisten passiivien haut

Valitsemani rikokset ovat siis varkaus, pahoinpitely, murha ja raiskaus. Henleyn, Millerin ja Beazleyn (1995) tutkimuksen tavoin valitsin erilaisia rikoksia, joista yksi ei välttämättä ole väkivaltainen rikos. Sanomalehtikielessä voidaan käyttää varasti-verbiä, kun tarkoitetaan lainopillisesti ryöstöä eli väkivalloin omaisuuden anastamista (RL 19.12.1889/39: 31). Ryöstörikokset ovat suurimmilta osin katuryöstöjä, varkaudet taas asuntomurtoja (Laitinen & Aromaa 2005: 225-225).

Pahoinpitely, murha ja raiskaus ovat kaikki rikosnimikkeitä, ja ne kaikki ovat väkivaltaisia rikoksia. Varkauteen ei aina liity edes kahden ihmisen välistä kontaktia. Kaikki nämä neljä rikosta voivat myös tapahtua samassa tilanteessa, jossa on sama tekijä ja sama uhri. Tekojen nimitykset myös sisältävät oletuksen tekojen harkittuudesta, sillä ne ovat kaikki yleisesti tiedossa olevia rangaistavia rikoksia.

Henleyn, Millerin ja Beazleyn verbien valinnasta poikkeen siten, etten valinnut mukaan verbiä, joka ei tarkoittaisi rikollista toimintaa, esimerkiksi heidän tutkimuksessaan verbi *thanked* toimi vertailukohteena. En kokenut tätä tarpeelliseksi, joten vertailun vuoksi aineistossani on sen sijaan mukana varkauksia kuvaavaa aineistoa. Pyrin aineistossani siihen, että kaikki verbit ovat jota

kuinkin samassa merkityspiirissä, eli kaikki liittyvät lain rikkomiseen ja moraalisesti epäilyttävään toimintaan. Olen myös pyrkinyt kokoamaan sellaisen aineiston, joka mahdollistaa mahdollisimman monenlaiset tarkastelutavat – tähän laadullinen tutkimus ihanteellisesti pyrkii (Alasuutari 2011: 84). Tätä aineistoa voi tutkia sekä määrällisesti että laadullisesti.

Valitsemani sanamuodot hakuihini ovat aktiivin indikatiivin imperfekti ja passiivin imperfekti sekä liittomuoto olla + TU-partisiippi (*on/oli pahoinpidelty*). TU-partisiipilla eli NUT-partisiipin passiivimuodolla on myös nominaalisia ominaisuuksia (VISK § 122, esim. *paistettu sipuli*), joten joissain tapauksissa jouduin luottamaan kieli-intuitiooni, sillä tutkimukseni kannalta ei ole tarkoituksenmukaista analysoida TU-partisiippia nominina. Otin siis perfektin ja pluskvamperfektin liittomuodot mukaan, mikäli ne toimivat lauseessa predikaattina.

Mennyt aikamuoto on yleinen sanomalehtiteksteissä (Heikkinen, Lehtinen & Lounela 2005: 243), sillä uutisissa kerrotaan lukijoille, mitä on jo tapahtunut. Tämä on luonnollista myös siksi, että painettu sanomalehti kolahtaa postilaatikoista tuoreimmista tapahtumista seuraavana päivänä. Tämän vuoksi koin aineiston etsimisenkin kannalta perustelluksi sen, että rajaan hakuni aktiivin imperfektin indikatiivin muotoihin. Tähän sisältyivät niin monikko- (*pahoinpitelivät*) kuin yksikkömuodotkin (*pahoinpiteli*). Myös passiivin suhteen rajasin hakuni menneeseen aikamuotoon.

Pudotin hausta pois myös ne tapaukset, joissa verbi oli kirjan tai muun teoksen nimessä. Metaforisen käytön otin myös mukaan, sillä metaforan ja "muun kielenkäytön" välille on hankala piirtää rajaa, sillä metaforia käytetään päivittäisessä kielessä myös puhujan sitä tajuamatta (Tieteen termipankin verkkosivut).

Aineistosta rajautuivat pois hyvin useasti esiintyneen varastaa-verbin käytön bridge-peliin liittyvissä kirjoituksissa. *Varastaminen* on vakiintunutta bridge-sanastoa (Bridgesanastoa, 3.4.2016), joten en kokenut sillä olevan suurta merkitystä aineistoni kannalta. Muiden verbien yhteydessä ei esiintynyt vastaavia tapauksia.

Haettuani aineistoni lajittelin kaikki 2400 sananmuotoa taulukkoihin hakumuodoittain. Olen erotellut jokaisesta virkkeestä finiittilauseet, joissa hakemani verbi esiintyy. Otin jokaisesta verbistä 150 ajallisesti tuoreinta esiintymää analyysiin mukaan. Aineisto siis kattaa kaiken kaikkiaan 1200 lausetta – 150 aktiivimuotoista (hakusana tyyppiä *murhasi**) ja 150 passiivimuotoista jokaisesta neljästä verbistä (hakusana tyyppiä *murhattiin OR murhattu*). Tämän jälkeen erottelin jokaisesta lauseesta subjekti-NP:t ja passiivilauseista objekti-NP:t sekä teemapaikkaiset NP:t objektin puuttuessa.

Tämän jälkeen kävin aineistoa läpi, kunnes kategoriat alkoivat nousta aineistosta. Olen määritellyt näkökulmakseni sen, millaisiin rooleihin subjektitarcoitteet asetetaan, enkä niinkään sitä, millaisia vakiintuneita syntaktisia rooleja (agentti, patientti) ne saavat lauseopillisella tasolla. Näin

pääsen kielen järjestelmän tasolta käsiksi funktionaaliseen tasoon – millaisia funktioita subjektitarkoitteille annetaan lauseen ilmaisemassa tilanteessa.

Laadullisen tutkimuksen kompastuskiveksi voi muodostua se, että mikäli metodia ei ole selkeästi eksplikoitu, muuttuu tutkimus herkästi tutkijan omien ennakkokäsitysten todisteluksi. Siksi kategorioita ei ole määritelty etukäteen. Tämä myös suo aineistolle tilaisuuden yllättää. (Alasuutari 2011: 82.)

Tavoitteenani tällä metodilla on etsiä aineistosta ristiriitoja. Tämä on laadullisen tutkimuksen tavoite. (Alasuutari 2011: 217). Näitä ristiriitoja etsin lähinnä lainsäädäntöön, historiaan ja kulttuuriimme peilaten. Ristiriitoja myös syntyy aineiston itsensä sisällä, eri kategorioiden välillä. Määrällisen ulottuvuuden tutkimukseen tuo se, että lasken jokaiseen kategoriaan kuuluvien subjektien ja verbien määrät ja vertailen niitä keskenään. Tilastollisten todennäköisyyksien laskeminen ei kuitenkaan kuulu tämän tutkimuksen metodeihin, vaan pyrkimyksenä on etsiä nimenomaan koko käsillä olevaan aineistoon päteviä yleistyksiä.

Aineiston verbejä käytetään myös metaforisesti. Analyysivaiheessa en ole lajitellut metaforisesti käytettyjä verbejä erikseen. Metaforista käyttöä esiintyi eniten *varasti*-verbissä, muissa ei samassa mittakaavassa. Olen huomionnut mahdolliset verbien metaforiset käyttöyhteydet, mutta en ole ottanut niitä huomioon analysoidessani aineistoa kategorioihin. Kategorioissa ovat mukana siis sekä ”konkreettiset” käyttötavat että metaforat.

Koska aineiston tekstit ovat journalistista tekstiä, on niiden teksti joko toimittajan kirjoittamaa kuvausta tai toimittajan kirjoittamia sitaatteja. Sitaattien ja muun leipätekstin eroavaisuuksia voisi tutkia tarkemminkin, mutta tässä tutkimuksessa en ole ottanut kategorisoinnissa huomioon sitä, onko subjekti tai objekti sitaatissa vai ei. Sitaatit ovat joka tapauksessa toimittajan itsensä kirjoittamia, joten olen pitänyt niitä myös journalistin omana tekstinä, vaikka osa sitaateista onkin kirjoitettu varsin läheisesti puhekieltä mukaillen. Mielestäni on nimittäin myös mielenkiintoista nähdä, millaisia subjekteja rikosverbit saavat sekä metaforisesti että konkreettisesti. En koe, että tulokset vääristyvät metaforisista verbeistä, vaan ne pikemminkin saattavat valottaa sitä, mihin suuntaan verbin tyyppillinen subjekti tai objekti ”vääristyy”.

Pronominien viitesuhteita teksteissä en ole käsitellyt erikseen. Tämä voi olla tutkimuksen kompastuskivi, mutta koin, että jos en käsittele muitakaan lauseita omien artikkeleidensa konteksteissa tarkemmin, en sitten kiinnitä huomiota myöskään näiden pronomien viitesuhteisiin. Toisen, mahdollisen jatkotutkimuksen tehtäväksi jää se, millaisista tekijöistä ja uhreista käytetään mitään pronomineja.

4 ANALYYSI

Kaikki nimeämäni kategoriat ovat nousseet aineistosta. Olen siis jakanut aineiston kategorioihin, jotka olen huomannut muotoutuvan aineistossa olevista subjekteista, enkä siis ole jakanut subjekteja etukäteen määriteltäviin luokkiin. Koska tutkimus on luonteeltaan lähinnä laadullinen, olen pyrkinyt etsimään jokaiseen kategoriaan sitä absoluuttisesti määrittäviä kuvauksia. Kuten laadullisessa tutkimuksessa on ihanteellista, havaintoni ovat lähinnä johtolankoja rikossubjektien valinnassa tapahtuvista prosesseista, eivät niitä määrittäviä tuloksia (Alasuutari 2011: 78). Koska aineistoni ei kata koko Helsingin Sanomien kaikkia subjekteja, eikä läheskään kaikkia Suomen lehdistön käyttämää kieltä, on tutkimani aineisto vain osa tätä kielenkäytön ulottuvuutta. Tutkimusmateriaalini on siis pikemminkin heijastuma todellisuudesta kuin se kokonaisuudessaan (emt. 114).

Yleisistä huomioista aineistosta nostettakoon esimerkiksi se, että passiivimuotoja on paljon enemmän kaikissa muissa tapauksissa paitsi *raiskata*-verbin yhteydessä ja se, että mies on subjektina hyvin yleinen (202 subjektia 600:sta). *Varasti*-verbeissä passiivimuoto on niin ikään yleinen, mikä käy yksiin aiempien suomalaisten tieteellisten huomioiden kanssa (Heikkinen, Lehtinen & Lounela 2005: 240). Finiittisiä muotoja taas ei näy kovin paljoa otsikoissa. Otsikoissa koko aineiston 1200 lauseesta subjektit esiintyvät vain 151:ssä, eli vähän enemmän kuin joka kymmenes subjekti esiintyy otsikossa.

Olen koodannut aineistooni subjektien kategorioiden lisäksi sen, ovatko ne päälauseessa, sivulauseessa vai epäsuorassa kysymyslauseessa, viitataanko niihin relatiivipronominilla tai elliptisesti ja ovatko ne leipätekstissä vai otsikossa. Tässä tutkimuksessa lasken uutisen ingressin myös leipätekstiksi.

Aloitan tämän analyysiluvun esittelemällä analyysini ensin subjektikategorioista. Siirryn tämän jälkeen esittelemään passiivimuotoisten verbien objekteja, ja puhun hieman niiden muista teemapaiikkaisista lauseenjäsenistä objektin mahdollisesti puuttuessa. Lopuksi vertailen kahden eri aineistoryhmän tuloksia ja kategorioita, niiden kokoja ja luonteita, ja esitän yhteenvedon aineistoni antamasta kuvasta rikossubjektien tarkoitteista.

4.1 Subjektit

Olen jakanut subjektit kategorioihin subjektilausekkeen osoittaman kategorian mukaisesti. Subjekteja on yhteensä 600, 150 jokaista rikosverbiä kohden. Jotkut subjektit olisivat kuuluneet moneenkin kategoriaan, mutta tässä tapauksessa olen valinnut sopivista kategorioista sen, jonka koin olevan ensisijaisempi. Esimerkiksi tapauksessa *nuorisojoukko* olen kategorisoinut subjektin ikäkategoriaan

enkä ihmisjoukkokategoriaan, sillä huomioni kiinnittyi ensimmäisenä sanaan *nuoriso*. Esittelen ensin kategoriat ja kategorisointiperusteet yleisesti, sitten paneudun jokaisen kategorian sisältämiin subjekteihin erikseen. Jokaisen kategorian alaluvussa esitän myös kategorian luvullisen koon sekä lauseiden jakautumisen leipätekstin ja ingressin sekä otsikon välillä.

Ammatin, tehtävän ja aseman kategoriaan (lyh. ammattikategoria) kuuluvat yksiselitteisimmin subjektit, jotka ilmaisevat subjektina toimineen ihmistarkoitteisen henkilön ammattia, kuten esimerkiksi *poliisi*, *talonmies* ja *valehoitaja*. Kategoriaan kuuluvat myös tekijäjohdossubjektit kuten *rakennuttajat* ja *taistelijat* sekä subjektin yhteiskunnallista asemaa kuvaavat sanat kuten *vanki* ja *turvapaikanhakija*. Viimeisintä subjektityyppiä oli hyvin vähän, joten lajittelin ne tähän samaan ryhmään sillä perusteella, että ne kuvaavat ammatin tavoin subjektin tarkoitteen kiinnittymistä yhteiskuntaan.

Epäilty- ja rikoksen tekijä -subjektit ovat subjekteja kuten *syytetty*, *epäilty* ja *murtomies*. Ryhmään kuuluu myös subjekteja kuten *hakkerit* ja *ampuja*, sillä vaikka ne eivät yksinään välttämättä ilmaise rikosta, lausekontekstissaan ne ilmaisevat rikokseen syyllistymistä (esimerkiksi ”*Hakkerit varastivat yhteensä noin viidentuhannen työntekijän henkilötiedot*”). Ne siis ilmaisevat subjektitarkoitteen asemasta tai roolista suhteessa rikokseen.

Ideologia- ja aktivismisubjektit ilmaisevat tekijöitä, joiden mahdollinen ideologinen motiivi käy ilmi subjektin sanavalinnasta. Tällaisia subjekteja ovat esimerkiksi *natsit*, *aktivistit* ja *separatistit*. Myös puolueet kuten *muslimipuolueet*, *Kokoomus* ja *vasemmistoliitto* kuuluvat tähän kategoriaan.

Ihmisryhmä-kategoriaan kuuluva subjekti joko viittaa ihmisryhmään, tai se eksplisiittisesti viittaa subjektin, jonka tarkoite kuuluu johonkin ihmisryhmään. Tähän ryhmään kuuluu kirjava joukko subjekteja kuten *kaksikko* ja *joukkio*, mutta myös kansalaisuutta ilmaisevia sanoja kuten *japanilaiset*, *asejoukot* ja *opiskelijat*.

Ikäkategoriaan kuuluvat subjektit, jotka ilmaisevat subjektin tarkoitteen ikää. Tähän kuuluvat sanat kuten *16-vuotias*, *nuorisojengi* ja *nuorukainen*. Kuitenkin subjektit kuten *nuori mies* olen kategorisoinut sukupuolikategorioiden, sillä subjektin pääsana on sukupuolta ilmaiseva, ja ikäadjektiivi taas toimii subjektin määritteenä.

Kollektiivi tai instituutio -ryhmään olen kategorisoinut subjektit, jotka ilmaisevat olemassa olevia instituutioita kuten *Isis* ja *ETA*. Tähän ryhmään kuuluvat myös valtiot ja valtioinstituutiot, kuten *Hitlerin natsi-Saksa* ja *Syyria*. Poliisisubjektit olen aina kategorisoinut ammattikategoriaan, vaikka sanasta *poliisi* ei välttämättä lauseyhteydessäänkään voi selvittää se, tarkoittaako sana lainvalvontainstituutiota vai yksittäistä poliisia.

Ihmisryhmä- ammatti- ja kollektiivikategoriat ovat samankaltaisia. Ihmisryhmä-kategoria voisi toimia yläkategoriana kahdelle muulle, mutta analyysin selkeyttämiseksi en tehnyt näille

kolmelle hierarkialle. Ihmisryhmä-kategoria eroaa kollektiivikategoriasta siinä, että kollektiivisubjekteissa usein on kyseessä instituutio, joka ei viittaa kansalaisuuteen tai minkään kansan jäsenyyteen. Kyseessä on kansalaisten metonyyminen käyttö, kuten vaikkapa *Syyria* – valtio ei itsessään tee mitään, mutta kansalaiset tekevät sen nimissä asioita. Myöskään terroristijärjestö ISIS ei tee mitään itsessään, vaan sen nimissä taistelivat kylläkin. Nämä ovat kollektiivisubjekteja. Esimerkki *asejoukot* taas on ihmisryhmäsubjekti, sillä sanassa on osana sana *joukko*. *Japani* on kollektiivi- ja instituutiosubjekti, kun taas *japanilaiset* on ihmisryhmäsubjekti. Tekijäjohdossubjektit kuuluvat ammatti- tehtävä- ja asemasubjekteihin, sillä ne ilmaisevat jotain tehtävää, jota subjekti on ollut tekemässä – subjekti määrittellään hänen tekemistensä tai asemansa kautta.

Aineistostani nousivat kaksijakoiseen sukupuolikäsitykseen perustuvat sukupuolikategoriat mies ja nainen. Tämän yksityiskohtaisempia sukupuolikategorioita aineistossa ei ollut. Kategorisoin subjektit erikseen mies- ja naissubjekteihin. Myös eksplisiittisesti mies- tai naisjäsenistä koostuvan ihmisjoukon ilmaisevat subjektit olen kategorisoinut sukupuolikategorioihin.

Nimikategoriaan kuuluvat subjektit, jotka ovat ihmisiin viittaavia erisnimiä, kuten *Anneli Auer* ja *Mika Muranen*. Mikäli subjektina on mainittu kaksi erisnimeä, en ole kategorisoinut subjektia ihmisjoukoksi vaan nimisubjektiksi.

Pronominit ovat subjekteina yleisiä. Pronominikategoriaan kuuluvat persoona- ja demonstratiivipronominit sekä interrogatiivipronominit. Myös persoonapäätteet subjekteina ovat erillinen kategoriansa, vaikkei niitä paljoa aineistossa ollutkaan.

Teko/tapahtuma subjektina ei ole kovin frekventti myöskään. Näissä tapauksissa verbiä käytetään usein metaforisesti, esimerkiksi lauseessa ”Lapsiin kohdistuvat mahdolliset säästöt varastivat keskiviikkona pääosan Helsingin kaupunginvaltuuston uudistetulla kyselytunnilla”. Subjektit ovat yleensä nominaalistettuja verbejä.

Vanhemmat-kategoriaan kuuluvat vanhempiin viittaavat subjektit kuten *isä ja äitipuoli* ja *vanhemmat*. Tämän kategorian subjektit yleensä liittyvät aineistossa samaan tapaukseen. Koska vanhemmat on käsitteenä hyvin yhtenäinen, en ole tämän takia laskenut vanhempia ihmisjoukkokategoriaan, vaikka ihmisjoukoksi olenkin laskenut subjekteja kuten *pariskunta*.

Muut-kategoriassa on muutama subjekti. Ne eivät sovi mihinkään mainittuihin kategorioihin (esimerkiksi *repo* tarkoitteenaan eläin), tai niiden kuuluminen johonkin toiseen kategoriaan on hieman hämärärajaista (*yksi kolmikosta*).

4.1.1 Ammatti, tehtävä ja asema

Kategoriaan kuuluu yhteensä 53 subjektia. Näistä subjekteista 9 liittyy *murhasi*-verbiin, 12 *pahoinpiteli*-verbiin, 14 *raiskasi*-verbiin ja 18 *varasti*-verbiin. Subjektit esiintyvät viidessä otsikossa ja 48 leipätekstilauseessa. Subjektin sisältävät lauseet ovat sivulauseita 18:ssa tapauksessa.

- (1) Maanantaina jättämässään hakemuksessa oikeuksistaan pääministerin vaimona Jashodaben Modi huomauttaa, että entisen pääministerin Indira Gandhin murhasivat tämän omat **henkivartijat**.
- (2) **Poliisit** myös pahoinpitelivät ihmisiä.
- (3) **Poliisikaksikko** pahoinpiteli miestä viime vuoden maaliskuussa Shell-huoltoasemalla Herttoniemessä.
- (4) Dalelv teki maaliskuussa poliisille ilmoituksen siitä, että **esimies** raiskasi hänet työmatkalla Arabiemiraatteihin kuuluvassa Dubaissa.
- (5) ”Ensiksi vuosina 1992–1996 **oligarkit** varastivat yhtiönsä valtiolta. - - ”
- (6) Vuonna 2001 **kruununprinssi** murhasi kuningasperheen.
- (7) Mies, jonka hämäläinen **kirkkoherra** raiskasi 1968.
- (8) **Valehoitaja** varasti syyttäjän mukaan tyhjiä reseptikaavakkeita.
- (9) **Ammattiliiton työntekijät** varastivat esimerkiksi maitoa ja ruokaöljyä kahdesta supermarketista Sevillassa ja Cádizissa tiistaina.
- (10) Eritreasta lähtöisin oleva **turvapaikanhakija** murhasi 55-vuotiaan naisen ja tämän 28-vuotiaan pojan.
- (11) **Opiskelijat** varastivat kuvia Bio Illusionista.

Aineiston ammattikategoriassa on paljon subjekteja, joiden tarkoitteet liittyvät valtion suojeluun liittyviin tehtäviin. Esimerkissä (1) *murhasivat*-predikaatin subjektina toimivat pääministerin, valtion päämiehen, *henkivartijat*. Esimerkeissä 1-2 poliisisubjektit toimivat pahoinpitelyverbin subjekteina. Aineistossa on myös sotilassubjekteja, jotka kuuluvat olennaisesti tähän kategoriaan. Virkamiessubjektit eivät yllä otsikkotasolle, vaan esimerkiksi poliisiväkivaltaa kuvaavat lauseet ovat osa uutisen tapahtumia, eivät uutisoinnin aihe sinänsä. Poliisien toiminta on muuten kyllä läsnä väkivalta-aineistossa.

Uskonnolliseen elämään liittyvät subjektit kuten esimerkiksi (7) *kirkkoherra* edustavat *raiskata*-verbin subjekteina kahteen kertaan ja *varastaa*-verbin subjektina kerran. Nämä eivät myöskään saa tilaa otsikoista, vaan esiintyvät leipäteksteissä ja ingresseissä.

Esimerkissä (6) johtoasemassa oleva henkilö *kruununprinssi* ottaa väkivaltasubjektin osan, mutta muuten väkivaltasubjektit ovat harvoin johtoasemassa olevia henkilöitä. On epätodennäköistä, että johtoasemissa olevat henkilöt (toimitusjohtajat, poliisiylikomisariat, rehtorit) eivät syyllisty rikoksiin ollenkaan, vaan heidän rikollisuutensa on erilaista. Johtohenkilöiden puute tässä kategoriassa on myös linjassa ainakin Suomessa rikoksista epäiltyjen yhteiskunta-asehasta. Rikoksista ainakin vuonna 2012 epäiltyjen valtioveronalaiset tulot olivat kansallista keskimääräistä tulosoa alhaisemmat (Tilastokeskus 2013: 1). Vuonna 2012 pahoinpitelyrikoksista epäillyistä 23,0 prosenttia oli työntekijöitä, kun taas alempia ja ylempiä toimihenkilöitä 11,6 prosenttia ja yrittäjiä vain 5,2 prosenttia. Raiskausrikoksista epäillyistä noin 55 prosenttia olivat työntekijöitä, ja yrittäjiä

epäillyistä oli 5,7 prosenttia. Varkausrikoksista sosioekonomiselta asemaltaan tuntemattomiksi jäi vuonna 2012 yli 54 prosenttia. (Tilastokeskus 2013, liitetaulukko 6.)

(Henki)rikollisuus ei välttämättä kuitenkaan ole alhaisempaa ylemmissä sosioekonomisissa asemassa olevien keskuudessa. On todennäköistä, että niin sanottu valkokaulusrikollisuus on aliedustettuna rikostilastoissa ja täten myös rikosuutisoinnissa. Valkokaulusrikollisuudelle on tyypillistä, että se tapahtuu usein yksityisissä tiloissa, sen tekijällä on usein hyvä syy olla rikospaikalla, eikä ilmiselvää rikoksen ilmiantajaa tai uhria välttämättä edes ole. (Marsh & Melville 2014: 111.) Tutkimusta valkokaulusrikollisuudesta ei ole vanhastaan tehty paljoa, vaan sen tutkiminen on varsin uutta myös kriminologiassa (Laitinen & Aromaa 2005: 121).

Pia Leinon pro gradu -tutkielmassa haastatellut toimittajat kuitenkin katsoivat, että selkeästi uutisarvoisimpia henkirikoksia olivat ne, joiden tekijöillä oli poliittista, taloudellista tai muuta valtaa. Vallankäyttäjien tekemien rikosten uutisointi nähdään Leinon aineistossa olennaisena osana ”vallan vahtikoiran” tehtävää. (2005: 44.) Vallankahvassa aineistoni subjekteista ovatkin siis esimerkiksi poliisit (2)–(3), kirkkoherra (7) ja oligarkit (5), mutta kukaan heistä ei ole kovin suurella itsestään selvässä taloudellisessa vallassa.

Ammatti-, tehtävä- ja asemasubjektit jakautuvat siis suhteellisen tasaisesti eri verbien välille, mutta eniten niitä käytetään *varasti*-verbin kanssa. Väkivaltasubjektit ovat harvoin johtoasemassa olevia henkilöitä, ja valtiolliset sotilas- ja poliisi-instituutiot ovat aineistossa laajasti edustettuina tässä kategoriassa.

4.1.2 Epäilty ja rikoksen tekijä

Kategoriaan kuuluu yhteensä 35 verbiä. Subjekteista seitsemän (7) liittyy *murhasi*-verbiin, 12 *pahoinpiteli*-verbiin, kolme (3) *raiskasi*-verbiin ja 13 *varasti*-verbiin. Subjektit esiintyvät kolmessa (3) otsikossa ja 32:ssa leipätekstissä tai ingressissä. Subjektit ovat suurimmilta osin päälauseiden subjekteja – ne esiintyvät vain viidessä (5) sivulauseessa.

- (12) Sunnuntaina Kölnissä tuntemattomat **tekijät** pahoinpitelivät maahanmuuttajia.
- (13) Yön pimeydessä kimppuun kävi tuntematon **hyökkääjä**, joka pahoinpiteli Pietarisen.
- (14) Musta syyskuu -järjestöön kuuluneet **sieppaajat** murhasivat kaksi uhreistaan olympiakylässä.
- (15) Britannian ja Yhdysvaltain hallitusten **hakkerit** murtautuivat maailman suurimman sim-kortteja valmistavan yhtiön verkkoon ja varastivat tietoliikennettä suojaavat salausavaimet, The Intercept -lehti kertoo.
- (16) **Pedofiili** murhasi Paynen kahdeksanvuotiaan Sarah-tyttären vuonna 2000.
- (17) Sanomalehti Berliner Zeitungin mukaan Hessenin poliisi lähtee nyt siitä, että mies oli paikalla, kun **tekijät** murhasivat 21-vuotiaan kahvilanpitäjän.
- (18) **Pyykkivaras** pahoinpiteli naisen
- (19) Sekavan oloinen **tupakanpummaaja** pahoinpiteli useita
- (20) Tennesseessä viihdehakuinen **murtomies** varasti yhdestä kirkosta kaksi kitaraa ja toisesta kitaran, television ja dvd:n.

- (21) **Tekijä** tunkeutui naisen asuntoon, raiskasi tämän ja anasti asunnosta tavaraa vähäisen summan arvosta.
- (22) **Hakkerit** varastivat yhteensä noin viidentuhannen työntekijän henkilötiedot armeijan tietoverkkoja ylläpitävältä osastolta ja ohjuspuolustusosastolta.
- (23) Haastehakemuksen mukaan **syytetty** tunkeutui tammikuussa Vihdin Nummelassa rivitaloasuntoon ja raiskasi nukkumassa olleen naisen.
- (24) **Rikolliset** varastivat hänen omistamansa Honda CR-V:n maaliskuisena arkiyönä.
- (25) Poliisi sai tiedon, että **epäilty** murtautui lomakylän lähellä olevaan asuintaloon, sitoi talossa asuvan pariskunnan ja varasti heidän autonsa.
- (26) **Sala-ampuja** murhasi kansalaisoikeusliikkeen johtajan Martin Luther Kingin Memphisissä
- (27) Kaksi **tappajaa** murhasi toimittaja Nahún Palaciosin AK-47-rynnäkökiväreillä marraskuussa.

Kategorian subjektien tarkoitteet ovat siis rikoksen tekijöitä tai muissa rikollisissa toiminnoissa aktiivisesti mukana olleita toimijoita. Tällaista subjektia käyttäessään kirjoittaja siis tunnustaa, että jokin rikos on tehty, vaikka tekijä olisikin sitten tuntematon. Sana *tekijä* sinänsä geneerisyydessään ilmaisee, että tekijän tarkempaa identiteettiä ei joko tiedetä tai sitä ei haluta ilmaista syystä tai toisesta. Joskus, kuten esimerkeissä (12) ja (13), se saa attribuutikseen adjektiivin *tuntematon*. Adjektiivia *tuntematon* käytetään kolmen subjektin adjektiiviattribuuttina, ja kaikki nämä tapaukset liittyvät *pahoinpiteli*-verbiin.

Muita määritteitä ovat esimerkiksi subjektitarkoitteen lojaliteetin ilmaiseminen kuten esimerkissä (14) *Musta syyskuu -järjestöön kuuluneet sieppaajat* ja esimerkissä (15) *Britannian ja Yhdysvaltain hallitusten hakkerit*. Esimerkissä (19) ja (20) kuvaillaan subjektitarkoitteen mielentilaa määritteillä (19) *sekavan oloinen* ja (20) *viihdehakuinen*. Tuntemattomuuden ja mielentilan kuvailujen lisäksi aineistossa ei tässä kategoriassa esiinny adjektiiviattribuutteja, joilla kuvaillaan subjektitarkoitetta. Ylipäätään kuvailevat adjektiivilisäykset subjektiausekseen ovat yleisiä aineiston rikosverbeistä ”lievemmissä” eli varkauksissa ja pahoinpitelyissä. *Murhasi-* ja *raiskasi-*verbien subjektit eivät saa osakseen luonnehtivia kuvauksia.

Tekijänä *varasti-*, *pahoinpiteli-* ja *murhasi-*verbeissä voi olla *hyökkääjä*, kuten esimerkissä (13). Sanaa *tekijä* käytetään kaikissa muissa verbeissä paitsi *varasti-*verbissä. Joissain tapauksissa, lähinnä *varasti-*verbin yhteydessä, subjektina voi olla yksinkertaisesti (24) *Rikolliset*. Tämä tosin herättää kysymyksen siitä, olivatko rikoksen tehneet rikollisia jo ennen uutisoitua rikosta, vai tekikö vasta uutisoitu rikos tekijöistä rikollisia.

Monissa tapauksissa subjektitarkoite viittaa rikollisuuteen muulla tavalla, esimerkiksi viitatessaan tekijän muuhun rikollisuuteen. Subjektit (14) *sieppaajat* ja (16) *Pedofiili* viittaavat tekijöidensä muihin, aikaisempiin rikoksiin tai mahdollisesti osoittavat rikosta, näissä tapauksissa murhaa, edeltäviä tapahtumia. Murhan kaltaisen vakavan rikoksen tekijältä tahdotaan selitystä siihen, miksi hän teki jotain niin järkyttävää. Tähän auttaa antamaan vastauksia se, että tekijällä on historiaa myös aiempien rikosten suhteen. Esimerkissä (18) *Pyykkivaras pahoinpiteli naisen* on myös annettu lievempi rikollisuus subjektitarkoitteen kuvailijaksi, jotta pahoinpitelyn (ja vieläpä naisen

pahoinpitelyn) motiivi ja tausta hieman kirkastuisi katsojille paremmin. *Raiskasi*-verbin yhteydessä tällaista ei kuitenkaan esiinny, tosin verbillä on kategoriaan kuuluvia subjekteja vain kolme kappaletta. Nämä subjektit ovat kaikki *tekijä*-subjekteja (2 kappaletta) tai esimerkin (23) subjekti *syytetty*.

Sanoja *raiskaaja* tai *murhaaja* ei löydy aineiston epäilty- ja tekijäsubjekteista ollenkaan. Tekijä voi tosin olla (27) *tappaja* tai (26) *sala-ampuja*, mutta nämä ovat yksinomaan *murhasi*-verbin subjekteja. Varas voi siis pahoinpidellä, mutta murhaaja ei pahoinpitele tai raiskaaja varasta.

Oikeudenkäyntiin liittyviä johdoksia kuten *tuomitut*, (25) *epäilty* ja mainittu (23) *syytetty* esiintyy aineistossa kaikkien verbien paitsi *murhasi*-verbien subjekteina. Teolle tunnustetaan tekijä, mutta tekijyys on langetettu vasta kolmannen osapuolen eli oikeuden (syyttäjän) tai poliisin kautta. Tekijyys siis tunnustetaan kolmannen osapuolen antamaksi, mikä käy järkeen. Jotkut asianajajat ovat esittäneet huolensa siitä, että syyttömyysolettama unohtuu yhä useammin rikosjournalismissa (esim. Fredman 2005), ja esimerkiksi epäiltyjen nimet ja esitutkintapöytäkirjojen tiedot tulevat julkisuuteen hyvinkin varhaisessa tutkinnan vaiheessa. Nimen mainitsemista paremmin syyttömyysolettamaa säilyttävät ainakin näennäisesti sanavalinnat kuten *epäilty* ja *tekijä* – tekijä ottaa kantaa tietty siihen, että subjektitarkoite on tehnyt rikoksen, muttei siihen, kuka rikoksen on tehnyt. Pohdin nimen käyttämistä subjektina väkivaltarikosuutisoinnissa paremmin kohdassa 4.1.8.

Joskus subjekti ilmaisee teon tavan tai tyylin, kuten esimerkissä (27). Myös subjekti *hakkeri*, kuten esimerkeissä (15) ja (22), ilmaisee teon tavan. Teon tapaa ei kuitenkaan ilmaista subjektissa *raiskasi*- eikä *pahoinpiteli*-verbien yhteydessä. Sanalla *pahoinpiteli* toki on mahdollisia synonyymejä kuten esimerkiksi *hakkasi* ja *mukiloi*, mutta ne olen jättänyt tässä analyysissä huomiotta.

Epäilty- ja tekijätarkoitteiset subjektit viittaavat rikolliseen toimintaan jo itsessään – joko rikoksesta epäiltyyn tai rikoksen tehneeseen henkilöön. Joissain tapauksissa tekijyyden on subjektitarkoitteelle langettanut kolmas osapuoli kuten oikeus tai poliisi, joskus jopa journalisti itse. Subjektit saavat harvoin adjektiivisia tai muita määritteitä (kvanttoireita lukuunottamatta), ja näillä määritteillä ilmaistaan joko tekijän mielentilaa tai tuntemattomuutta. Tekijät ovat tuntemattomia joko rikoksen uhrin näkökulmasta tai he ovat jääneet tuntemattomiksi myös rikosta tutkiville osapuolille, myös journalisteille. Joskus subjektilla ilmaistaan, että rikosverbin ilmaiseman toiminnan agentti on ollut agenttina muussakin rikollisessa toiminnassa, mutta tämä rikos ei ole aineistossa koskaan verbin ilmaisemaa rikosta ”vakavampi”. Sanoja kuten *hakkeri* ja *rikollinen* käytetään subjekteina, mutta sanoja *murhaaja* ja *raiskaaja* taas ei kertaakaan.

4.1.3 Ideologia ja aktivismi

Kategoriaan kuuluu yhteensä 38 verbiä. Subjekteista 23 liittyy *murhasi*-verbiin, viisi (5) *pahoinpiteli*-verbiin, kaksi (2) *raiskasi*-verbiin ja kahdeksan (8) *varasti*-verbiin. Leipätekstissä ja ingressissä esiintyy subjekteista 34 ja otsikoissa neljä (4). Subjekteista 11 esiintyy sivulauseissa.

- (28) Vuonna 2002 maa järkyttyi, kun **eläinaktivisti** murhasi islamia vastaan puhuneen populistipoliitikon Pim Fortuynin – motiivinaan kuuden prosentin muslimivähemmistön suojele.
- (29) Tiistaina **jihadistit** raahasivat yli 80-vuotiaan Asadin aukiolle ja murhasivat hänet.
- (30) Oslon sopimuksen israelilainen **vastustaja** murhasi Rabinin vuonna 1995.
- (31) **Natsit** murhasivat lähes koko suvun.
- (32) **Natsi-ideologiaa kannattanut ryhmä** murhasi 2000-luvulla ainakin kymmenen ihmistä.
- (33) Siinä nuoret, ideologiseen kiihkoon lietsotut **punakaartilaiset** nöyryyttivät, pahoinpitelivät ja tappoivat ihmisiä, joiden katsoivat edustavan intellektuelleja, porvareita tai "vanhaa" ajattelua.
- (34) **Kapinalliset** raikasivat 200 naista Kongossa
- (35) **Muslimipuolueet** varastivat vallankumouksen.
- (36) "**Kokoomus** varasti meiltä suvaitsevaisuuden ja **vasemmistoliitto** oikeudenmukaisuuden, ja me katsoimme sivusta"
- (37) Kun **islamistiterroristit** murhasivat kylmäverisesti satiirilehden piirtäjät ja toimittajat keskiviikkona Pariisissa, sosiaalinen media reagoi tunnepitoisella solidaarisuudella.
- (38) Vielä 1900-luvun alussa **anarkistiterroristit** muun muassa murhasivat eurooppalaisia valtionpäämiehiä.

Kuten eivät muutkaan subjektityypit, ideologiaan ja aktivismiin viittaavat subjektit eivät komeile otsikoissa usein. Subjekteja kuvaavat jo subjektit itse, sillä ne ilmaisevat tekojen motiiveja ja tekojen taustalla mahdollisesti vallitsevaa ideologiaa tai poliittista tilannetta. Esimerkissä (28) subjekti *eläinaktivisti* ei kuitenkaan sinänsä kuvaa myöhemmin virkkeessä esitettyä murhan motiivia, eli muslimivähemmistön suojele. Myöskään kontekstissaan, eli alkuperäisessä artikkelissa, sanan *eläinaktivisti* käytölle ei ilmene motiiviin tai tekoon liittyvään ideologiaan suoria linkkejä.

Joissain tapauksissa subjektit viittaavat suoraan tietyn puolueen kannatukseen, kuten esimerkissä (31) *natsit* eli Kansallissosialistisen työväenpuolueen (NSDAP eli *Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei*) kannattajat tai jäsenet. *Natsit* esiintyy subjektina neljässä lauseessa, *uusnatsit* taas yhdessä. Erikseen esimerkissä (32) vielä mainitaan, että ihmisiä murhannut ryhmä kannatti natsi-ideologiaa, eivätkä niinkään mitään tiettyä puoluetta – toki syynä on se, että NSDAP on jo historiaan haudattu organisaatio. Sitaatissa (36) kaksi puoluetta varastavat hyveitä kuvaannollisesti, eivätkä niinkään puoluepoliittisen ideologian ”lietsomina”. Myös esimerkissä (35) poliittinen puolue varastaa jotain, tässä tapauksessa vallankumouksen. Puolueita itsessään käytetään rikosverbeissä subjekteina vain kuvaannollisesti.

Ideologiaverbien subjektit esiintyvät tiuhaan *murhata*-verbin kanssa, jälleen ilmeisesti helpottaakseen murhan motiivin ilmaisua. Motiiveja ei tarvitse paljoa avata sen jälkeen, kun subjektissa on jo ilmaistu se, mikä mahdollisesti ajoi subjektin tarkoitteen tai tarkoitteet näinkin

raskaaseen rikokseen. Joskus myös tekijän kansalaisuus mainitaan kuten esimerkissä (30) *israelilainen vastustaja*. Artikkelin kirjoittaja olisi voinut jättää kansalaisuuden ilmaisematta, mutta teki valinnan sen eksplisiittisestä esillepanosta.

Sana *terroristi* ei sinänsä riitä rikollisuuden motiivin selvittämiseen, vaan usein se on yhdyssanan osana kuten esimerkeissä (37) *islamistiterroristit* ja (38) *anarkistiterroristit*. Mikäli aineistossa sanat kuten *aktivisti*, *terroristi* ja *kapinallinen* päätyvät yhdyssanan osiksi, yhdyssanan edusosat ovat ideologiaa tarkentavia tai kansallisuutta kuvaavia määritteitä kuten *islamisti* tai *anarkisti*. Sanaa *terroristi* käytetään subjektina ilman määritettä vain yhden kerran. Subjektit, joissa esiintyy loppuosa *taistelija* (esim. *shiiataistelija*), olen laskenut mukaan tähän kategoriaan, sillä mielestäni ideologia tai aktivismi painottuu subjektissa taistelijuutta enemmän.

Ideologian esillepano vetää erityistä huomiota teon motiiveihin, varsin eksplisiittisesti. Kuten huomaamme esimerkin (28) ja muiden esimerkkien välisistä eroista, voi aktivismin tai ideologian ilmaisema motiivi olla enemmän tai vähemmän selkeä teon laatuun nähden.

4.1.4 Ihmisryhmät

Kategoriaan kuuluu yhteensä 60 verbiä. Subjekteista 18 liittyi murhasi-verbiin, 17 pahoinpiteli-verbiin, 16 *raiskasi*-verbiin ja yhdeksän (9) *varasti*-verbiin. Otsikoissa subjekteista esiintyi kuusi (6) ja leipäteksteissä ja ingresseissä 54. Sivulauseissa subjekteista esiintyi 14.

- (39) **Serbijoukot** murhasivat Srebrenican alueella noin 8 000 Bosnian muslimimiestä ja -poikaa.
- (40) "**Hirviöt** sieppasivat heidät ja murhasivat kylmäverisesti."
- (41) Perustamispuheen hän piti Distomossa, jossa **saksalaismiehittäjät** murhasivat 218 siviiliä kesäkuussa 1944.
- (42) Kyse **kolmikosta**, joka murhasi vuosina 2000-2007 kymmenen pääasiassa ulkomaalaistaustaista ihmistä.
- (43) **Joukko** pahoinpiteli miehen Ikean parkkipaikalla
- (44) Nainen raahattiin kerrostalon pihalle, jossa **kaksikko** pahoinpiteli ja raiskasi uhrin.
- (45) **Kolme** raiskasi naisen paketti- autossa Helsingissä
- (46) **LIETTUALAISET** varastivat kaksi erittäin arvokasta BMW X6 -katumaasturia.
- (47) **Mielenosoittajat** pahoinpitelivät presidentti Saakašviliä tukevia kansanedustajia Tbilisissä.
- (48) Poliisi epäilee, että kuopiolainen **pariskunta** surmasi nelikymppisen miehen Kuopiossa keskiviikkoiltana ja varasti sen jälkeen uhrin auton.
- (49) **Japanilaiset** surmasivat kiinalaisten laskujen mukaan 300000 siviiliä ja raikasivat tuhansittain naisia.

Ihmisryhmäsubjekteissa vastuu rikoksesta jaetaan kollektiivisesti kaikkien ryhmän jäsenten kesken. Vastuu ei siis yksilöidy eikä tekoa ollut tekemässä vain yksi henkilö, eikä kaikkia ryhmän jäseniä tarvitse nimetä. Myös tiettyyn ryhmään kuuluvan subjektin henkilöllisyyden ollessa hämärä on helpompaa ja vaivattomampaa yhdistää hänet joukkoon, jonka leivissä hän on tekonsa tehnyt. Rikosten volyyymi myös viittaa suureen tekijäryhmään – on helpompaa mainita (39) *Serbijoukot* kuin

nimetä joka ikinen joukkojen jäsen, joka oli mukana murhaamassa 8000 ihmistä. Tähän kategoriaan olen ryhmitellyt ne ihmisryhmät, jotka eivät sovi muihin kategorioihin. Joukko poliiseja siis kuuluu jo käsiteltyyn ammattiryhmään (4.1.1) ja poliittisesti motivoitunut joukot taas ideologiakategoriaan (4.1.3).

Suurin osa subjekteista, jotka esiintyvät otsikoissa, esiintyvät *pahoinpiteli*-verbin subjektina. Vain yksi subjekti esiintyy otsikossa *raiskasi*-verbin kanssa, kun taas *murhasi*- ja *varasti*-verbit eivät saa ihmisjoukkosubjekteja otsikoissa ollenkaan. Esimerkit (43) *Joukko pahoinpiteli miehen Ikean parkkipaikalla* ja (45) *Kolme raiskasi naisen paketti- autossa (sic) Helsingissä* ovat molemmat otsikoita, joista (43) on yksi viidestä *pahoinpiteli*-verbin sisältävistä otsikoista ja (45) on ainut laatuaan aineistossa.

Syynä *pahoinpiteli*-verbin taajuuteen ihmisjoukkosubjektisena otsikoissa ei piile siinä, että se saisi erityisen paljon ihmisjoukkosubjekteja. Kuten aiemmin huomattiin, se itse asiassa sai yhden ihmisjoukkosubjektin vähemmän kuin *murhasi*-verbi aineistossa kaiken kaikkiaan.

Ihmisjoukkosubjekteihin liittyy geneeriseen ihmisjoukkoon kuulumista, kuten esimerkeissä (42)–(45). Näitä ovat subjektit kuten *joukko*, *kaksikko* ja *kolme*. Kyseessä voi olla tietynlainen ryhmittymä kuten esimerkeissä (39) *serbijoukot* ja (41) *saksalaismiehittäjät*. Kansalaisuus mainitaan joko määritteenä kuten mainituissa esimerkeissä, tai sitten kansalaisuutta käytetään yksin joukon primäärinä ominaisuutena kuten esimerkissä (46) *LIETTUALAISET*. Kansalaisuus tai johonkin etniseen ryhmään kuuluminen tulee ilmi erityisesti *raiskasi*- ja *murhasi*-verbiensä yhteydessä. *Varasti*-verbin yhteydessä se ilmenee vain kerran, esimerkissä (46). Yhden kerran subjekti saa määritteekseen *kuopiolainen* kuten esimerkissä (47).

Pahoinpiteli-verbin kanssa aineistossa ei ole ainuttakaan mainintaa subjektitarkoitteiden kansalaisuudesta tai etnisestä taustasta. Verbi saa lähinnä sellaisia subjekteja, joiden tarkoite on mainittu geneerinen ihmisryhmä. Tämä subjektityyppi on erityisen frekventti *pahoinpiteli*-verbin yhteydessä, sillä 17:sta *pahoinpiteli*-verbin subjektista 10 ilmaisee geneeristä ihmisjoukkoa tai joukon osaa. *Pahoinpiteli*-verbin kanssa ilmenee myös esimerkin (47) tapaan *mielenosoittajat*-subjekti muutamaan otteeseen.

Miksi sitten *murhasi*- ja *raiskasi*-verbit saavat kansallisuuteen tai etniseen taustaan liittyviä subjekteja ihmisjoukkosubjekteista erityisen usein? Syy voi olla siinä, että useat näistä uutisista liittyvät sodankäyntiin, ja nämä molemmat väkivaltaiset rikokset liittyvät kiinteästi sodankäynnin tapoihin. Useat aineiston uutisista kertoivat historiasta, kuten toisesta maailmansodasta tai Srebrenican joukkomurhasta, joten rikoksia voidaan seuloa tarkemmin, kun aika on kulunut. Lisäksi yksikään ihmisjoukkosubjektinen *murhasi*-verbi ei liity rikokseen, joka olisi tehty Suomessa, tai jonka olisi tehnyt suomalainen ihmisjoukko. (48) *Kuopiolainen pariskunta tosin surmasi*, mutta

murhasi-verbiä ei ole käytetty, vaikka hengenriistämisen suunnitelmallisuuteen viittaakin surman yhteydessä tehty varkaus.

Myös *raiskasi*-verbien yhteydessä, vaikka implikoidaankin tekijäjoukon olevan suomalainen Suomessa tehdyssä rikoksessa, ei mainita erikseen tekijöiden suomalaisuutta. Suomalaisessa sanomalehdessä luultavasti siis oletetaan, että uutisissa olevat henkilöt ovat suomalaisia, ellei toisin ilmoiteta. Helsingin Sanomissa voidaan siis kirjoittaa esimerkin (49) tavoin japanilaisista, jotka raiskasivat tuhansia naisia toisen maailmansodan aikana, mutta esimerkki (45) ei kuulu, että *suomalainen kolmikko raiskasi naisen tai suomalaiset raiskasivat naisen*.

Ylipäättään kollektiivisesti vastuun jakaminen ja agenttiroolin antaminen kokonaiselle ihmisjoukolle on ongelmallista. Kuten huomioin kandidaatintutkielmassani Yle Uutisten Ferguson-uutisoinnista (Rantakokko 2015, 19–20), kollektiivisubjekteja käytetään, kun teoille halutaan mainita ihmistarkoitteinen tekijä, mutta teon vastuuta ei haluta yksilöidä. Ferguson-uutisoinnin ”kollektiivisubjektit eivät lähtökohtaisesti saa tarkennusta joukkion koostumuksesta” (emt. 20), vaan ”kollektiivi ja ihmisjoukko esiintyvät yhtenäisenä monoliittina, jonka jäsenillä on samat motiivit, samat piirteet ja sama tausta”. Käsillä olevan tutkimuksen aineistossa jopa subjektit kuten *kaksikko ja kolme* myös yhtenäistävät joukon osapuolten motiivit ja osallisuuden. Ovatko kolmikön kaikki osapuolet todella osallistuneet rikokseen niin tasaisesti, että heistä voidaan puhua samana entiteettinä?

4.1.5 Ikä

Ikä-kategoriaan kuuluu yhteensä 22 verbiä. Näistä neljä (4) liittyy *murhasi*-verbiin, 12 *pahoinpiteli*-verbiin, kolme (3) *raiskasi*-verbiin ja samoin kolme (3) *varasti*-verbiin. Subjekteista seitsemän (7) esiintyy otsikoissa ja 15 ingresseissä tai leipäteksteissä. Sivulauseissa subjekteista esiintyi kolme (3).

- (50) **Alaikäiset** murhasivat perhekodin ohjaajan
- (51) **Nuorisjoukko** pahoinpiteli ja ryösti
- (52) **Nuorukainen** pahoinpiteli neljä Salossa
- (53) **Kolme aikuista** tunkeutui tiistaina turkulaiseen koululuokkaan kesken oppitunnin ja pahoinpiteli yhden neljättä luokkaa käyvän koululaispojan ja opettajan, poliisi kertoo.
- (54) Poliisin mukaan "etnistä taustaa omaava **nuorisoporukka**" varasti alaikäisiltä muun muassa matkapuhelimia ja lompakoita.
- (55) **16-VUOTIAS RAISKASI 8-VUOTIAAN**
- (56) MIKKELISTÄ JA VANTAALTA kotoisin olevat **nuoret** varastivat ohjaajalta avaimet ja perhekodista omaisuutta, kuten tablettitietokoneen sekä ottivat luvatta käyttöönsä perhekodin auton.

Subjekteissa on siinä mielessä paljon samaa kuin kohdan 4.1.4 ihmisryhmäsubjekteissa, sillä esimerkkien (51) *nuorisjoukko* ja (54) *etnistä taustaa omaava nuorisoporukka* subjektit ovat joukkotarkoitteisia. Olen kategorisoinut ne kuitenkin ikäsubjekteiksi, koska niissä huomiota

herättävät pikemminkin tekijöiden ikä kuin se, että heitä oli monta. Mikäli ikä ei ollut tärkeä seikka ryhmän subjektiivudessa, ei toimittaja olisi valinnut subjektiksi sanaa, joka tuo iän esille eksplisiittisesti.

Hyvä kysymys on se, mitä *nuoriso* tai *nuori* edes tarkoittaa. Kielitoimiston sanakirjan mukaan *nuori* tarkoittaa ihmistä, ”jolla on vähän ikää, joka on elänyt, ollut (jnak, jssak tehtävässä tms.) vasta vähän aikaa” (KS, hakusana *nuori*). *Nuoriso* taas saa määritelmän ”nuoruusikäiset ihmiset, nuoret” (KS, hakusana *nuoriso*), *nuorukainen* on ”varttunut poika, nuori mies” (KS, hakusana *nuorukainen*.) Mannerheimin Lastensuojeluliiton sivuilla nuorten oikeuksista taas puhutaan listassa, jossa listataan nuorten oikeuksia 12-vuotiaasta aina 18 vuoden ikään eli täysi-ikäisyyteen (MLL:n verkkosivusto, tarkistettu 28.8.2016). Monien matkustusyhtiöiden kuten Finnairin, Tampereen joukkoliikenteen ja Matkahuollon nuorisoliput taas pätevät 26- tai 25-vuotiaisiin ja nuorempiin. Voimme siis olettaa, että nuorisolla usein ymmärretään ihminen, joka on 25-vuotias tai nuorempi. Sanana *nuori* on kuitenkin monikäyttöinen, ellei suorastaan geneerinen.

Pahoinpiteli-verbi saa ikään viittaavan subjektin erityisen useasti, ja näistä vain yksi viittaa aikuisiin (53). Muuten pahoinpitelyjen agentteina toimivat nuorten joukot (51) ja kerran yksittäinen nuori mieshenkilö (52). *Murhasi*-verbien subjektit viittaavat yksinomaan nuoriin, sukupuolta ja kansallisuutta mainitsematta. Myöskään *raiskasi*-verbi ei saa yhtään pelkkään aikuisuuteen viittaavaa subjektia, mutta nuorista voidaan mainita vain se, että he olivat nuoria.

Kohdassa 4.1.7 huomaamme, että *mies*- ja *nainen*-subjektit voivat saada määritteekseen erikseen ikään viittaavia sanoja. Ikä voidaan kuitenkin, kuten sukupuoli, jättää subjektin ainoaksi piirteeksi – sanojen *nuoriso* ja *aikuinen* lisäksi voidaan käyttää subjektina pelkästään sanaa (55) *16-VUOTIAS*.

Miksi *nuorisojoukko* siis riittää subjektiksi, mutta subjekteja kuten *kolme aikuista* esiintyy vain yhden kerran? Tottahan ei ole se, että vain nuoret tekevät rikoksia. Miksi nuorista puhuttaessa riittää useimmissa tapauksissa se, että heidän ikänsä mainitaan, mutta aikuisista voidaan mainita muitakin asioita, kuten ikään, sukupuoleen ja ammattiin liittyviä tekijöitä? Mikseivät nuoret saa enemmänkin, esimerkin (56) tavoin, mainintoja kotipaikastaan tai muutenkaan siitä, mistä he ovat tulleet?

Nuori-sanalla voidaan viitata ihmiseen, joka on liian nuori ollakseen vielä töissä. Sanalla nuori voidaan viitata myös siihen, että tämä ihminen ei opiskele, hänen sukupuoleensa ei halua kiinnittää huomiota, eikä hänellä ole mainittavaa siviilisäätyäkään, johon viitataan (vrt. *vaimo* kohdassa 4.1.7). Nuorison tekemissä rikoksissa on myös tietynlaisen shokkiefektin tuntua – nuorison levottomuudesta puhutaan jatkuvasti, ja nuoret ovatkin aina olleet aikuisten huolen ja murheen aiheena ja kohteena

(Marsh & Melville 2014: 82). Medialla on aina ollut tärkeä rooli ongelmanuoriin liittyvien ilmiöiden konstruoimisessa (emt. 82).

Henkirikoskatsauksen 2015 mukaan (Lehti 2015: 28) rikollisuustaso on Suomessa suurinta juuri 21–24-vuotiaiden miesten ikäryhmässä. Tämä ja muut tilastot tukevat stereotyyppistä kuvaa perusrikollisesta nuorena miehenä (Marsh & Melville 2014: 88). Nuoruuden mainitseminen rikosuutisoinnissa on siis sekä odotettavaa että shokeeraavaa. Toisaalta sanalla nuori voidaan viitata juuri tähän ikäryhmään, toisaalta taas sana *nuori* myös voi rikkoa nuoruudessa ja lapsuudessa nähtyä viattomuutta. Medialla on ollut tärkeänä vaikuttajana kehittyvään kuvaan nuorista ongelmallisina rikollisina Yhdistyneessä kuningaskunnassa (Marsh & Melville 2014: 83). Kansainvälisessä tarkastelussa Suomessa kuitenkin nuorten tekemä henkirikollisuus on alhaista (Lehti 2015: 39).

Nuorten tekemä rikollisuus on myös tyypillisesti ryhmissä tehtyä (Lehti 2015: 39). Tämä näkyy aineistossani esimerkkien (51) *nuorisojoukko* ja (54) *nuorisoporukka* kaltaisissa subjekteissa.

Nuoret eivät saa muita määritteitä aineistossani luultavasti myös sen takia, että nuoret eivät ole vielä ammateissa, joilla heihin voidaan viitata. Rikoksia tekevillä nuorilla ei välttämättä ole muita yhteiskunnallisia luokitteluja, joilla heitä voitaisiin kuvailla, joten nuorten tekijöiden nuoruus ja kätevä sana ”nuori” ovat helpoin tapa viitata heihin.

Keski-ikäinen ei ole usein subjektina. Suurin osa Suomessa tehdyistä henkirikoksista on viime aikoina ollut kuitenkin keski-ikäisten miesten tekemää (Lehti 2015: 1). Keski-ikäisyys tai aikuisuus jää useimmiten luultavasti mainitsematta joko sen takia, että se on oletettu ominaisuus mainitulla henkilöllä, tai sen takia, että keski-ikäisyydessä ei ehkä nähdä mitään niin kiinnostavaa kuin vaikkapa nuorisoriikollisuudessa. Mikäli sekä nuoret että keski-ikäiset miehet ovat yhtä todennäköisesti Suomessa rikosten tekijöitä, on mielenkiintoista huomata, että keski-ikäisyyttä ei mainita yhtä tiheään kuin nuorta ikää. Nuorten tekemät rikokset ovat muiden väestöryhmien tekemiä rikoksia yllätyksellisempiä ja ennalta-arvaamattomampia (Lehti 2015: 39), joten se, että nuorten tekemät rikokset ylittävät uutiskynnyksen helpommin kuin keski-ikäiset rikolliset, on luonnollista tästäkin syystä.

4.1.6 Kollektiivit ja instituutiot

Kollektiivien ja instituutioiden kategoriaan kuuluu yhteensä 33 verbiä, joista 23 liittyy *murhasi*-verbiin. *Pahoinpiteli*-verbiin liittyy kolme (3), *raiskasi*-verbiin niin ikään kolme (3) ja *varasti*-verbiin neljä (4). Subjektit esiintyvät kahdessa (2) otsikossa ja 31:ssä leipätekstissä tai ingressissä. Sivulauseissa esiintyy subjekteista kahdeksan (8).

- (57) Hitlerin **natsi-Saksa** murhasi sodan aikana miljoonia juutalaisia ja muita vähemmistöjä.
- (58) **Isis** murhasi äskettäin kaksi japanilaista panttivankia mestaustyyliin.
- (59) Ensi viikon keskiviikkona tulee kuluneeksi 20 vuotta siitä, kun **Sisilian mafia Cosa nostra** (meidän asiamme) murhasi mafianvastaisen tuomarin Giovanni Falconen.
- (60) Lauantaina uusnatsistinen **Suomen Vastarintaliike** pahoinpiteli ihmisiä Jyväskylässä.
- (61) Sitten voi vain ajatella, että **valtio** varasti rahat ja toivottavasti käytti ne hyvään tarkoitukseen.
- (62) **Syyria** varasti päähuomion maailman johtajien G8-kokouksen alkajaisiksi.
- (63) **CIA** pahoinpiteli vankeja ja rikkoi ihmisoikeuksia, joita USA samalla vannoi puolustavansa.
- (64) Japanin **armeija** raiskasi joukoittain naisia Kiinan Nanjingissa 1937.

Kollektiivi- ja instituutiokategoria sivuaa monin tavoin ihmisryhmäkategoriaa. Usein valtioon viitattaessa viitataan metonymisesti valtion asukkaisiin tai ihmisryhmään, jolla on valtion kansalaisuus (esim. *Suomi voitti kultaa jääkiekossa*), ei koko valtioon. Tässä kategoriassa subjektien tarkoitteet ovat organisaatioita kuten (58) *Isis*, (59) *Sisilian mafia Cosa nostra* ja (60) *Suomen Vastarintaliike*, tai ne ovat suvereneja valtioita kuten (57) *natsi-Saksa*, (61) *valtio* ja (62) *Syyria*. Ne voivat olla myös muita virallisia, valtioon liittyviä kollektiiveja tai instituutioita kuten (63) *CIA* tai (64) *Japanin armeija*.

Kahteen otsikkoon pääsevät subjekteiksi vain organisaatiot nimeltään *Isis* ja *Taleban*. Molemmat tapaukset ovat otsikoissa ja *murhasi*-verbin subjekteja. Organisaatioiden tekemät pahoinpitelyt, raiskaukset ja varkaudet eivät siis pääse otsikkoihin asti tässä aineistossa.

Isis-järjestöllä on vaihtoehtoinen kutsumanimi, *Daesh* (lyhenne arabiankielisestä nimestä *Al Dawla al-Islamiya fil Iraq wa'al Sham*, *Da'ish*). *Isis* on nimitys, jota sekä järjestö itse että esimerkiksi suomenkielinen uutismedia käyttää – se on lyhenne sanoista *Islamic State of Iraq and Syria*. *Daesh* taas on nimitys, joka on saanut kannatusta Lähi-Idässä, ja jopa Ranskan valtiolliset tahot ovat alkaneet käyttää nimeä. Järjestö itse ei tahdo tätä nimeä käytettävän, sillä se kuulostaa arabiankielisten korvissa epämiellyttävältä, ja muistuttaa lausunta-asultaan verbiä, joka tarkoittaa tallomista tai murskaamista. *Isis*-nimitys viittaa islamilaiseen valtioon, ja nimityksen vastustajat huomauttavat, ettei *Isis* ole islamilainen eikä se ole myöskään valtio. Koska termi *Daesh* ei eksplisiittisesti nimeä islamia, jonka edustajia järjestön jäsenet katsovat olevansa, vastustaa järjestö itse *Daesh*-nimen käyttöä. (BBC 2015, Guardian 2014, Aamulehti.)

Miksi suomalainen media siis käyttää nimitystä *Isis*, joka on järjestön itsensä käyttämä nimitys – eikä esimerkiksi monien arabien ja ranskalaisten käyttämää nimitystä *Daesh*? Puhutaanhan mediassa kansallissosialisteistakin usein *natseina*, ja *natsi* (esim engl. ja saks. *Nazi*) on sentään vanha pilkkanimitys Saksan kansallissosialistisen työväenpuolueen jäsenistä (Online Etymology Dictionary, hakusana *Nazi*). Samalla logiikalla suomalainen media voisi käyttää nimitystä *Daesh* *Isisin* sijaan.

Murhasi-verbi saa runsaasti kollektiivisubjekteja, ja huomattava osa näistä uutisista liittyy jollain tavalla historiallisiin tapahtumiin. Kuten mainitsin ihmisryhmäsubjektien luvussa 4.1.4, on

luultavasti helpompaa käsitellä historiassa tapahtuneiden, virallisten organisaatioiden tekemiin ja teettämiin murhiin liittyviä asioita. Nykypäivään liittyvien uutisten *murhasi*-verbien subjektit kun ovat lähinnä Daeshiin tai muihin radikaaleihin islamistiorganisaatioihin liittyviä. Länsimaisia kollektiivisubjekteja ovat yhdessä tapauksessa Ranskan valtio, lisäksi mainituista esimerkeistä tutut (57) *natsi-Saksa* ja (63) *CIA*⁴. Myös (60) *uusnatsistinen Suomen Vastarintaliike* esiintyy subjektina, mutta *pahoinpiteli*-verbin yhteydessä. Muut suomalaisjärjestöt saati Suomen valtio eivät esiinny valitsemieni rikosverbien subjekteina ollenkaan.

4.1.7 Mies, nainen ja vanhemmat

Esittelen nämä kolme kategoriata samassa alaluvussa, sillä sukupuolen mainitseminen liittyy myös vanhemmat-kategoriaan. Mies-kategorian subjektit liittyvät nimittäin 202 verbiin, eli kaikista aineiston verbeistä yli neljäsosaan. Näistä 11 liittyy *murhasi*-verbiin, 66 *pahoinpiteli*-verbiin ja 85 *raiskasi*-verbiin. *Varasti*-verbiin liittyy subjekteista 40. Otsikkoihin miessubjekti yltää 33 kertaa ja leipäteksteihin ja ingresseihin 169 kertaa. Sivulauseissa 202:sta subjektista esiintyy 38.

Nainen-kategorian subjekteja on 10 kappaletta. Näistä neljä (4) esiintyy *murhasi*-verbin yhteydessä, yksi (1) *pahoinpiteli*-verbin yhteydessä, yksi (1) *raiskasi*-verbin yhteydessä ja neljä (4) *varasti*-verbin yhteydessä. Otsikoissa subjekteja esiintyy kolme (3) ja leipäteksteissä ja ingresseissä seitsemän (7). Sivulauseissa kategorian subjektit esiintyvät kaksi (2) kertaa.

Vanhemmat-kategorian subjekteja on 16 kappaletta, joista vain yksi on otsikossa. Verbeistä laaja joukko eli 12 kappaletta liittyy *murhasi*-verbiin, kolme (3) *pahoinpiteli*-verbiin ja yksi (1) *raiskasi*-verbiin. Kategorian subjekteista yksikään ei toiminut *varasti*-verbin subjektina. Sivulauseissa esiintyy subjekteista kolme (3) kappaletta.

- (65) Epäily: **Mies** murhasi vaimonsa Espoon Mankkaalla
- (66) **Tamperelaismies** murhasi ystävänsä ja itselleen tuntemattoman tytön espoolaisasunnossa.
- (67) Vuonna 2007 nousi kohu, kun tuore **aviomies** murhasi vietnamilaisen nuorikkonsa.
- (68) Pariisin terrori-iskuissa Jumalan suuruutta huutaneet **miehet** murhasivat 129 ihmistä.
- (69) Ulkoministeri Anna Lindhin murhasi vuonna 2003 mielenterveysongelmista kärsinyt serbialaistaustainen **mies**, joka ei ole kertonut toelleen motiivia.
- (70) Tuntematon aggressiivinen **mies** pahoinpiteli hänet linja-autossa Espoonlahdessa keskiviikkoiltana.
- (71) Salolainen 20-vuotias **mies** pahoinpiteli nyrkein neljä nuorta illanistujaisissa yksityisasunnossa Salon keskustassa lauantain ja sunnuntain välisenä yönä.
- (72) **Joukko miehiä** pahoinpiteli kahta
- (73) Poliisin mukaan pojan pahoinpitelivät hänelle entuudestaan tuntemattomat, **noin 15-vuotiaat pojat**.
- (74) Poliisi epäilee: **Kaksi miestä** raiskasi naisen Ylivieskassa
- (75) **Joukko miehiä** raiskasi ja pahoinpiteli opiskelijan niin pahoin, että tämä kuoli 13 päivää myöhemmin vammoihinsa.

⁴ CIA = Central Intelligence Agency, Yhdysvaltain keskustiedustelupalvelu

- (76) Taistelut Länsi-Myanmarissa Rakhinen osavaltiossa saivat alkunsa, kun **kolme muslimimiestä** raiskasi ja surmasi buddhalaisen naisen toukokuussa.
- (77) Kirjurinpolulla tuntematon **mies** kävi käsiksi naiseen, raahasi hänet pois kävelytieltä ja raiskasi hänet.
- (78) Pääkaupunkiseudulla asuva 45-vuotias **mies** varasti Lahden keskustan Alkosta pullon viinaa.
- (79) Poliisilla on tiedossa kolme eri tapausta, jossa viranomaisina esiintyneet **miehet** varastivat turistien lompakoista ja laukuista rahaa ilman, että turistit huomasivat heti varkautta.
- (80) Useissa eri perheissä kodinhoitajana työskennellyt **nainen** varasti perheiltä koruja, koriste-esineitä ja viiniä.
- (81) Kolmas tekijä vasta 15-vuotias, yksi **nainen** raiskasi vielä uhrin
- (82) Tunnetuimmassa kohussa kiinalaisen kärkipoliitikon **vaimo** murhasi brittiliikemiehen.
- (83) Poliisi epäilee, että **nainen** murhasi tammelalaisen toimitusjohtajan myrkyttämällä metanolilla.
- (84) Äidin mukaan tytön **isäpuoli** raiskasi tämän, minkä seurauksena tyttö tuli raskaaksi.
- (85) **Isä ja äitipuoli** pahoinpitelivät kahdeksanvuotiaista tyttöä muun muassa lyömällä ja pakkosyöttämällä lasta.
- (86) **Isä ja äitipuoli** murhasivat tukehduttamalla kahdeksanvuotiaan helsinkiläistytön äitienpäivänä 2012.
- (87) Syyttäjän mukaan **äiti** murhasi kaksosensa pian heidän syntymänsä jälkeen Nurmijärvellä.

Miehet ovat edustettuna muita sukupuolia huomattavasti ylivoimaisemmin sekä rikostilastoissa että rikosuutisoinnissa. Tässäkin aineistossa naiskategoria on yli kaksikymmentä kertaa pienempi lukumäärältään kuin mieskategoria. Suurin osa pääasiallisesti mieheen liittyvistä subjekteista oli valittu *raiskasi*-verbin subjektiksi, mutta ne olivat myös runsaasti *pahoinpiteli*-verbin subjektina. Naissubjektit taas määrittivät tasaisesti eniten *murhasi*- ja *varasti*-verbejä. Vanhempiin liittyvistä subjekteista suurin osa liittyy samaan mediassa laajalti uutisoituun tapaukseen, mikä selittää *murhasi*-verbien edustuksen kategorian rikosverbeissä.

Kuten esimerkeissä (66) ja (67) huomaamme, miessubjektit saavat monenlaisia määritteitä tai toimivat monenlaisissa yhdyssanoissa. Mies voi olla aviossa (67), hänestä voidaan kertoa joko paikkakunta tai kansalaisuus (66) tai mies voi toimia myös ilman määritteitä (65). Myös murhaa edeltänyt toiminta voidaan mainita erikseen, kuten esimerkissä (68) *Jumalan suuruutta huutaneet miehet*. Tässä uutisessa viitattaneen islaminuskoon (*Allahu akbar*, arab. ”Jumala on suuri”), ja uutisten lukijoille tahdottaneen välittää epäily siitä, että iskun tekijät olivat islamisteja. Esimerkissä (69) kansalaisuuden lisäksi mainitaan subjektitarkoitteen mielenterveysongelmat.

Pahoinpiteli-verbin subjekteissa tekijöiden kansalaisuutta ei mainita kertaakaan. Tämän sijasta yleisiä määritteitä ovat ikä (73) ja määrä (75), paikkakunta (71) ja muut adjektiivimääritteet kuten *tuntematon* ja *aggressiivinen* (70). Määritejoukko on siis kirjava, mutta aineistossa ei ilmennyt miessubjektien tarkoitteiden kansalaisuutta.

Raiskasi-verbin miessubjektit taas saavat mainintoja paikkakuntalaisuudesta, kansallisuudesta tai uskonnosta (76). Sanaa *suomalainen* ei kuitenkaan käytetä kertaakaan kansalaisuuden kuvaajana, johtuen luultavasti sanan tunnusmerkittömyydestä. Tämä voi antaa myös tilaa sellaiselle johtopäätökselle, että tekijöiden kansallisuutta ylipäätään piilotellaan.

Myös miessubjektin tuntemattomuus mainitaan joissain tapauksissa, kuten esimerkissä (77) *Kirjurinpolulla tuntematon mies* kävi käsiksi naiseen, raahasi hänet pois kävelytieltä ja raiskasi

hänet. *Raiskasi*-verbit saavat myös subjekteja, jotka viittaavat usean miehen joukkoon, joten vastuu teosta siirtyy yksilöistä pieneen ryhmään tai kollektiiviin, kuten esimerkissä (74), (75) ja (76). Miesryhmäsubjektien suuri määrä aineistossa johtuu myös siitä, että Intiassa tapahtunut joukkoraiskaus on Helsingin Sanomien laajasti uutisoima. Sanamuodot näissä eri uutisartikkeleissa olivat pitkälti samanlaisia.

Varasti-verbin miessubjektit saavat määritteikseen joko paikkakunnan tai iän kuten esimerkissä (78) tai ne voivat saada määritteikseen myös keinon tai muun tavan, jolla miessubjektin tarkoite on rikoksen tehnyt, kuten esimerkissä (79). Myös tämän verbin miessubjekteissa mainitaan paikkakuntalaisuus muutamaan kertaan, ja yhden kerran tekijän fyysisiä piirteitä kuvaillaan. Tässä tapauksessa fyysisen piirteen kuvailu lienee osa tiettyä humoristista otetta otsikoinnissa: *Kalju mies varasti liikkeistä hiustuotteita*.

Nainen ei saa subjektina yhtä kirjavia määritteitä kuin miessubjektit saavat. Kymmenestä naissubjektista yksikään ei saanut ikämainintaa, ei paikkakuntamainintaa eikä mainintaa edes kansallisuudesta. Lähimpänä kansalaisuusmainintaa on (82) *Tunnetuimmassa kohussa kiinalaisen kärkipoliitikon vaimo murhasi brittiliikemiehen*, jossa mainitaan tekijän puolison kansalaisuus. Vaimon kansalaisuutta ei ole siis mainittu, vaan tämän aviopuolison. Ilman kontekstia tai erillistä tiedonhankintaa jää vaimon kansalaisuus hämärän peittoon. Aviopuolison kansalaisuus ja ammatti molemmat tosin on mainittu.

Naissubjektit saavat määritteikseen hyvin vähän mitään erityistä. Vähän määritteet kymmenestä tapauksesta ovat joko esimerkin (82) tapaan siviilisääty, esimerkissä (80) työpaikka tai esimerkissä (81) määrä. Otsikoissa, joissa nainen on valittu rikosverbien subjektiksi, ei määritteitä ole lainkaan.

Suurin osa vanhemmat-kategorian subjekteista liittyvät samaan tapaukseen. Tämän takia suuri osa subjekteista ovat, kuten esimerkeissä (85) ja (86), *isä ja äitipuoli* -subjektin tapaisia. Myös murhasi-verbi on tämän takia hyvin edustettuna. Yhdessä tapauksessa saman murhan uutisoinnissa subjektiksi on valittu *isä ja tämän naisystävä*. Vanhemmat eivät saa mitään muita määritteitä kuin maininnan siitä, että nämä ovat uhriksi joutuneen lapsen vanhempia (84). Ikää, ammattia, kansalaisuutta tai paikkakuntaa eivät vanhemmat subjekteina saa samaan tapaan kuin esimerkiksi miessubjektit. Sukupuoli tulee mainintaan mukaan sanojen *isä* ja *äiti* sisältämien sukupuoli oletusten mukaisesti. Sanaa *vanhempi* ei käytetä yhdestä vanhemmasta, mutta *vanhemmat* käytetään, kun kyse on molemmista.

Miesten suuri määrä aineiston subjekteissa kulkee samalla linjalla Lehden henkirikosselvityksen kanssa, jonka tarkastelukauden henkirikosten epäillyistä 89 % oli miehiä (2015: 28). Myös Englannissa ja Walesissa 80 % vakavista rikosepäilyistä pidätetyistä on miehiä

(Marsh & Melville 2014: 88). Selityksiä miesten väkivaltaisuuteen on haettu miesten ja naisten välisistä essentialistisista eroista, mutta kriittisemmät, esimerkiksi feministiset äänenpainot ovat korostaneet sukupuolirooleja sosiaalisina rakennelmina (emt. 88-89). Naisilla ja tytöillä ei ole samanlaisia mahdollisuuksia tehdä raskaita rikoksia kuin miehillä esimerkiksi sen takia, että tyttöjä on rajoitettu enemmän kuin poikia nuoruusiässä (emt. 89). Tällä tutkimuksella en kuitenkaan pyri ottamaan kantaa siihen, mikä aiheuttaa rikollisuutta.

Yhteenvetona vanhemmista, miehistä ja naisista subjekteina voidaan sanoa, että miessubjektit saavat värikkäämmän määritekirjon kuin naiset ja vanhemmat. Naiset ja vanhemmat ovat toki pienempiä kategorioita tässä aineistossa, joten mikäli subjekteja olisi ollut molemmissa enemmän, olisi määritteitä toki voinut esiintyäkin. Sekä mies- että naissubjektit saavat mainintoja siviilisäädystä, määrästä että työpaikasta, mutta naissubjektit eivät saa esimerkiksi ikä- tai paikkakuntamääritteitä. Vanhemmat eivät saa mitään määritteitä, korkeintaan maininnan siitä, että rikoksen uhriksi joutunut lapsi oli nimenomaan näiden vanhempien huolehdittavissa oleva lapsi.

4.1.8 Nimi

Nimellä viitattuja subjektitarkoitteita on aineistossa 52 kappaletta. Näistä 23 kappaletta toimii *murhasi*-verbin subjektina. Viisi (5) liittyy *pahoinpiteli*-verbiin, yhdeksän (9) *raiskasi*-verbiin ja 15 *varasti*-verbiin. Vain yksi nimikategorian subjekti esiintyy otsikossa, 51 taas ingressissä tai leipätekstissä. Subjekteista 12 esiintyy sivulauseessa ja kaksi (2) epäsuorassa kysymyslauseessa.

- (88) **Estelle** varasti huomion kansanjuhlassa
- (89) Oikeus ei käsitellyt tuomiossaan sitä, murhasiko **Auer** aviomiehensä.
- (90) **Ylikersantti Calvin Gibbs ja hänen alaisensa** murhasivat vuonna 2010 huvin vuoksi kolme aseetonta siviiliä Kandaharissa.
- (91) **Eronen** raiskasi osan uhreistaan.
- (92) Kaupassa siivoojana toiminut **Sabi** raiskasi myyjän monta kertaa työtiloissa sulkemisajan jälkeen.
- (93) KIISTATONTA on se, että teloitettavaksi määrätty Glossip ei itse tappanut motellinomistajaa, vaan huoltomies **Justin Sneed** pahoinpiteli tämän kuoliaaksi 1997.
- (94) Syyttäjän mukaan **Räty** myös pahoinpiteli Ahdetta henkisesti.
- (95) Fergusonissa **Michael Brown** varasti sikareita ja löi poliisia, New Yorkissa poliisin kuristusotteeseen tukehtunut Eric Garner myi laittomasti tupakkaa.
- (96) Sarjamurhaaja **John Haigh** murhasi ainakin kuusi ihmistä Englannissa 1940-luvulla.
- (97) Syyttäjä epäilee, että eteläafrikkalainen huippu-urheilija **Oscar Pistorius**, 27, murhasi tyttöystävänsä Reeva Steenkampin 14. helmikuuta 2013 riidan päätteeksi.
- (98) Etenkin sen jälkeen, kun terroristijärjestö al-Qaidan inspiroima islamisti **Mohamed Merah** murhasi Toulousessa ja lähialueella neljä juutalaista sekä kolme muslimisotilasta.
- (99) KAIKKI alkoi, kun thaimaalainen puutarhuri **Kriangkrai Techamong** varasti vuonna 1989 lähes sata kiloa koruja työnantajansa prinssi Faisal bin-Fahdin palatsista Saudi-Arabiassa.
- (100) Käräjäoikeuden mukaan **Niko Niklas Mikael Mannfolk ja Teemu Tapani Kulju** murhasivat yksissä tuumin nelikymppisen miehen.
- (101) Vuonna 1981 syntynyt **Janne Petteri Jokinen** murhasi viime syksynä kostoksi miehen, joka oli aiemmin tehnyt rikosilmoituksen pahoinpitelystä.

Nimen käyttäminen rikosuutisoinnissa on journalismin ongelmakohta. Myös journalistit itse kokevat nimen julkaisemiseen liittyvät kysymykset ongelmallisiksi (Leino 2005: 67). Rikosjournalismi on nopeutunut, ja journalistien on helppo saada poliisilta luotettavaa tietoa jo esitutkintavaiheessa (Tiilikka 2008: 184). Tässä vaiheessa saadut tiedot voivat poiketa runsaastikin oikeudenkäynnin lopputuloksesta, mutta nämä tiedot alkavat muokata yleistä mielipidettä. Kuten Tiilikka teoksessaan journalistin sananvapaudesta (emt. 185) kirjoittaa:

Rikoksenteikijän kannalta voi olla sattumanvaraista ja ennakoimatonta, että juuri hänen tekemästään rikoksesta uutisoidaan. Uutisoinnin johdosta aiheutunut ”yleisen mielipiteen rangaistus” voi olla tosiasiallisilta vaikutuksiltaan ankarampi kuin rikoksesta varsinaisesti tuomittu rangaistus.

Nimen mainitseminen ankarasta rikoksesta jo esitutkintavaiheessa voi muokata yleistä mielipidettä, ja näin loukata syyttömyysolettamaa (emt. 186) – eli sitä oletusta, että syytetty on syytön, kunnes toisin pystytään todistamaan. Nimen mainitsemisen on siis oltava tarkkaan harkittua, ja muiden tietojen levittämistä ei pitäisi tehdä liian suurella innokkuudella. Kuten Tiilikka teoksessaan kirjoittaa, on tiedotusvälineillä myös tehtävä antaa yleisölle ajankohtaista tietoa yhteiskunnassa tapahtuvista asioista, kuten lain rikkomisesta (emt. 187). Näin voidaan perustella sitä, että esimerkiksi murhasta tai raiskauksesta tuomitun nimi julkistetaan laajaltikin. Nimeä suurempaa suojaa nauttii tietyissä tapauksissa valokuva, josta yksilö voi olla helpommin tunnistettavissa kuin nimestä (emt. 192). Läheisväkivaltatapauksissa väkivallantekijän nimen mainitseminen paljastaa pakostakin myös uhrin, joten tekijän nimen piilottaminen liittyy myös uhrin yksityisyyden suojelemiseen.

Nimet eivät päädykään näiden neljän rikosverbin subjekteina otsikoihin useasti – tämän tutkimuksen aineistossa nimi esiintyy otsikossa vain kerran, esimerkissä (88). Tässäkin tapauksessa rikosverbi, *varasti*, on metaforisessa käytössä – Estelle ei toki tehnyt rikosta, vaan sai paljon huomiota, mikä ilmaistiin kiteytyneellä fraasilla *varasti huomion*. Voidaan siis tehdä oletama siitä, että Helsingin Sanomien uutisia kirjoittavat journalistit tietävät nimen mainitsemisen painon, joten eivät kirjoita nimiä rikosverbien subjekteiksi otsikoihin.

Eniten nimiä käytetään *murhasi*-verbin subjekteina. Yleisiä ovat sekä pelkän sukunimen käyttö (89) että koko nimen käyttö (90). *Raiskasi*-verbin kanssa subjektit taas saavat vain sukunimen (91), ja yhdessä tapauksessa myös työpaikan (92). Myös *pahoinpiteli*-verbissä subjekti saa työpaikkamaininnan yhden kerran (93), ja samassa tapauksessa subjektitarkoitteen etu- ja sukunimet molemmat mainitaan. Muussa tapauksessa *pahoinpiteli*-verbin nimisubjektit ovat vain suomalaisia sukunimiä, kuten esimerkissä (94).

Raiskasi-verbien yhteydessä subjektit eivät saa lainkaan määritteitä, muuta kuin esimerkissä (92) *Kaupassa siivoojana toiminut Sabi raiskasi myyjän monta kertaa työtiloissa sulkemisajan*

jälkeen. *Murhasi*-verbeissä määritteitä ovat esimerkiksi (96) *sarjamurhaaja*, (97) *eteläafrikkalainen huippu-urheilija* ja (98) *terroristijärjestö al-Qaidan inspiroima islamisti*. Kansallisuus mainitaan vain tapauksessa (97) ja (99) *thaimaalainen puutarhuri*, jossa myös mainitaan subjektitarkoitteen ammatti. Suomalaiset nimisubjektit eivät saa ammattimääritteitä, mutta heistä käytetään koko nimeä (100), heidän ikänsä voidaan mainita (101) ja yhdessä tapauksessa myös nimisubjektin kotipaikkakunta on mainittu. *Pahoinpiteli*- ja *raiskasi*-verbien yhteydessä suomalaiset sukunimet eivät kuitenkaan saa etunimiä ollenkaan seurakseen.

Nimen mainintaan vaikuttavat eniten lainsäädännölliset asiat. Julkisen sanan neuvoston periaatelausumasta käy ilmi, että nimensuoja alenee sitä mukaa, mitä vakavampi rikos on, ja mitä merkittävämmässä yhteiskunnallisessa asemassa rikoksen tekijä on. Nimensuoja on suppeampi siinä vaiheessa, kun rikoksesta on jo annettu tuomio, kuin rikosilmoituksen jättövaiheessa. Onkin odotuksen mukaista, että nimet eivät esiinny otsikkotasolla nimensuojaperiaatteiden vuoksi, vaikka rikos olisikin vakavuusasteeltaan murhan tasolla. Julkisen sanan neuvoston mukaan ”teon törkeys, raakuus tai erikoislaatusuus eivät riitä tekijän henkilöllisyyden paljastamisen perusteeksi”, vaan muita tekijöitä on myös punnittava, kuten teon yhteiskunnallista merkittävyyttä. (JSN 2008.)

4.1.9 Pronominit ja persoonapäätteet

Persoonapätesubjekteja on aineistossa vain kuusi, joista kaksi liittyy *murhasi*-verbiin ja neljä *varasti*-verbiin. *Raiskasi*- ja *pahoinpiteli*-verbit saavat täysin muunlaisia subjekteja kuin pelkän persoonapäätteen avulla pääteltävissä olevan subjektin. Näistä yksikään ei esiinny otsikoissa tai sivulauseissa. Yksi näistä lauseista on kysymyslause (106).

Pronominisubjekteja aineistossa taas esiintyy 55 kappaletta. Näistä 11 liittyy *murhasi*-verbiin, 10 *pahoinpiteli*-verbiin, 13 *raiskasi*-verbiin ja 21 *varasti*-verbiin. Yksikään ryhmän subjekti ei esiinny otsikoissa. Subjekteista 15 esiintyy sivulauseessa ja neljä (4) epäsuorassa kysymyslauseessa, kaksi taas suorassa kysymyslauseessa.

- (102) **Kuka** murhasi Litvinenkon?
- (103) Helsingin poliisi ei ole yrityksistä huolimatta saanut selville, **kuka** varasti shetlanninponi Laku-Pekan Fallkullan kotieläintilalta Pohjois-Helsingistä toukokuun lopulla.
- (104) **Joku** varasti renkaat, ja takaikkuna on säpäleinä.
- (105) "**He** pahoinpitelivät meitä kunnolla", Hammarström sanoi.
- (106) **Murhasitko** siviilejä?
- (107) **Ne** murhasivat kaksi maallistunutta oppositiopoliitikkoa.

Ison suomen kieliopin (VISK) mukaan pronominit ”ovat nomineja, joilta puuttuu muiden

nominien luokittava ja kuvaileva merkitys” (§ 713). ISK:n luokittelun mukaan aineistossa esiintyy interrogatiivipronomineja (103) *kuka*, kvanttoripronomineja (104) *joku* ja runsaasti persoonapronomineja kuten (105) *he* ja (107) *ne*.

Esimerkissä (104) esiintyvä *joku*-pronomini esiintyy vain kolmeen otteeseen – kaksi kertaa *varasti*-verbin yhteydessä ja kerran *raiskasi*-verbin subjektina. Joku on indefiniittipronomini, joka ilmaisee identifioimatonta tarkoitetta monesta mahdollisesta tarkoitteesta (VISK § 747). Pronomini siis ilmaisee lähtökohtaisesti sen, että teolla on yksi tekijä, jota ei ole vielä mahdollisten tekijöiden joukosta tarkemmin henkilöity. Pronomini *joku* ”rajaa tarkoitteiden alan ensisijaisesti ihmisiin” (VISK § 748). On mielenkiintoista, että olemassa olevaa ihmistarkoitteista indefiniittistä pronominia ei käytetä subjektina uutiskielessä enemmänkin. Kyseessä lienee tyylillinen seikka ja selkeys – sanan *joku* indefiniittisyys voi luoda kuvaa journalistin tai hänen edustamansa median, tässä tapauksessa Helsingin Sanomien, tietämättömydestä.

Persoonapäätteitä on oletettavasti vain vähän, sillä persoonapäätteet subjekteina olettavat, että uutisen kirjoittaja tai uutisessa haastateltu on rikokseen jonkinlaisessa suorassa suhteessa. Kuka-pronomini taas on vain *murhasi*-verbeissä ja yhdessä *varasti*-verbissä. Kuka-subjektin vähyys on odotettavaa, sillä uutisissa ei olla kysymässä kysymyksiä. Uutisissa kerrotaan, mitä on jo tapahtunut – eli vastataan siis mahdollisiin yleisön omiin kysymyksiin.

4.1.10 Teko, tapahtuma ja muut

Teko ja tapahtuma -kategoriaan kuuluu vain kuusi subjektia, joista kaikki liittyvät *varasti*-verbiin ja esiintyvät leipäteksteissä. Yksi subjekteista esiintyy sivulauseessa.

Muita, lajittelemattomia subjekteja on 12 kappaletta. Näistä kaksi esiintyy otsikoissa ja viisi taas sivulauseissa. Kolme näistä esiintyy *murhasi*-verbin yhteydessä, neljä *pahoinpiteli*-verbin ja loput viisi *varasti*-verbin yhteydessä.

- (108) **Skandaali** varasti huomion koko huippukokoukselta.
- (109) Toisin kävi, Stubbin kotiin kohdistunut **ilkkivalta** varasti päivän.
- (110) Hän kertoo myös, kuinka **serkku** murhasi aviomiehen.
- (111) Viime vuonna käytöshäiriöinen **asukas** pahoinpiteli yli 90-vuotiaan asukkaan.
- (112) **Talonsa itse verkkoon kytkenyt** varasti sähköä

Varasti-verbillä on aineistossa erityistä metaforista käyttöä, eikä tekoja tai tapahtumia käytetä varsinaisten väkivaltaverbien subjekteina. Varkauden ”tekijänä” näillä subjekteilla on lähinnä huomio, jota tapahtuma tai teko saa mahdollisesti jonkin muun teon tai tapahtuman kustannuksella.

Muut-ryhmän subjekteissa on ihmisiin viittaavia subjekteja, jotka eivät sopineet muihin muotoutuneisiin kategorioihin. Näitä ovat esimerkiksi (110) *serkku*, (111) *asukas* ja (112) *Talonsa itse verkkoon kytkenyt*. Mikäli muuta sukulaisia kuin vanhempia olisi aineistossa esiintynyt enemmän, olisi subjekti (110) voinut sopia vaikkapa sukulaiskategoriaan. Jostain syystä aineiston ainoat väkivaltaiset ja varastavat sukulaiset ovat uhrin vanhempia tai puolisoita. Esimerkissä (112) subjektitarkoitteeseen viitataan vain NUT-partisiipilla *talonsa itse verkkoon kytkenyt*, mitä ei juuri esiinny muussa aineistossa.

4.1.11 Yhteenveto subjekteista

Aikaisemmissa alaluvuissa olen kuvaillut aineiston subjekteja kategorioittain. Olen pyrkinyt antamaan jokaisesta subjektikategoriasta niihin pätevän kuvauksen, mutten tähän mennessä ole paljoakaan vertaillut niitä toisiin subjektikategorioihin. Subjektien analyysien lopuksi pohdinkin tässä alaluvussa sitä, missä verbeissä on erityisesti tiettyihin kategorioihin kuuluvia subjekteja.

Olen asettanut subjektit kategorioittain ja verbeittäin alla oleviin taulukoihin. Jokaisen verbin kohdalla olen lihavoinut kolme suurinta subjektikategoriaa. Kategoriat ovat taulukoissa aakkosjärjestyksessä.

Kategoriat	<i>murhasi-</i>	<i>pahoimpiteli-</i>	<i>raiskasi-</i>	<i>varasti-</i>	Yhteensä
ammatti/tehtävä/aseama	9	12	14	18	53
epäilty/rikoksen tekijä	7	12	3	13	35
ideologia & aktivismi	23	5	2	8	38
ihmisryhmä	18	17	16	9	60
ikä	4	12	3	3	22
kollektiivi tai instituutio	23	3	3	4	33
mies	11	66	85	40	202
muu	3	4	0	5	12
nainen	4	1	1	4	10
nimi	23	5	9	15	52
persoonapäätte	2	0	0	4	6
pronomini	11	10	13	21	55
teko/tapahtuma	0	0	0	6	6
vanhemmat	12	3	1	0	16
Kaikki yhteensä	150	150	150	150	600

Taulukko 4: Subjektit verbeittäin ja kategorioittain

Varasti-verbin suurin subjektikategoria on *mies*. Samoin *mies* on suurin kategoria myös *raiskasi*- ja *pahoimpiteli*-verbiin yhteydessä. Kategoria on erityisen edustettuna *raiskasi*-verbin subjektina, joista

se kahmaisee noin 56%. Huomattavasti siis yli puolet *raiskasi*-verbin subjekteista ovat eksplisiittisesti mieheksi tai pojaksi mainittuja, ja ylipäätään koko aineiston 600 verbistä 202 eli hieman yli kolmannes kuuluvat tähän kategoriaan. Aineiston perusteella rikosten tietoisiksi tekijöiksi profiloituvat siis miehet.

Onkin mielenkiintoista huomata, että *murhasi*-verbin yhteydessä *mies*-kategoria ei yllä edes kolmen suurimman kategorian joukkoon. *Murhasi*-verbin subjekteina toimivat lähinnä kollektiivit ja instituutiot, ideologiaan ja aktivismiin viittaavat subjektit sekä nimellä mainitut henkilöt. En ole erikseen analysoinut sitä, ovatko nimet niin sanotusti miesten vai naisten nimiä, sillä osassa tapauksista *murhasi*-verbin subjektina on vain sukunimi. Pienen taustatutkimuksen avulla voisi saada selville, ovatko murhaajat miehiä vai naisia, mutta aineiston ja työn rajaukseen liittyvien seikkojen vuoksi en lähtenyt tätä tekemään.

23:lla *murhasi*-verbin subjektilla on nimi. Myös *varasti*-verbin subjektit saavat nimen jopa 15 kertaa, mutta *raiskasi*- ja *pahoinpiteli*-verbien subjektit taas saavat nimisubjektin yhteensä 14 kertaa. Aineiston perusteella voidaan siis kärjistetysti sanoa, että murhaajille ja varkaille annetaan nimi helpommin kuin raiskaajille ja pahoinpitelijöille. Kuten aiemmin mainitsin, journalismia ohjaa periaate siitä, että kansalaisilla on oikeus saada tietää, mitä heidän yhteiskunnassaan tapahtuu (Tiilikka 2008: 187). Täten heillä on myös oikeus tietää siitä, mikäli heidän keskuudessaan liikkuu vakaviin rikoksiin syyllistyneitä – näin ainakin rikosjournalismia voidaan selittää.

Miksi siis juuri *varasti*- ja *murhasi*-verbit saavat niin paljon nimisubjekteja? Miksi *raiskasi*- ja *pahoinpiteli*-verbin subjektit nimetään niin paljon harvemmin? Tämä selittynee nimensuojalla ja sillä, että raiskausten ja pahoinpitelyjen uhrien yksityisyyttä tahdotaan suojella. Tekijän nimen paljastaminen toisi esiin myös uhrin, erityisesti mikäli kyse on läheisväkivallasta. Varkauden kohteena on esine, ja murhan uhri on jo kuollut. Näiden yksityisyyttä ei siis tarvitse varjella samalla tavalla kuin henkiin jääneen pahoinpidellyn tai raiskatun henkilön.

Murhasi-verbi saa subjektikseen tasaisen paljon kollektiivi- ja instituutiosubjekteja, nimisubjekteja ja ideologia- ja aktivismisubjekteja. Subjektien määrät jakautuvat tasan näiden kolmen kategorian välille. Kollektiivin ja instituution subjektius jääkin varsin vähälle muissa rikoksissa: *pahoinpiteli*- ja *raiskasi*-verbien subjektina se toimii vain kolme kertaa kummassakin tapauksessa, *varasti*-verbin subjektina taas neljästi. Kollektiivit ja instituutiot toimivat siis *murhasi*-verbin subjekteina useammin kuin aineiston kolmen muun verbin subjekteina yhteensä. Kollektiivit kuten valtio, poliisi ja ISIS siis surmaavat suunnitelmallisesti useammin kuin ne tekevät muita aineiston rikoksia.

Myös ideologia- ja aktivismisubjektit näkyvät useammin *murhasi*-verbin subjektina kuin muiden rikosverbien. Muiden rikosverbien yhteenlasketut subjektiesiintymät tässä kategoriassa

jäävät niin ikään *murhasi*-verbin subjektien määrän varjoon. Ideologiasubjekti toimii sinänsä tarkoituksessaan hyvin, että se tarjoaa heti jonkinlaisen ajatuksen rikoksen motiivista. Muuta syytä ideologian mainitsemiseen ei nimittäin välttämättä ole, ellei sitä käytetä selitysmallina tietynlaiselle käyttäytymiselle.

Pahoinpiteli-verbin suurin subjektikategoria on *mies*-kategoria. Näin on myös *raiskasi*- ja *varasti*-verbillä, joten puhun mies- ja naissubjekteista erityisesti miessubjektien suuren määrän vuoksi myöhemmin erikseen. *Pahoinpiteli*-verbin toiseksi suurin subjektiryhmä on ihmisryhmään liittyvät subjektit, ja kolmanneksi suurimman subjektiryhmän paikan jakavat ammattiin, tehtävään ja asemaan viittaavat subjektit, epäiltyyn ja rikoksen tekijään viittaavat subjektit sekä ikään viittaavat subjektit. Ihmisryhmäsubjektien määrä on jokseenkin tasainen eri verbien välillä, tosin *varasti*-verbin kanssa niitä esiintyy vain 9 kappaletta – *raiskasi*-verbin kanssa niitä esiintyy 16, *pahoinpiteli*-verbin kanssa 17 ja *murhasi*-verbin kanssa 18. *Murhasi*-verbin ihmisryhmäsubjektien määrä on siis kaksinkertainen *varasti*-verbiin nähden. Aineiston perusteella ihmisryhmän tekemistä murhista, pahoinpitelyistä ja raiskauksista uutisoidaan useammin kuin ihmisryhmien tekemistä varkauksista. *Varasti*-verbin subjekti siis yksilöidään yhden agentin tekemäksi useammin kuin muiden rikosverbien subjektit.

Varasti-verbissä ei ole kollektiivi- tai instituutiosubjektejakaan kuin neljä kappaletta, tosin niitä on silti enemmän, kuin *raiskasi*- ja *pahoinpiteli*-verbin yhteydessä. *Murhasi*-verbin kanssa kollektiivi- ja instituutiosubjekteja on 23 kappaletta. Ero *raiskasi*- ja *pahoinpiteli*-verbeihin on pieni, mutta silti sen verran suuri, ettei voida sanoa, että *varasti*-verbillä olisi todennäköisemmin yksilö- ja ihmistarkoitteisia subjekteja kuin aineiston varsinaisilla väkivaltaverbeillä.

Näkyvin ero *varasti*-verbin ja väkivaltaverbien välillä on teko- ja tapahtumasubjektien olemassaolo – niitä ei käytetä ollenkaan muissa verbeissä. Pyrin rajaamaan aineiston niin, että rikosverbien metaforista käyttöä olisi mahdollisimman vähän, ja jäljelle jäivät vain nämä kuusi. *Varasti*-verbillä oli aineistoa hakiessa huomattavasti enemmän metaforista käyttöä uutisoinnissa kuin muilla rikosverbeillä.

Raiskasi-verbillä on vähiten erilaisia subjektikategorioita. *Murhasi*- ja *varasti*-verbien subjektit jakaantuvat kolmeentoista eri kategoriaan, *pahoinpiteli*-verbin kahteentoista ja *raiskasi*-verbin subjektit yhteentoista eri kategoriaan. Muut-, teko ja tapahtuma - ja persoonapäätetekategorian subjekteja *raiskasi*-verbillä ei ole aineistossa ollenkaan. Toiseksi ja kolmanneksi suurimmat kategoriat ovat ammatti-, tehtävä- ja asemasubjektit sekä ihmisryhmäsubjektit.

Kaikki väkivaltaverbit aineistossa ovat tyypillisiä sodankäynnin keinoja. Tämän vuoksi on oletettavaa, että rikosuutisoinnissa esimerkiksi ulkomailla tapahtuvista sodista käytetään ihmisryhmä- ja ideologiasubjekteja, niinkin useasti kuin tässä aineistossa on käytetty. Aineistossa

onkin useita sodankäyntiin ja muutoin laajamittaiseen organisoituun väkivaltaan liittyviä uutisia, niin nykypäivään kuin historiaankin liittyen.

4.2 Passiivimuotojen objektit

Passiivimuotoisista 600:sta rikosverbistä 594 saivat objektin, ja objektiittomia passiiviverbejä aineistossa on kuusi (6) kappaletta. Käytännössä siis passiivin tarkasteluni keskittyy objekteihin, oli objekti teemapaikalla tai ei. Objektin puuttuessa olen etsinyt teemapaikalla olevan lauseenjäsenen ja identifioinut sen lauseenjäsenkategorian.

Objektikategoriat ovat seuraavat: *varasti*-verbin saamat objektit eli asiat, esineet, eläimet, aika, omaisuus ja raha; ammatti, tehtävä ja asema; ideologia ja aktivismi; ihmisryhmä; rikoksen tekijä tai rikoksen uhri; pronomini; nimi; mies, nainen ja vanhemmat; ikä. Subjektikategorioiden kanssa samannimiset objektikategoriat on määritelty ja rajattu samoin perustein kuin subjektikategoriatkin.

Rikoksen tekijä ja rikoksen uhri -kategoriaan kuuluvat objektit, joiden tarkoitteisiin viitataan sanoilla uhri tai tuomittu. Katogoria on pieni, mutta se on samankaltainen subjektikategorian ”epäilty ja rikoksen tekijä” kanssa. Objektin asema rikokseen mainitaan eksplisiittisesti.

Koska useassa muotoutuneessa kategoriassa oli vain *varasti*-verbejä, käsittelen nämä kaikki verbit samassa osiossa. Tässä kategoriassa olevat tarkoitteet eivät ole inhimillisiä, vaan usein arvokkaaksi miellettyjä esineitä tai asioita, kuten *varasti*-verbin argumenttirakenteeseen kuuluu (ks. luku 2.1.2). Kuten odotettua, *varasti*-verbin viitatessa useimmiten fyysistä kontaktia sisältämättömään rikokseen, ei verbin objektitarkoite ole ihminen.

Kaikki aineiston objektit eivät ole teemapaikalla. Toinen tapa lähestyä passiivia olisi tarkastella vain teemapaikalla olevia lauseenjäseniä ja kategorisoida niitä esimerkiksi lauseenjäsenten ja semanttisten kategorioiden perusteella. Tässä tutkimuksessa keskityn kuitenkin nimenomaan lauseopillisiin subjekteihin ja objekteihin. Objektin puuttuessa tarkoitukseni oli analysoida teemapaikkaista lauseenjäsentä. Objekti kuitenkin puuttui häviävän pienestä osasta aineiston lauseita.

Olen erotellut jokaisesta objektillisesta lauseesta myös sen, onko objekti teemapaikalla vai ei. Pyrin analysoimaan tämän avulla sitä, laitetaanko subjektin puuttuessa lauseen ”paalupaikalle” tekijän sijaan rikosverbin uhrin tarkoite.

4.2.1 Ei objektia

Objektittomissa kuudessa tapauksessa neljän lauseen predikaattiverbinä on *varasti*-verbi ja kahden taas *raiskasi*-verbi. Kaikki kuusi lausetta esiintyvät uutisen leipätekstissä. Vain yksi lauseista on sivulause, loput ovat päälauseita.

(113) **Ravintoloista** on varastettu ennenkin.

(114) **Kymenlaaksossa** oli ryöstetty ja raiskattu, kyliä poltettu kivijalkaan.

(115) Jugoslavian verisissä hajoamissodissa Eurooppa joutui katselemaan avuttomana vierestä, kuinka **sen omalla takapihalla** tapettiin ja raikattiin.

Teemapaikaiset lauseenjäsenet ovat joko paikan tai ajan adverbiaaleja. Ne ilmaisevat, missä teko on tehty tai milloin se on tehty. Esimerkissä (113) paikan adverbiaali *ravintoloista* on myös rikoksen eihimillinen uhri, sillä ravintola on jäänyt jotain irtaimistoa tai omaisuutta vaille varkauden jälkeen. Paikat ovat rikospaikkoja. Paikat voivat myös olla metaforisempia ilmauksia siitä, kuinka lähellä rikos on tapahtunut, kuten esimerkissä (115).

Koska kaksi tärkeämpää lauseenjäsentä, subjekti ja objekti, ovat poissa kuvioista, on lauseen teemapaikalle nostettu lauseenjäsen, joka ilmaisee toisenlaista fokusta. Keskiössä ei ole enää niinkään itse teon osapuolet, sen tekijä tai sen uhri, vaan se, missä ja milloin teko on tapahtunut. Teot ovat myös olleet useaan kertaan toistuvia eivätkä yksittäisiä. Myös itse teko ilman argumenttitarkoitteitaan nostetaan huomion keskipisteeseen, kuten esimerkissä (115). Koska useimmiten rikoksista kerrottaessa tahdotaan tietää, kuka on tehnyt mitä ja kenelle, on odotettavaa, että objektittomia passiivimuotoja on näinkin vähän.

4.2.2 Vain *varasti*-verbin saamat objektit

Varastettiin ja *varastettu* -hakusanoilla löytyneet objektit, jotka eivät esiintyneet muiden verbien kanssa, kuuluvat kategorioihin aika, asia, eläin, esine, omaisuus ja raha. Aikaobjekteja on kaksi (2) kappaletta, ja ne kaikki esiintyvät leipäteksteissä. Toinen niistä on sivulause ja toinen päälause. Rahaobjekteja on viisi (5) kappaletta, joista yksi esiintyy otsikossa ja loput leipäteksteissä tai ingresseissä. Näistä lauseista kaksi ovat sivulauseita ja kolme päälauseita. Omaisuusobjekteja on yhdeksän (9) kappaletta, ja niistä yksi esiintyy otsikossa. Neljä niistä on sivulauseita ja loput päälauseita. Asiaobjekteja on yhdeksän (9) kappaletta, ja nämä kaikki lauseet esiintyvät leipäteksteissä. Kolme lauseista on sivulauseita. Eläinobjekteja on viisi (5) kappaletta, ja niistä kaksi esiintyy otsikoissa, loput taas leipäteksteissä ja ingresseissä. Kaikki lauseet ovat päälauseita.

Esinekategoria on näistä kaikista suurin kategoria. Kategoriassa on 115 objektia, joista 103 esiintyy leipäteksteissä tai ingresseissä ja 12 otsikoissa. 91 näistä esiintyy päälauseessa, 22 sivulauseessa ja kaksi epäsuorassa kysymyslauseessa.

Varasti-verbille yksinomaisesti kuuluvia objekteja on siis yhteensä 145. Näistä objekteista teemapaikalla on 68 kappaletta, eli noin 47 prosenttia. Alle puolet näistä verbeistä siis löytyvät Helsingin Sanomien uutisissa teemapaikalta.

- (116) Mutta pitää kuitenkin perisuomalaiseen tapaan muistuttaa, että kyllä tässä on Anneli Auerin elämästä varastettu **lähes kymmenen vuotta** ja käytännössä tuhottu se.
- (117) Kaikki murrot on tehty vapaa-ajanasuntoihin, joista on varastettu runsaasti **omaisuutta**.
- (118) "- - **Niiden lastia** on varastettu yöllä pysäköintialueilla", Toiviainen kertoo.
- (119) **Sähköä** on varastettu jollain keinolla.
- (120) Navetasta varastettiin **kolme nautaa** Liperissä
- (121) Lisäksi monilta varastettiin **matkapuhelin tai lompakko**.
- (122) Poliisin tutkimuksissa selvisi, että **hautakivi** oli varastettu Rauman vanhalta hautausmaalta.
- (123) **Mannerheim-risti** varastettiin Mikkelissä
- (124) Kuluvan vuoden aikana pääkaupungissa on varastettu noin **300 polkupyörää**, mikä on noin puolet enemmän kuin viime vuoden vastaavana aikana.
- (125) Helsingin yliopiston tiloista Viikistä varastettiin kuun alussa erittäin vahvoja **tutkimushumeita**.

Aineistossa on useita esimerkin (124) kaltaisia objekteja, joiden tarkoituksena on kulkuneuvo. Esineobjektit ovat usein kulkuneuvoja, puhelimia ja lompakoita (121) tai muuta arvokasta (123). Myös lääkkeet ja huumeet (127) ovat useamman kerran varastettuja esineitä.

Pelkästään sanaa *omaisuus* käytetään useaan kertaan kuten esimerkissä (117). Omaisuudeksi lasketaan myös sanat kuten *lasti* (118) ja *tavara*.

4.2.3 Ammatti, tehtävä ja asema

Ammatti-, tehtävä- ja asemaobjekteja aineistossa on yhteensä 51 kappaletta. Näistä 20 ovat *murhasi*-verbin objekteja, 23 *pahoinpiteli*-verbin objekteja ja kahdeksan (8) *raiskasi*-verbin objekteja. Yhtäkään näistä objekteista ei ole kirjoitettu *varasti*-verbin objektiksi. Lauseista 45 on päälauseita ja viisi sivulauseita. Objektit esiintyvät leipäteksteissä 40 kertaa ja otsikoissa 11 kertaa. Teemapaikalla kategorian objekteista esiintyy 39 kappaletta eli reilusti yli puolet.

- (126) AINAKIN **300 siviiliä** raiskattiin Walikalen seudulla muutaman päivän aikana heinä-elokuun vaihteessa.
- (127) **Bussikuski** pahoinpideltiin Kumpulassa
- (128) Hollantilainen **Nato-sotilas** pahoinpideltiin Latviassa
- (129) Puolentoista kuukauden aikana on tapettu 37 ihmistä, raiskattu **nunna**, tuhottu rukoushuoneita, kirkkoja ja 4000 kotia.
- (130) Lauantai-iltana myös pahoinpideltiin Kangasalla **turvapaikanhakija**, joka oli matkalla Kaivannon vastaanottokeskuksesta grillikioskille.
- (131) **Tuomari** murhattiin Etelä-Venäjällä

- (132) Saksassa murhattiin vuosina 2000-2006 **yhdeksän siirtolaistaustaista pienyrittäjää** samalla aseella
 (133) **Oppositio toimittaja** pahoinpideltiin Ukrainassa
 (134) Venäläinen **toimittaja** pahoinpideltiin viisi vuotta sitten henkivieveriin
 (135) Norjan suurimman moskeijan 60-vuotias **imaami** pahoinpideltiin raa'asti myöhään maanantai-iltana Norjan pääkaupungissa Oslossa.
 (136) Näkövammaisen **pappi** pahoinpideltiin bussissa Espoossa keskiviikkona.

Kaikki tämän kategorian objektit liittyvät objektitarkoitteen ammattiin tai tapaan saada elantonsa, kuten esimerkiksi *bussikuski* (127) ja *tuomari* (131). Myös uskonnolliset roolit näkyvät aineistossa jonkin verran, kuten esimerkissä (129) *nunna*. Yhteiskunnallisesta asemasta tai asemasta suhteessa meneillään olevaan konfliktiin kertovat objekteina käytetyt sanat kuten (126) *siviili*.

38 % henkirikosuhreista on työttömiä (Lehti 2015: 34), mutta he eivät näy uutisoinneissa eksplisiittisesti. Ylipäätään työttömien ja varhaiseläkkeellä olevien riski tulla surmatuksi on suurempi kuin muiden väestönosien. Tätä ei kuitenkaan nosteta objektin asemaan tai teemapaikalle aineistossa ollenkaan. Kuva rikosten uhreista vääristyy, mikäli todellisuutta rakennetaan Helsingin Sanomien uutisointien varaan.

Leinon pro gradu -työn (2005) toimittajien teemahaastatteluissa kävi ilmi, että toimittajien seuraamien rikosten määrä on vähentynyt, ja he keskittyvät enemmänkin sensaatioihin ja suuriin juttuihin (Leino 2005: 42). Se, nähdäänkö henkirikos toimituksissa kiinnostavana, saattaa kummuta rikoksen, sen tekijän tai sen uhrin ainutlaatuisuudesta (Leino 2005: 43). Tiheämpään henkirikoksissa kuolevat työttömät eivät siis kiinnosta niin paljon, kuin työssä käyvän (129) tai vaikkapa uskonnollisen naisen (131) murhat. Tämä heijastuu ainakin käsillä olevan työn aineiston subjekteissa ja objekteissa – uhrin eivät varsinkaan kiinnosta, jos he ovat varhaiseläkkeellä olevia humalaisia miehiä.

Esimerkki (132) esiintyy aineistossa muutaman kerran. Lausetta on käytetty sellaisenaan siis useassa eri uutisessa, jotka käsittelevät samaa rikossarjaa. Objekti *pienyrittäjä* on saanut määritteekseen adjektiivin *siirtolaistaustainen*, joka viittaa objektitarkoitteen etniseen taustaan tai kansalaisuuteen, joka on eri, kuin saksalainen. Etnisyyteen ja kansalaisuuteen ottaa kantaa muutama muukin objekti tai objektin määrite, kuten (130) *turvapaikanhakija*, (128) *hollantilainen Nato-sotilas* tai (134) *venäläinen toimittaja*. Määritteitä on myös sellaisia, jotka ilmaisevat objektitarkoitteen työnantajan tai muun kannan, kuten esimerkki (128) *Nato-sotilas* ja (133) *oppositio toimittaja*.

Vammaisuutta ilmaisevia määritteitä aineistossani ei ole paljon. Esimerkki (136) *näkövammaisen pappi* edustaa mielenkiintoista vähemmistöä. Onko aisti- tai muuten vammaisten kokema väkivalta niinkin harvassa, ettei siitä tehdä paljoa uutisia?

Ammattia, tehtävää tai asemaa kuvaavat objektit kertovat jo itsessään paljon tarkoitteestaan. Tämän takia määritteiden kirjo ei ole suuri – ne ovat lähinnä alkuperämaata, ikää tai tarkoitteen työstä

hyötyjää ilmaisevia. Sukupuolta ilmaisevat eksplisiittisesti sanat (129) *nunna* ja (135) *imaami*. Selvästi *nais*-etuliitettä käyttävät objektit olen lajitellut sukupuolikategorioihin, esimerkiksi sanat kuten *naisopiskelija*.

4.2.6 Ideologia ja aktivismi

Ideologia ja aktivismi -kategoriaan kuuluu vain seitsemän aineiston objekteista. Näistä yksikään ei ole *varasti*-verbin objekti. Neljä esiintyy *murhasi*-verbin kanssa, kaksi *pahoinpiteli*-verbin kanssa ja yksi *raiskasi*-verbin kanssa. Kolme objekteista esiintyy sivulauseissa ja neljä päälauseissa. Kaikki objektit ovat lauseen teemapaikalla. Vain yksi objekti esiintyy otsikossa, loput esiintyvät leipäteksteissä ja ingresseissä.

- (137) **Mielenosoittajia** kidutettiin tai pahoinpideltiin sadassa maassa.
- (138) Al-Assadin **vastustaja** murhattiin Beirutissa
- (139) Ihmisoikeusjärjestö Amnesty Internationalin mukaan satoja Egyptin entisen presidentin Muhammed Mursin **tukijoita** on pahoinpidelty pidätyksen aikana.
- (140) Amnesty vaatii Iranin hallitusta päästämään YK:n ihmisoikeusraportoijan maahan ja järjestämään riippumattoman tutkimuksen tiedoista, joiden mukaan pidätettyjä opposition **jäseniä** on kidutettu, raiskattu ja tapettu kesäkuun presidentinvaalien jälkeen.
- (141) Eduardo Mondlane oli mosambikilainen **itsenäisyystaistelija ja sosialisti**, joka murhattiin Tansaniassa vuonna 1969.

Kategorian objektit ovat joko tukijoita jonkin aatteen tai ihmisen tukijoita, kuten esimerkit (139) *tukijoita*, (140) *jäseniä* tai vastustajia (141) *itsenäisyystaistelija ja sosialisti*. Ne voivat olla myös vastustajia, kuten (137) *mielenosoittajia* ja (138) *vastustaja*. Myös (141) *itsenäisyystaistelija ja sosialisti* -objektin osa *itsenäisyystaistelija* soveltunee vastustamisen ilmaisimeksi, ja *sosialisti* taas on tietyn aatteen, sosialismin, kannatusta ilmaiseva sana.

Ideologia- ja aktivismiobjektit eivät saa muita määritteitä kuin kansallisuuden, *mosambikilainen* (141), ja loput määritteet ilmaisevatkin sitä, mitä objektitarkoite vastustaa tai kannattaa. Esimerkissä (139) kannatetaan Muhammed Mursia, Egyptin entistä presidenttiä, ja esimerkissä (140) kannatetaan Iranin oppositiota olemalla opposition jäseniä.

On mielenkiintoista, että kaikki ideologia- ja aktivismiobjektit ovat saaneet teemapaikan. Voidaan olettaa, kuten ideologia- ja aktivismisubjektienkin kohdalla, että ideologia ja aktivismi nähdään voimakkaana motiivina rikokselle. Mikäli jotain ideologiaa kannattava esimerkiksi murhataan, on helppo ajatella, että murhan motiivina on toiminut juuri tämä ideologia ja nimenomaan sen vastustaminen. Myös aktivismin ja opposition tukahduttaminen on selkeä kaava tämän kategorian uutisissa.

4.2.7 Ihmisryhmä

Kategoriaan kuuluu yhteensä 50 objektiä. Näistä 29 on *murhasi*-verbin, 11 *pahoinpiteli*-verbin ja 10 *raiskasi*-verbin objekteja. Yksikään ei ole *varasti*-verbin objekti. Viisi objekteista esiintyy otsikoissa ja loput 46 leipäteksteissä ja ingresseissä. Yksi lause on epäsuora kysymyslause, 46 on päälauseita ja neljä sivulauseita. Objekteista 36 on teemapaikalla.

- (142) **Tataareja** on uhkailtu, pahoinpidelty ja siepattu.
- (143) **Kolmea** pahoinpideltiin ravintolassa
- (144) Vuonna 2013 seksuaalivähemmistöjen edustajia tai niiden edustajiksi oletettuja murhattiin **kaksi** ja **25** pahoinpideltiin.
- (145) Hän kertoi silmiensä avautuneen, kun kokonainen **perhe** murhattiin kaasukammiossa.
- (146) Leirillä murhattiin noin **1,1 miljoonaa juutalaista ja muihin vainottuihin ihmisryhmiin kuulunutta**.
- (147) **Monia** raiskattiin tai kidutettiin.
- (148) Šehomerovićilta murhattiin **18 sukulaista**, mukaan lukien aviomies.
- (149) Rajasotilaiden kapinassa helmikuussa 2009 murhattiin raa'asti **74 ihmistä**.
- (150) Marraskuun 2011 alussa kerhon tiloissa pahoinpideltiin **toinen jengin jäsen**.

Aineiston ihmisryhmät ovat monen kokoisia. Ihmisryhmien kokoa ei välttämättä tarkenneta, koska ihmisryhmään viitataan vain sen kansalaisuudella kuten vaikkapa esimerkissä (142) *tataareja*. Ihmisryhmät voivat olla pelkästään kaksi ihmistä, jotka edustavat jotain ryhmää (144), ja ne voivat olla perheyksiköitä (145) *kokonainen perhe*. Ne voivat myös käsittää useita satoja tuhansia, ellei miljoonia ihmisiä (146). Joihinkin ryhmiin viitataan vain esimerkiksi sanalla (147) *monia*, jolloin objektitarkoitteiden muut piirteet jäävät täysin pimentoon.

Historiallisten joukkomurhien edustus aineistossa on suuri. Kolmannen valtakunnan eli natsi-Saksan alullepanemat juutalaisten, neuvostoliittolaisten ja useiden muiden kansanosien vainot, jotka johtivat kuuden miljoonan ihmisen järjestelmälliseen joukkomurhaan, näkyvät aineistossa *murhasi*-verbin objekteissa paljon. Myös muiden joukkomurhien, kuten Ruandan joukkomurhan ja armenialaisten joukkotuhon edustus näkyy aineistossa järkyttävän suurina lukuina. Luvut eivät ole tarkkoja, sillä tarkkoja lukuja ei tällaisissa historian tapahtumissa välttämättä edes tiedetä. Sanat *noin* ja *jopa* ovat tekstissä lieventämässä sitä seikkaa, etteivät tekstin kirjoittaja tai historioitsijat oikeastaan tiedä muuten kuin arviot uhrien määristä. Tietyissä vaiheissa myös ihmisen käsityskyky uhrien määrän suhteen hämärtyy, eikä tarkalle määrälle näin ole edes tarvetta.

Määritteinä ihmisryhmäobjekteissa ovat enemmän tai vähemmän tarkat määrät, kuten esimerkissä (146) *1,1 miljoonaa juutalaista ja muihin vainottuihin ihmisryhmiin kuulunutta* ja (148) *18 sukulaista*. Ihmisryhmän vainottuus voidaan myös mainita (146) ja uhrien sukulaisuussuhteet (148). Kategorian määrittävä tekijä on kansalaisuus, joten se ei sinänsä ole kategorian objektien määrite. Koska etniset vähemmistöt ovat usein olleet järjestelmällisten joukkomurhien kohteina, ovat etniset ryhmät edustetumpia aineistossa kuin esimerkiksi kansallisvaltioiden kansalaisnimitykset.

Joissain tapauksissa ihmiset eivät saa mitään määritteitä, vaan heidän määränsä on ainoa tärkeäksi koettu määrite, kuten esimerkissä (143) *kolmea*. Esimerkissä (149) murhien uhreista puhutaan vain ihmisinä, eivätkä he saa kansalaisuuden tai etnisen ryhmän mukaista määritettä ollenkaan. Näissä tapauksissa voidaan olettaa, että määrä on koettu näiden ihmisten muita piirteitä tärkeämpänä.

Teemapaikalla on kaikkien väkivaltaverbien objekteja. Kahdeksasta *raiskasi*-verbin objektista kuusi on teemapaikalla ja 19:stä *murhasi*-verbin objektista 11. 23:sta *pahoinpiteli*-verbin objektista taas kaikki yhtä lukuun ottamatta eli 22 kappaletta on teemapaikalla. Teemapaikan siis saavat suhteellisesti useammin *pahoinpiteli*-verbin objektit kuin *murhasi*- ja *raiskasi*-verbin objektit. Esimerkki (150) on ainoa esimerkkilause, jossa *pahoinpiteli*-verbin objekti ei saa teemapaikkaa. Objekti on *jäsen*. Lauseessa etualalle on nostettu *marraskuu 2011*, ajankohta, jolloin objektitarkoite on pahoinpidelty.

Murhasi-verbin lauseissa, joissa objekti ei ole teemapaikalla, on teemapaikan saanut poikkeuksetta paikka, jossa murhatyö on tehty. *Raiskasi*-verbin tapauksessa toisen esimerkkilauseen teemapaikalla on paikka, toisessa taas aika.

4.2.8 Rikoksen tekijä tai rikoksen uhri

Rikoksen tekijä on objektina vain yhden kerran, ja tässä tapauksessa se on *pahoinpiteli*-verbin objekti. Tämä objekti on teemapaikalla, esiintyy päälauseessa ja leipätekstissä.

Rikoksen uhri -kategoriaan kuuluu yhteensä 11 objektia, joista kaksi (2) on *murhasi*-verbin, seitsemän (7) *pahoinpiteli*-verbin ja kaksi (2) *raiskasi*-verbin objektina. Kaikki objekteista ovat teemapaikalla ja leipätekstissä. Lauseista päälauseita on kahdeksan ja sivulauseita kolme.

- (151) 21-vuotiaasta **uhria** kuljetettiin autolla, sidottiin puuhun ja pahoinpideltiin muun muassa metalliputkella.
- (152) Illan aikana miehet riitaantuivat, minkä jälkeen **uhri** pahoinpideltiin ja surmattiin.
- (153) Siirtolaistaustaiset **uhrit** murhattiin vuosina 2000-2006.
- (154) "Kaksi **asianomistajaa** on raiskattu käyttämällä hyväkseen heidän avutonta tilaansa."
- (155) Yksi tynnyrijutun **tuomituista**, Raine Sievälä, pahoinpideltiin vankilassa, Salminen huomautti.
- (156) Utøyan saaren vastarannalla hiljennettiin maanantaina muistelemaan 77:ää **uhria**, jotka murhattiin saarella ja pommi-iskussa Oslossa kaksi vuotta sitten.

Kategorian objektit ovat siis lähinnä *uhri*-lekseemin eri muotoja. Myös lakikontekstista tuttua sanaa *asianomistaja* (154) käytetään, tosin vain kerran. Ainoa jonkin muun rikoksen tekemiseen liittyvä sana on *tuomittu* (155), jossa objekti viittaa tarkoitteen tehneen jonkin muun rikoksen, jonka takia hän on vankilassa, jossa hänet pahoinpideltiin. Objektitarkoite ei siis ole aineistoa määrittävän rikosverbin uhri ja tekijä yhtä aikaa.

Lekseemiä *uhri* ei käytetä otsikoissa. Sanalla on pikemminkin paikanpitäjän funktio, eli se elliptisesti viittaa jo johonkin muuhun uhria määrittävään sanaan, kuten vaikkapa *mies*. Näin välttyään toistolta. Toisaalta, kuten tapauksessa (156), sana *uhri* on suorastaan tautologinen. Toisaalta sana *uhri* jättää paljon tulkinnan varaa, sillä vaikkapa esimerkissä (156) se ei leimaa Utøyan saarella murhattuja ihmisiä millään muilla tavoin kuin suhteessa tehtyyn rikokseen. Se ei ota kantaa objektitarkoitteen ikään, sukupuoleen, kansalaisuuteen tai vaikkapa poliittiseen mielipiteeseen, vaikka se olikin Utøyan joukkomurhan yksi motiivi.

Sana *uhri* on yksin objektina usein, mutta se saa määritteekseen esimerkiksi iän (151) *21-vuotiasta uhria* tai kansallisuuteen liittyvän maininnan (153) *siirtolaistaustaiset uhrin*. Myös uhrien tarkat määrät mainitaan joissain tapauksissa, kuten esimerkeissä (156) *77:ää uhria* ja (154) *kaksi asianomistajaa*. Rikoksen tekijään viittaava objekti taas saa määritteekseen oikeusjutun, josta pahoinpitelyn uhri on aiemmin tuomittu, (155) *yksi tynnyrijutun tuomituista*. Tästä käy myös ilmi, että hän on osa ainakin kahden ihmisen ryhmää, joka tuomittiin samasta jutusta.

4.2.9 Pronomini

Kategoriaan kuuluu 54 objektia. Objekteista *murhasi*-verbin objekteja on 12, *pahoinpiteli*-verbin 20, *raiskasi*-verbin 19 ja *varasti*-verbin kolme (3). Teemapaikalla objekteista on 53. Yksi lauseista on epäsuora kysymyslause, 36 niistä on päälauseita ja 18 sivulauseita. Otsikoissa verbeistä ei esiinny yksikään.

- (157) Seitsemän vuoden päästä leijona palautettiin yhtä arvoituksellisesti kuin **se** varastettiin.
- (158) Nainen kuljetettiin Kouvolaan, jossa **hänet** sidottiin ja pahoinpideltiin.
- (159) **Minutkin** pahoinpideltiin.
- (160) New Yorkissa on tehty uusi ennätys siinä, monenako päivänä peräkkäin kaupungissa ei ole murhattu **ketään**, poliisi kertoi perjantaina.
- (161) **Hänet** murhattiin kotitalonsa hissiin Putinin syntymäpäivänä 7. lokakuuta 2006.
- (162) "**Jotkut** on raiskattu."
- (163) Monet naiset eivät koskaan kerro, että **heidät** on raiskattu.
- (164) Shema pelkää liikkua kaduilla yksin: **hänet** on raiskattu kaksi kertaa.

Pronomineista aineistossa esiintyy Ison suomen kieliopin jaottelun mukaan (VISK § 713, asetelma 119) persoonapronomineja kuten (158) *hänet* ja (159) *minutkin*, myöntö- ja kieltohakuisia kvanttoripronomineja kuten (160) *ketään* ja (162) *jotkut*. Pronomineilla on aineistossa elliptinen ja analoginen tehtävä (157), ja niiden käytöllä vältetään esimerkiksi nimien (164) tai muiden määrittävien sanojen kuten (163) *nainen* toistoa.

Kaikki pronominit ovat teemapaikoilla paitsi esimerkin (162) pronomini *ketään*. Teemapaikalle on sen sijaan pantu paikka, jossa murhia ei ole tapahtunut niin paljon kuin odotettua. Muutoin verbien saamat pronominiobjektit ovatkin teemapaikoilla verbissä kuin verbissä.

Pronominiobjekteja on huomattavasti enemmän kuin pronominisubjekteja. Koska pronomineilla vältellään usein toistoa, voitaneen olettaa, että tekijäsubjektia joko uskalletaan toistella enemmän, tai sitten rikosuutisoinneissa keskitytään rikosten uhrien tai varkauden kohteiden käsittelyyn. Vain yksi pronomineista viittaa esineeseen (157), loput viittaavat ihmisiin. Esimerkeissä (158), (163) ja (164) pronominin viittaama tarkoite mainitaan aiemmin virkkeessä.

Pronominin taajempi käyttö objekteissa kuin subjekteissa kielinee myös siitä, että usein uutisointivaiheessa rikoksen uhrista tiedetään enemmän kuin sen tekijästä. Uhrin kertomuksesta ja rikospaikalta saaduista tiedoista voidaan kertoa enemmän kuin tekijän aikeista ja näkökulmasta. Tällöin elliptisiä ja toistoa poistavia pronomineja myös tarvitaan enemmän.

4.2.10 Nimi

Nimi-kategoriassa on yhteensä 77 objektia. Objekteista yksikään ei ole *varasti*-verbin objekti. *Murhasi*-verbi saan äistä objekteista 59 kappaletta, *pahoinpiteli*-verbi saa 16 ja *raiskasi*-verbi taas kaksi (2). Objekteista 76 esiintyy teemapaikalla, eli kaikki yhtä poikkeusta lukuun ottamatta. Otsikoissa objektien verbit esiintyvät neljä kertaa ja leipäteksteissä sekä ingresseissä 73 kertaa. Lauseista 58 on päälauseita ja 19 sivulauseita.

- (165) **Matias** pahoinpideltiin koulussa ensimmäisen kerran muutamaa kuukautta myöhemmin.
- (166) Samoihin aikoihin **Petri** pahoinpideltiin ensimmäisen kerran.
- (167) **Tšornovol** pahoinpideltiin sairaalakuuntoon tiistaina.
- (168) **De Bruijn** pahoinpideltiin tajuttomaksi.
- (169) **Aarnio** pahoinpideltiin "hetken mielijohteesta"
- (170) Anneli Auerin puoliso **Jukka S. Lahti**, 51, murhattiin perheen asunnossa vuonna 2006 Ulvilassa
- (171) **Lincoln** murhattiin illalla 14. huhtikuuta 1865 Washingtonin Ford's Theaterissa.
- (172) Britannian poliisi ei ole löytänyt "uskottavia todisteita" siitä, että Walesin prinsessa **Diana** olisi murhattu vuonna 1997.
- (173) Se opittiin viimeistään vuonna 2006, kun ilmeisesti teehen ujutetun poloniumin avulla murhattiin Britanniaan loikannut entinen KGB:n agentti **Aleksandr Litvinenko**.
- (174) Kungajevan omaisten mukaan ennen murhaa **Elza Kungajeva** raiskattiin.
- (175) Pääministeri **Patrice Lumumba** murhattiin 1961

Lehtien toimituksissa uhrin nimen julkaisemista pohditaan usein vähemmän kuin tekijän nimen julkaisemista (Leino 2005: 87). Nimisubjekteja onkin vähemmän kuin nimiobjekteja – nimisubjekteja on aineistossa 52 kappaletta ja nimiobjekteja 77 kappaletta. Kaikista nimistä aineistossa siis lähes 60 prosenttia on objekteja. Tämä ei sinänsä välttämättä tue Leinon haastatteluissa ilmennyttä uhrin nimien julkaisemisen löysyyttä verrattuna tekijän nimen julkaisemiseen, mutta linja on kuitenkin

tässä aineistossa jota kuinkin sama. Osa nimistä sentään on historiallisesti tunnettujen murhien uhrien nimiä, kuten Yhdysvaltain 16. presidentti Abraham Lincoln, Ruotsin 26. pääministeri Olof Palme ja niin ikään Yhdysvaltain 35. presidentti John F. Kennedy.

Pahoinpitelyjen objektit ovat lähinnä ei-suomalaisia sukunimiä kuten (167) *Tšornovol* tai (168) *De Bruijin*. Aineistossa on myös muutama suomalainen etunimi kuten (165) *Matias* tai (166) *Petri*. Suomalaisia sukunimiä *pahoinpiteli*-verbin objekteissa edustaa yksin (169) *Aarnio*. Suomalaisia etu- ja sukunimiyhdistelmiä tämän verbin objekteissa ei ole. Asian laita on toinen *murhasi*-verbin laajassa valikoimassa erilaisia nimiä.

Murhasi-verbin nimiobjektit voivat olla etu- ja sukunimiyhdistelmiä kuten (173) *Aleksandr Litvinenko* ja myös toisen nimen etukirjaimen saanut (170) *Jukka S. Lahti*. Aineiston *murhasi*-verbin nimiobjektit ovat myös pelkkiä sukunimiä kuten (171) *Lincoln*. Esimerkissä (172) *Walesin prinsessa Diana* on käytössä vain etunimi, sillä Dianan arvonimi *prinsessa* varmistaa sen, että lukija tietää, mistä Dianasta tässä kontekstissa on kyse.

Murhasi-verbin objektin nimen julkaisu on frekventimpää aineistossa kuin muiden verbien objektien nimet. Tämä johtunee siitä, että useassa tapauksessa puhutaan historiallisesta tapahtumasta, jonka suoria vaikutuksia kokeneet henkilöt eivät luultavasti ole enää hengissä tai muuten kykeneviä lukemaan Helsingin Sanomien juttuja heistä. Myös murhan uhrin ollessa kuollut on häneen kohdistuvat vaikutukset hänen nimensä julkaisusta lähes olemattomat. Vaikutukset koskevatkin siis lähinnä hänen lähipiiriään, esimerkiksi (170) *Jukka S. Lahti* jätti jälkeensä lapsia ja puolisonsa Anneli Auerin, jota kauan syytettiin hänen murhastaan. Koska sekä Anneli Auerin että Jukka Lahden kasvot ja nimi näkyivät mediassa paljon, on heidän lähipiirinsä kokenut murhajutun aiheuttaman julkisuuden vaikutukset luultavasti suurissa määrin.

Raiskasi-verbin objekteja on tässä kategoriassa vain kaksi. Toisessa mainitaan etu- ja sukunimi (174) *Elza Kungajeva*, toisessa vain sukunimi. Suomalaisia raiskausten uhreja ei mainita tässä nimeltä, sillä heidän yksityisyyttä tahdotaan luultavasti suojella jo valmiiksi traumaattisen tapahtuman jälkeen. Ulkomaalaisia nimiä on helpompi mainita, sillä he ja heidän lähipiirinsä eivät luultavasti lue Helsingin Sanomia. Tapauksessa (174) mainittu uhri myös murhattiin, eli hän ei ole itse enää hengissä kokemassa hänen yksityisyytensä loukkauksia.

Nimet ovat läsnä otsikoissa vain neljä kertaa, joista kolmessa on kyseessä *murhasi*-verbi. Nimistä yksi oli suomalaiseseen viittaava, (169) *Aarnio*. Tämä objekti oli *pahoinpiteli*-verbin objekti. *Murhasi*-verbin objekteista vain yksi, (175) *pääministeri Patrice Lubumba* sai sekä etu- että sukunimen, ja näiden lisäksi vielä tittelin *pääministeri*.

4.2.11 Mies, nainen ja vanhemmat

Mies-kategoriaan kuuluu 59 objektiä. Näistä *murhasi*-verbin objektina on seitsemän (7), *pahoinpiteli*-verbin objektina 48 ja *raiskasi*-verbin objektina neljä (4) kappaletta. Teemapaikalla miesobjektit ovat 51:ssä tapauksessa ja otsikoissa ne ovat 41 kertaa. Päälauseissa miesobjektit esiintyvät 53 kertaa ja sivulauseissa kuusi.

Nainen on objektikategoriana aineiston suurin kategoria. Kategoriassa on 116 objektiä. *Murhasi*-verbi saa naisen objektikseen kahdeksan (8) kertaa, *pahoinpiteli*-verbi 10 kertaa ja *raiskasi*-verbi 98 kertaa. Ryhmän objektit ovat teemapaikalla 100 kertaa ja otsikoissa 23 kertaa. Lauseista 101 on päälauseita ja 15 sivulauseita.

Vanhemmat-kategoriassa on yhteensä kuusi objektiä, joista kaikki ovat teemapaikalla ja leipäteksteissä. Näistä yksi on *pahoinpiteli*-verbin objekti, kolme *murhasi*-verbin ja kaksi *raiskasi*-verbin. Neljä lauseista on sivulauseita ja kaksi päälauseita.

Yksikään näiden kolmen kategorian objekteista ei ole *varasti*-verbin objekti. Tämä on odotettavaa, sillä ihmisen ”varastaminen” on rikosnimikkeenä aivan toisenlainen.

- (176) Eräässä Intian kylässä pahoinpideltiin tänä vuonna kuoliaaksi **mies**
- (177) Alle kolmekymppinen **mies** pahoinpideltiin ravintolan edustalla lauantain vastaisena yönä Martinlaaksossa Vantaalla
- (178) Siellä pahoinpideltiin ulkomaalaistaustainen **mies**
- (179) Syyttäjäviranomaiset löysivät perjantaina tekijöiksi epäiltyjen asunnosta Zwickausta Itä-Saksasta aseiden, joilla siirtolaistaustaiset **miehet** oli murhattu.
- (180) Tikkurilan ruotsinkielisen Dickursby Skolanin pihalla pahoinpideltiin alkuvuodesta 13-vuotias **poika**
- (181) Yli 50-vuotias **mies** pahoinpideltiin hengenvaarallisesti Kotkan poliisiaseman putkatiloissa perjantaina 27. heinäkuuta
- (182) Auerin **aviomies** murhattiin Ulvilassa joulukuussa 2006
- (183) **Mies** raiskattiin perjantaina Pirkanmaalla
- (184) Keski-ikäinen **nainen** pahoinpideltiin Talin siirtolapuutarhan kupeessa Helsingissä viime viikonloppuna
- (185) Elokuvista palannut 23-vuotias **nainen** raiskattiin ja pahoinpideltiin runsas viikko sitten bussissa.
- (186) 8-vuotias **tyttö** murhattiin vuoden 2012 toukokuussa
- (187) **Naispoliisi** murhattiin 2007
- (188) **Kaksi tyttöä** raiskattiin oululaisessa hotellissa
- (189) "Tutkinnassa on selvinnyt, että uhri on 15-vuotias **tyttö**, joka on raiskattu kahden tekijän toimesta", tutkinnanjohtaja, komisario Petri Savela kertoi Helsingin Sanomille.
- (190) Itä-Kongon sodan rajuimpina vuosina arvioitiin, että joka kuukausi raiskattiin **yli tuhat naista**.
- (191) Keski-ikäinen **nainen** raiskattiin ja ryöstettiin
- (192) **Nainen** raiskattiin Tampereella
- (193) Viime vuonna **intialaisnaisia** murhattiin tästä syystä maan tilastokeskuksen mukaan 8 233
- (194) Esimerkiksi 8-vuotiaan tytön murhasta tuomittu **mies** pahoinpideltiin tutkintavankeudessa vuonna 2012
- (195) MTV3:n uutisten mukaan kahdeksanvuotiaan helsinkiläistyön murhasta syytetty **isä** pahoinpideltiin viime sunnuntaina Vantaan vankilassa.
- (196) 14-vuotias oululainen **poika** raiskattiin ja pahoinpideltiin Oulun Maikkulassa lauantaina aamuyöllä.
- (197) Sadat vastasyntyneet annettiin kasvatettavaksi armeijalle lojaaleihin perheisiin, **vanhemmat** murhattiin.

Mies saa objektina määritteikseen iän (180), siviilisäädyn (182) ja kansalaisuuden (178). Myös objektin tekemisiä ennen rikoksen uhriksi joutumista voidaan mainita kuten esimerkeissä (194) ja myös esimerkissä (195), jossa käytetään vanhempaan viittaavaa sanaa *isä*. *Ulkomaalaistaustainen* esiintyy aineistossa vain kerran Suomessa tehdyn rikoksen yhteydessä, muutoin kaksi muuta vastaavaa määritettä liittyvät ulkomailla tehtyihin rikoksiin kuten esimerkissä (179). Ikähaitari ulottuu aina varhaisteinistä (180) keski-ikäiseen (181) asti, ja iän mainitseminen ei vaihtelee olennaisesti rikosten välillä. Siviilisäätö (182) saatetaan mainita suhteessa murhatun miehen puolisoon, jota epäillään rikoksesta. Täten puoliso on myös kuuluisampi, erityisesti Anneli Auerin tapauksessa.

Nainen on objektina aineistossa erittäin yleinen, ja se saa kirjavamman joukon määritteitä kuin subjektiaineistossa. Objektitarkoitetta määritellään iän perusteella kuten esimerkeissä (185), (186), (189) ja (191), objektitarkoitteen ammatti voidaan mainita (187) ja hänen tekemisiään ennen tapahtunutta voidaan ruotia (185). Sotarikoksiin ja kansainvälisiin konflikteihin liittyvissä tapauksissa naisten määrä mainitaan usein, kuten esimerkissä (190). Nämä määrät yltyvät jopa tuhansiin, ja näissä lauseissa verbi on yleisesti ottaen *raiskasi*. Seksualisoitu väkivalta onkin yksi sodankäynnin keinoista.

Henkirikoskatsauksessa (Lehti 2015: 35) käy ilmi, että maahanmuuttajataustaisten kuolleisuus henkirikoksiin oli tarkastelukaudella ”sama kuin kantaväestöllä”. Tämäkin on sukupuolen mukaan jakautunutta – ei-maahanmuuttajataustaiset miehet kuolevat Suomessa henkirikoksiin useammin kuin maahanmuuttajataustaiset, kun taas maahanmuuttajataustaiset naiset kuolevat Suomessa henkirikoksiin useammin kuin ei-maahanmuuttajataustaiset. Koska tarkastelukausi liittyy aineistoni uutisten julkaisuaikaan, koen mielenkiintoiseksi sen, että tämä tilastoista ilmi käyvä fakta ei näy sukupuolittuneessa uutisoinnissa ollenkaan. Ainoa Suomessa tapahtunut ulkomaalaistaustaisen ihmisen pahoinpitely objektiaineistossa on ulkomaalaistaustaisen miehen pahoinpitely (178). Naisten tapauksessa ulkomaalaisuutta ei mainita, paitsi tapauksessa (193) *intialaisnaisia*. Esimerkin uutisessa puhutaan kuitenkin Intiassa tapahtuneista henkirikoksista.

Mies-kategorian objektit ovat suurimmilta osin *pahoinpiteli*-verbin objekteja, kun taas *nainen*-kategorian objektit ovat suurimmilta osin *raiskasi*-verbin objekteja. Naiset joutuvatkin useammin seksuaalisoidun väkivallan uhreiksi kuin miehet (esim. Danielsson & Kääriäinen 2016: 5). Miesten kokemat pahoinpitelyt taas tapahtuvat useasti julkisilla paikoilla (emt. 1), joten niiden suuri määrä Helsingin Sanomien objekteissa kulkee samalla linjalla.

Tässä tutkimuksessa ei ole tarkoitus analysoida sitä, kuinka usein nais- tai miesobjektit ovat passiivilauseissa sellaisissa uutisissa, joissa rikos on tapahtunut julkisella paikalla tai yksityisasunnossa. On kuitenkin mielenkiintoista huomata, että suurin osa raiskaus- ja

pahoinpitelyrikoksista ovat molempien sukupuolikategorioiden tapauksissa julkisilla paikoilla tapahtuneita, vaikka naiset joutuvatkin henkirikosten kohteeksi useimmiten yksityisasunnossa, vieläpä omassa kodissaan (Danielsson & Kääriäinen 2016: 1; Lehti 2015: 21, kuvio 12).

Miesten kokema seksualisoitu väkivalta hukkuu uutisoinnissa miesten kokeman muun väkivallan alle. Kaikki passiivimuotoisen *raiskasi*-verbin saamat miesobjektit (184) liittyvät kahteen tapaukseen koko aineistossa, kaksi esiintymää per uutinen. Molemmissa tapauksissa yksi esiintymä on otsikossa kuten (183), toinen taas leipätekstissä. Molemmissa tapauksissa raiskaus on tapahtunut viikonloppuyönä, ja tämä mainitaan samassa lauseessa leipätekstissä. Miesobjekti saa joko määritteen iästään kuten (196) *14-vuotias oululainen poika* tai sitten ei mitään kuten (183). Miehen sukupuolen lisäksi mielenkiintoista on siis hänen ikänsä, mikäli hän on alaikäinen. Miesten kokemat raiskaukset tässä aineistossa häipyvät näkymättömiin siihen verrattuna, kuinka usein naisobjektit ovat *raiskasi*-verbin objekteina.

Miesten pienempi osuus passiiviaineiston objekteissa kuin subjektiaineiston subjekteissa voi johtua siitä, että koska miesten väliset rikokset tapahtuvat useammin julkisella paikalla, on rikosten tekijä myös helpommin tiedossa. Toisaalta naiset kokevat väkivaltaa yleistyvässä määrin työpaikalla tai työtehtävissään (Danielsson & Kääriäinen 2016: 10), joten väkivallan tekijän luulisi olevan tiedossa myöskin. Danielssonin ja Kääriäisen uhritutkimuksessa (2016: 11) miehet ilmoittivat olleensa tuntemattoman väkivallan uhreina useammin kuin naiset. Sama näkyy myös vuoden 2015 henkirikokatsauksessa (Lehti 2015: 25, kuvio 15) – naiset joutuvat tuntemattomien ihmisten väkivallan uhriksi huomattavasti harvemmin kuin miehet.

Molemmissa tilastoissa kuitenkin näkyy se, että sekä miehet että naiset joutuvat harvemmin tuntemattomien ihmisten väkivallan kohteeksi kuin tuttaviansa (miehet) tai puolisoitensa (naiset). Objektiaineisto, erityisesti naisobjektien suuri määrä, antaa olettaa, että uhri on tapahtuneessa rikoksessa keskeinen tekijä, ja tekijä on joko tuntematon tai muuten jätetty taka-alalle. Huomio vedetään eksplisiittisesti naisiin kohdistuvan väkivallan tekijöistä useammin kuin muiden objektikategorioiden rikosten tekijöistä. Kun huomio on selkeästi naiseksi mainitussa ja identifioitussa uhrissa, hämärretään huomiota tällöin väkivallan tekijästä useammin kuin muiden objektien kohdalla.

4.2.12 Ikä

Ikä-kategoriassa on objekteja vain yhdeksän (9) kappaletta. Näistä viisi (5) on *murhasi*-verbin ja neljä (4) *pahoinpiteli*-verbin objekti. Teemapaikalla objekteista on kahdeksan (8). Lauseista neljä on päälauseita ja viisi sivulauseita. Yksikään objekti ei esiinny otsikossa.

- (198) **Lasta** oli pahoinpidelty, ja hän paleli joulukuun viimassa.
 (199) Kolme liftavaa **teiniä** siepattiin 12. kesäkuuta Länsirannan juutalaissiirtokunnasta ja murhattiin.
 (200) Hamas alkoi ampua raketteja kiihtyvällä tahdilla viime viikolla, kun **palestiinalaisnuori** oli murhattu Jerusalemissa.
 (201) Vuosina 1979–1981 Atlantassa ja Georgiassa siepattiin ja murhattiin **29 lasta**, ja Floridassa 1981 kadonnut kuusivuotias Adam Walsh löytyi murhattuna.

Iät viittaavat poikkeuksetta lapsiin ja nuoriin. Viitatus objektitarkoitteet eivät kuitenkaan ole suomalaisia nuoria, vaan suomalaisia kategoriassa ovat vain lapset. Nuoret, vaikka subjekteina varsin hyvin edustettuina ilman muita määrittäjiä, ovat tässä kategoriassa ulkomaalaisia. He joutuvat siis henkirikosten uhreiksi ollessaan muualla kuin Suomessa. Nuoret siis saavat aineistossa sellaisia muita määrittäjiä, jotka ovat saaneet ne sijoittumaan joko sukupuolikategoriaan tai johonkin muualle. Sana *nuori* ei siis enää yksin riitäkään kuvailemaan uhria – mutta rikoksen tekijän määritteeksi se yksin riittää. Nuoresta on siis mainittava jotain muutakin kuin hänen ikänsä, jotta uutinen olisi tarpeeksi mielenkiintoinen julkaistavaksi, esimerkiksi se, että he olivat liftanneet ennen murhaansa (199). Uhritutkimuksen (Danielsson & Kääriäinen 2016: 1) mukaan nuoret kokevat Suomessa muita ikäryhmiä enemmän väkivaltaa.

Lapsesta ei tarvitse mainita muuta kuin hänen statuksensa aikuisista riippuvaisena ja heihin oletusarvoisesti luottavana ihmisenä. Lapsen murha on niin poikkeuksellinen rikos suomalaisissa rikostilastoissa, että sen voi olettaa ylittävän uutiskynnyksen sellaisenaan. Vuosien 2003 ja 2014 surmattiin 77 alle 15-vuotiasta lasta (Lehti 2015: 23). Lapset eivät kuitenkaan ole poikkeuksetta teemapaikalla, sillä esimerkissä (201) lauseen lähtöpisteenä ovat murhien paikat ja ajat.

Seniorit, keski-ikäiset ja aikuiset loistavat tässä kategoriassa poissaolollaan. Henkirikosten uhrien mediaani-ikä on kuitenkin 43 vuotta vuosina 2009–2013 (Lehti 2015: 32). Aikuisilla ja keski-ikäisillä on muita määrittäviä piirteitä aineistossa, esimerkiksi heidän ammattinsa, poliittinen näkemyksensä tai heidän sukupuolensa.

4.2.14 Muut

Tämän kategorian objektit eivät kuuluneet mihinkään muihin kategorioihin. Näitä objekteja on seitsemän (7) kappaletta. *Murhasi*-verbin objekteja niistä on yksi (1) kappale ja *pahoinpiteli*-verbinkuusi (6). Kaikki objektit ovat lauseessaan teemapaikalla. Vain yksi lauseista on sivulause, loput ovat päälauseita. Neljä objekteista esiintyy otsikoissa ja kolme leipäteksteissä tai ingresseissä.

- (202) Ilkivallantekijät rikkoivat Abdi Dhinbilin johtaman somaliyhdistyksen ikkunat ja **hänen ystävänsä** pahoinpideltiin.
 (203) **Rahannostaja** ryöstettiin ja pahoinpideltiin

- (204) **Alkoholin ostajia** murhattiin Bagdadissa
 (205) **Vammainen** pahoinpideltiin bussissa

Muut-kategorian objektit liittyvät siihen, millaisessa suhteessa objektitarkoite on joihinkin muihin ihmisiin (202) tai sitten muuhun tekemiseen (203–204). Myös sana (205) *vammainen* on objektin paikalla. Sanalla *vammainen* ei siis määritetä mitään muuta ihmiseen viittaavaa sanaa, vaan objektitarkoitteen ainoa määrittävä piirre on hänen vammansa. Tämä objekti on otsikkotasolla. Tämä ja (136) *näkövammainen pappi* ovat ainoita objekteja tai objektin määritteitä, joissa viitataan aineistossa vammaisuuteen millään tavalla.

4.2.13 Yhteenvedo passiivien objekteista

Alaluvuissa 4.2.1–4.2.12 olen käsitellyt passiivien saamia objekteja kategorioittain. Tässä alaluvussa pyrin tuomaan havaintoni yhteen. Alla olevassa taulukossa (Taulukko 5) ovat kaikki objektit verbeittain. Kategoriat ovat taulukossa aakkosjärjestyksessä ja verbisarakkeet niin ikään aakkosjärjestyksessä. Jokaisen verbin sarakkeessa näkyvät kolme suurinta objektikategoriaa lihavoituina.

Kategoriat	<i>murhattiin murhattu</i>	<i>pahoinpideltiin pahoinpidelty</i>	<i>raiskattiin raiskattu</i>	<i>varastettiin varastettu</i>	Yhteensä
aika	0	0	0	2	2
ammatti/tehtävä/asema	19	24	8	0	51
asia	0	0	0	9	9
eläin	0	0	0	5	5
esine	0	0	0	115	115
ideologia/aktivismi	4	2	1	0	7
ihmisryhmä	30	11	10	0	51
ikä	5	4	0	0	9
mies	7	48	4	0	59
muu	1	6	0	0	7
nainen	8	10	98	0	116
nimi	59	16	2	0	77
omaisuus	0	0	0	9	9
pronomini	12	20	19	3	54
raha	0	0	0	5	5
rikoksen tekijä	0	1	0	0	1
rikoksen uhri	2	7	2	0	11
vanhemmat	3	1	2	0	6
ei objektia	0	0	4	2	6
Kaikki yhteensä	150	150	150	150	600

Taulukko 5: Objektit verbeittain ja kategorioittain

Suurimmat objektiryhmät ovat nainen, esine ja nimi. Esineiden suuri määrä johtuu siitä, että *varasti*-verbin varsinaisessa merkityksessä sen objektiksi kelpaa lähinnä vain jokin fyysinen esine tai asia, ja tyypillisesti se on jotain arvokkaaksi miellettyä (Pajunen 2001: 262). Esineet, asiat ja eläimet ovat käytännössä ainoat objektityypit, jotka voivat olla *varasti*-verbin objektina pronominiin lisäksi.

Inhimillisten tarkoitteiden joukosta suurimmat objektikategoriat ovat siis *nainen* ja *nimi*. Objektit, jotka ovat naiseen viittaavia nomineja, ovat kirkkaasti suurin ryhmä, sillä eroa nimiryhmään on 39 kappaletta. Kolmanneksi suurin ihmiseen viittaava ryhmä on *mies*, 59 kappaletta. Naisobjektien suhde miesobjekteihin on noin 1,97.

Huomattava osa objektiaineistosta liittyy siis miehiin ja naisiin sekä heidän nimiinsä. Muut kategoriat ovat hyvin pieniä näihin verrattuna – ammatti-, tehtävä- ja asemaobjekteja on vielä 51. Ihmisiä siis käsitellään lähtökohtaisesti joko annetun nimensä tai heidän sukupuolensa kautta, oletettavasti syntymässä annetun sukupuolen kautta. Jonkin verran ihmisiä käsitellään huomattavissa määrin ammattinsa tai muun asemansa kautta, mutta aineisto viittaa siihen, että laadultaan passiivimuotoisten rikosverbien objektit ovat lähinnä nimeltä mainittuja tai nimeämättömiä miehiä, naisia tai ammattiensa edustajia – siinäkin tapauksessa, että *varasti*-verbin 150 objektia eivät ole lainkaan inhimillisiä.

Voidaan sanoa, että sukupuoliobjekteilla pyritään mahdollisimman inhimillistävään tai jopa äärimmäisen neutraaliin uutisointiin – uhrin ammattia, kansalaisuutta tai vammaisuutta ei tuoda tilanteeseen kuvaavana nominina, vaan sukupuolta ja ihmisyyttä, kuvaavana sivuseikkana. Sukupuoli on lähes äärimmäisen geneerinen tapa kuvata ihmistä niin objekti- kuin subjektiaineistossa. Sana *ihminen* on kuitenkin vielä tasoltaan liian yleinen, joten ihmisiä on kuvailtava uutisteksteissä ainakin vähän. Syntyy kuva siitä, että sanojen *nainen* ja *mies* käytön yleisyys tarkoittaa sitä, että nämä koetaan hyvinkin neutraaleiksi tavoiksi kuvata rikoksen uhria.

Passiivimuotoisten rikosverbien objekteista 463 on teemapaikalla ja 137 muualla lauseessa. Kaikissa verbeissä paitsi *varasti*-verbin tapauksissa teemapaikkaiset objektit ovat määrältään runsaampia kuin muiden objektit. Kun väkivaltaisen rikoksen tekijä siis jätetään kertomatta, nostetaan uhri etualalle. Lauseen lähtöpisteenä on siis suurimmassa osassa tapauksia väkivaltaa kokenut ihminen, mies tai nainen, eikä niinkään paikka, aika tai muut olosuhteet.

5 TULOSTEN VERTAILUA JA POHDINTAA

Aineistosta muotoutui 14 subjektikategoriaa ja 18 passiivimuotoisten verbien objektikategoriaa. Olen tarkastellut kategorioita myös määrällisesti luodakseni yleiskuvaa subjektien ja objektien luonteesta. Passiivimuotoisten verbien kategorioiden suurempi määrä selittyy sillä, että *varasti*-verbi saa monenlaisia objekteja, jotka viittaavat esineisiin, rahaan tai muuhun omaisuuteen kuten vaikkapa sanaan *omaisuus* tai eläimiin. Kategoriat kohtaavat ja merkitykseltään samanlaiset lekseemit esiintyvät sekä passiivimuotoisten rikosverbien objekteina että aktiivimuotoisten rikosverbien subjekteina. Vertailen tässä luvussa kahdesta aineistosta vetämiäni johtopäätöksiä toisiinsa sekä määrällisesti että laadullisesti.

Kiinnitän ensin huomion otsikkoihin ja leipäteksteihin aineistoissa. Journalistin ohjeiden (JSN 2014) kohta 15 kuuluu seuraavasti:

Otsikoille, ingresseille, kansi- ja kuvateksteille, myyntijulisteille ja muille esittelyille on löydyttävä sisällöstä kate.

Julkisen sanan neuvoston eettisiin ohjeisiin on sitoutunut myös Helsingin Sanomat. Ohjeet antavat selvästi suuren painoarvon otsikoille, eikä syyttä – otsikot hyppäävät ensimmäisenä kenen tahansa lehtiä lukevan silmiin kuvien lisäksi. Tämän vuoksi laadullisen tutkimuksen ja vertailun vuoksi on tarkasteltava, miten erilaiset subjekti- ja objektityypit sijoittuvat leipätekstin ja otsikkojen välille.

1200 passiiviverbin aineistossa 176 objektia on otsikoissa, eli noin 15 prosenttia. 1200 subjektin aineistossa taas 137 subjektia eli noin 11 prosenttia on otsikoissa.

Laadullisesti tarkastellussa osassa aineistoa 531 subjektia on leipätekstissä ja 69 otsikoissa. Passiivimuotoisten verbien objekteista taas 518 on leipäteksteissä ja 82 otsikoissa. Objekteista siis noin 14 prosenttia on otsikoissa ja subjekteista noin 12 prosenttia. Objektit ja passiivimuotoiset rikosverbit siis esiintyvät pääsääntöisesti enemmän otsikoissa kuin subjektit, tosin aineiston valitut rikosverbit ovat melkoisen harvoin otsikoissa ylipäättään.

Rikosverbejä sisältävät lauseet eivät siis ole otsikoissa kovin usein. Otsikot voivat kuitenkin olla suoraviivaisia kuvauksia tapahtuneesta, kuten (19) *Sekavan oloinen tupakanpummaaaja pahoinpiteli useita*, ja tällöin tietty uutisen kärki on tapahtunut rikos. Useassa tapauksessa uutisessa oleva rikos ei ole koko uutisen tärkein asia, vaan rikos voi olla osa rikosvyyhtiä, sotatapahtumaa tai vaikka historian kuvausta. Kyse ei siis ole suoraviivaisesti siitä, etteikö rikoksia haluttaisi nostaa uutisen kärjeksi.

Mielenkiintoisinta aineistossa on kirkas ero kahden eri sukupuolikategorian välillä. Nopealla vilkaisulla aineistossa välittyy kuva siitä, että miehet tekevät sekä väkivaltaisia rikoksia että

omaisuusrikoksia, ja naiset saavat olla lähinnä väkivallan kohteina. Objekteista 175 viittaavat eksplisiittisesti mieheen tai naiseen, subjekteista taas 212. Saamme tasaisemmat tulokset poistamalla subjekteista *varasti*-verbin subjektit, sillä *varasti*-verbeillä ei ole inhimillisiä objektejakaan. Ilman *varasti*-verbiä subjekteista 168 ovat sukupuolikategoriaan kuuluvia. Ero on siis tasainen, mutta hiuksenhienolla erolla sukupuoli vaikuttaa olevan tärkeämpi passiivimuotoisten rikosverbien objekteissa kuin aktiivimuotoisten rikosverbien subjekteissa.

Objektikategorioista valuu aineistossa paljon objekteja erityisesti naisobjektien kategoriaan verrattuna subjekteihin. Erityisesti samannimisiin subjektikategorioihin verrattuna kutistuvat ideologia- ja aktivismiobjektit subjektimäärästä 38 objektimäärään 7. Sama ilmiö näkyy myös mieskategoriasa – miessubjekteja on 202 ja miesobjekteja 59. Kollektiivi- ja instituutio-objekteja ei esiinny ollenkaan. Kategoriat, jotka ovat suunnilleen samankokoisia, ovat pronominit, ammatti-, tehtävä- ja aseman sanat sekä ihmisryhmät. Havainnollistan subjektien ja objektien määrien eroa seuraavalla taulukolla (Taulukko 6). Taulukossa näkyvät vain ne kategoriat, jotka ilmenivät molemmissa aineistoissa. Suurempi numero näkyy vahvennetulla tekstillä.

Kategoria	objektit	subjektit	Yhteensä
ammatti/tehtävä/asema	51	53	104
ideologia/aktivismi	7	38	45
ihmisryhmä	51	60	111
ikä	9	22	31
mies	59	202	261
muu	7	12	19
nainen	116	10	126
nimi	77	52	129
pronomini	54	55	109
vanhemmat	6	16	22
Kaikki yhteensä	600	600	1200

Taulukko 6: Objektien ja subjektien yhteisten kategorioiden kokoverailu

Suurimmassa osassa kategorioista, joihin kuuluu sekä aktiivilauseiden subjekteja että passiivilauseiden objekteja, ovat subjektit määrältään suurempia. Suurempia objektikategorioita ovat vain nainen-kategoria ja nimikategoria. Yhteenlaskettuina subjektien ja objektien suurimmat kategoriat ovat mies, nainen ja nimi.

Aineisto on siis selkeästi sukupuolittunut. Gerd Bohner päätyi tutkimuksessaan maallikkokirjoittajien teksteistä siihen tulokseen, että raiskauskertomuksissa passiivia käytetään

useammin (*nainen raiskattiin*) kuin aktiivisia (*mies raiskasi naisen*) (2001: 526). Tämän tuloksen valossa on mielenkiintoista, että Helsingin Sanomien aineistossa *raiskasi*-verbin miessubjektit ovat harvemmin otsikoissa kuin saman verbin naisobjektit. 85:stä *mies raiskasi* -tyypin lauseesta otsikoissa on 10 eli noin 12 prosenttia. 98:sta *nainen raiskattiin* -tyypin lauseesta otsikoissa on 21 kappaletta eli noin 21 prosenttia. Ero on huomattava. Lisäksi *nainen raiskattiin* -tyypin lauseita on aineistossa joka tapauksessa enemmän, mutta ne myös yltävät otsikkoihin useammin kuin *mies raiskasi*-verbin subjektina.

Mies- ja naissanujen ero voisi esiintyä vielä paremmin, mikäli aineistossa annetut etunimet analysoitaisiin sukupuolen perusteella ja otettaisiin näin mukaan laskuihin. Tämän tutkimuksen laajuus ei kuitenkaan siihen riitä.

Ero näkyy selkeästi myös ikäsubjektien ja -objektien välillä. Ikäsubjekteja on 22 kappaletta ja ikäobjekteja passiivimuotoisissa verbeissä taas 9 kappaletta. Nuoret erityisesti eivät ole läheskään yhtä usein objekteina kuin he ovat subjekteina. Ylipäättään pelkästään ikään viittaavia sanoja on lauseissa vähän, ja ikä mainitaan yleensä muiden subjektien ja objektien määrittäjinä. Muut tekijät kuin ikä koetaan mainitsemisen arvoisena, mutta erityisesti nuorisoon ja nuoriin viittaavat rikosverbiin subjektit kelpaavat sellaisinaan.

Subjektitarkoitteisiin viitataan useammin ideologian ja aktivismin avulla kuin objektitarkoitteisiin. Kuten mainitsin aiemmin, ideologian ja aktivismin mainitseminen ainoana subjektitarkoitteen määrittäjänä voi tuoda selkeyttä siihen, mikä on ollut (väkivaltaisen) teon motiivi. Ideologia ja aktivistin rooli myös auttavat luomaan tilanteelle kontekstia, viitekehystä, jossa rikos on tapahtunut. Ideologia esimerkiksi voi olla sodan osapuoli ja väkivalta on yksi aktivismin keinoista.

Passiivimuotoisen väkivaltarikosverbiin objektin ideologia tai rooli aktivistina ei kuitenkaan ole yhtä kiinnostavaa kuin subjektin maailmankatsomus. Sen sijaan objektista kerrotaan joko hänen sukupuolensa tai osallisuutensa johonkin ihmisryhmään, johon hän on syntynyt.

Objekti- ja subjektikategorioita voidaan erotella kahteen ryhmään: syntymässä annetut ja/tai saadut piirteet sekä myöhemmin elämässä saadut ja/tai valitut piirteet. Olen vertailun vuoksi lajitellut eri ryhmät syntymäpiirteisiin ja valittuihin piirteisiin. Valitut piirteet on nimenä ongelmallinen siksi, koska joidenkin ”valinnaisten” piirteiden valinnaisuus voi sosiaalisessa todellisuudessa olla kyseenalaista (esimerkiksi työpaikka tai ammatti). Kutsun näitä kuitenkin valinnaisiksi, sillä nämä valinnat tehdään suurimmassa tapauksessa itse. Syntymässä määritellyn sukupuolen valintaa ei voi lapsi tehdä itse. Myös nimi on suurimmassa osassa tapauksia muiden antama, vaikka aineistossa voikin ja todennäköisesti onkin itse nimensä valinneita henkilöitä. En ota tässä kohtaa mukaan subjekteja ja objekteja, jotka viittaavat instituutioihin, elämiin, teoihin ja tapahtumiin tai esineisiin.

Myös pronominit putoavat tässä kohdassa pois. Toisin sanoen keskityn inhimillisiin tekijöihin ja uhreihin.

Syntymäpiirteitä edustavia kategorioita ovat analyysissäni sukupuoli, nimi, ikä ja ihmisryhmä. Myöhemmin elämässä saatuja tai valittuja piirteitä ovat ammatti-, tehtävä- ja asemanat, ideologia- ja aktivismisanat, epäily, rikoksen tekijä ja vanhemmat. Iän lajittelen syntymässä määritellyksi piirteeksi, sillä ikä määritellään luonnollisesti ajallisella etäisyydellä syntymästä.

207 subjekteista ja objekteista viittaavat myöhemmin elämässä valittuihin tai muuten määriteltyihin piirteisiin. Synnynnäisiä piirteitä subjekteista ja objekteista merkitsevät taas 658. Loput ovat pronomineja, esineitä, asioita, eläimiä ja kollektiiviin ja instituutioon viittaavia sekä muita subjekteja ja objekteja, joiden synnynnäisyyttä ja valittuutta on vaikea arvioida.

Ero on suuri – synnynnäisten piirteiden suhde valittuihin ja saatuihin piirteisiin on 3,18. Eroa on myös syytä hieman jakaa ja tarkastella subjektien ja passiivimuotoisten verbien objektien välistä eroa. Subjekteista valittuja piirteitä edustaa 142 subjektia ja synnynnäisiä taas 346, näin jälkimmäisen suhde edelliseen on 2,44. Objekteissa taas tilanne on seuraava: valittuja piirteitä edustaa 65 ja synnynnäisiä piirteitä 312, ja näin jälkimmäisen suhde edelliseen on 4,8. Synnynnäisiä piirteitä edustaviin kategorioihin siis kuuluu enemmän subjekteja kuin objekteja, mutta niiden suhde valittuihin piirteisiin on suurempi objekteissa kuin subjekteissa. Tämä selittyy sillä, että objekteissa on enemmän ei-inhimillisiä objektitarkoitteita, kuten esineitä ja eläimiä.

Synnynnäiset piirteet siis dominoivat aineiston subjekteja ja objekteja huomattavassa suhteessa myöhemmin valittuihin ja saatuihin piirteisiin. Ero näkyy sekä subjekteja että objekteja erikseen tarkasteltaessa. Henkirikosten osapuoliin viitataan kokonaisuudessaan mieluiten heidän sukupuolellaan, kansalaisuudellaan, nimellään tai iällään. Kyse voi olla näiden piirteiden nähdystä neutraaliudesta – piirteet ovat sellaisia, joihin tarkoite ei voi itse ainakaan kovin helposti vaikuttaa.

Synnynnäinen piirre on tahdosta riippumaton, joten se voidaan nähdä neutraalina. Näin on erityisesti sukupuolen laita. Englannin kielessä sana *man* tarkoittaa sekä miestä että ihmistä, uutiskielessä lähinnä miestä. Sanalla on kuitenkin neutraali, yleiseen ihmisyyteen viittaava kaiku. Sana ”mies” subjektina ja sana ”nainen” objektina ovat niin frekventtejä, että niiden voi nähdä olevan käytössä lähes neutraaleiksi ajateltuja. Miksi esimerkiksi *raiskasi*-verbin objekteina ei käytetä sanaa ”nuori”? Miksi *murhasi*-verbin subjektina ei käytetä enemmän ammattiin tai muuhun yhteiskunnalliseen asemaan viittaavia sanoja? Kuten Leinon tutkimuksessa (2005) paljastui, rikosuutisia kirjoittavat journalistit mainitsevat nimensuoja-asiat suurimmaksi eettisen pohdinnan alueeksi. Eettistä harkintaa eivät siis saa osakseen niin paljoa esimerkiksi sukupuolen tai iän maininta. Leinon tutkimuksen haastattelujen valossa sukupuolen frekventtiys näyttäytyy ei niinkään tietoisena

vaan pikemminkin automaattisena valintana. Koska pronomini *joku* ja sana *ihminen* eivät ole vakiintuneet aineistoni perusteella uutiskieleen, on niiden valitseminen neutraaleiksi subjekteiksi ja objekteiksi vaikeaa.

6 LOPUKSI

Journalistit tekevät työssään eettistä harkintaa jatkuvasti, sillä he toimivat suurten joukkojen lukemien uutistekstien tuottajina – he osaltaan sekä kuvailevat että rakentavat maailmaa ja maailmankuvaa. Eettinen harkinta nimensuoja-asioissa on tärkeää, sillä nimen perusteella sekä rikoksen tekijä että rikoksen uhri voidaan yksilöidä, ja tämän avulla hänen koko olemassaolonsa voidaan määritellä vain rikoksen kokemuksen perusteella. Joissain tapauksissa nimen maininta voidaan perustella esimerkiksi rikoksen kiinnostavuudella tai sillä, että rikoksen tekijä tai uhri on julkisessa virassa. Mitä enemmän rikoksen osapuolella on valtaa, sitä vähemmän hänellä on yksityisyyden suojaa.

Nimiasiat ovatkin eniten ajateltuja. Aineistossa käy kuitenkin ilmi, että eettistä harkintaa ei viedä kovin pitkälle, kun puhutaan muista tavoista puhua rikollisten osapuolista. Kuva rikoksista vääristyy, kun subjektit – tekijät – ja passiivimuotojen objektit – ainoana rikoksen osapuolena mainitut uhrin – ovat epätasapainossa. Osa epätasapainosta johtuu aineiston keruumenetelmästä, jota pohdin myöhemmin tässä luvussa. Osa taas johtuu siitä, että erilaiset subjekti- ja objektitarkoitteet ovat laadullisesti erilaisia ja toimivat erilaisissa funktioissa.

Naissubjektien funktiota on vähäisestä määrästä johtuen vaikea arvioida, mutta sen sijaan naisobjektien suuri määrä – yli 11-kertainen määrä subjekteihin verrattuna – taas tuo niiden funktioon lisää. Nais- ja tyttösanat näkyvät vain uhrin funktioissa lauseissa, joissa tekijä on piilotettu passiivirakenteen alle. Miehet ja pojat taas ovat lähes neljä kertaa useammin subjektina kuin passiivirakenteen objektina, joten miesten funktio tässä aineistossa on toimia rikosten tekijöinä. Eettistä harkintaa voitaisiin käyttää myös sukupuolisanojen käytössä – ruokkiiko nais- ja miessubjektien epätasapainoisuus sitä oletusta, että miehet ovat väkivaltaisia ja naiset väkivallan uhreja, vai heijasteleeko tämä epäsuhta totuutta? Onko rakentavampia tapoja puhua raiskauksista kuin laittaa sana *nainen* teemapaikalle passiivirakenteen objektina? Onko kyseessä jämähtänyt tapa, vai voisiko tätä alkaa jo rikkoa? Onko meillä muita ”neutraaleja” sanoja rikosten osapuolille kuin sukupuolittuneet sanat? Toki meillä on – ja niitä voitaisiin alkaa jo käyttää tapauksissa, joissa uhrin tai tekijän sukupuolella ei ole suurta merkitystä.

Mikäli tekijästä ei haluta kertoa mitään, käytetään passiivirakennetta. Tällöin myös erityisesti Suomessa uutisoidun Suomessa tapahtuneen rikoksen uhri ansaitsisi yhtä suuren anonyymiyden ja tunnistamattomuuden. Sukupuolittuneiden sanojen käyttö näyttäytyy rutiininomaisena neutraaliuden hakemisena enemmän kuin tietoisina, ongelmallisina valintoina. Kun uutisia pitää tahkota yhä enemmän ja enemmän yhä lyhyemmässä ajassa, on helpompaa hakeutua rutiineihin kuin tehdä syväluotaavaa sosiaalis-lingvististä (tai sosiolingvististä) analyysiä omasta työstä.

Tutkimuksessa on selvä epätasapaino miesten ja naisten kokeman väkivallan näkyvyyden välillä. Tämä johtuu osittain siitä, että myös Helsingin Sanomien uutisointi on epätasapainossa, mutta myös siitä, että en ole tarkoituksenmukaisesti valikoinut aineistoani tasapainoisemmin. Mielenkiintoisen tutkimuksen voisi saada aikaan aineistosta, jossa miesten ja naisten kokema väkivalta olisi tasaisesti esitettyä. Näin näiden laatua ja laadun eroja voitaisiin tulkita tarkemmin. Miesten kokemaa väkivaltaa ja erityisesti seksualisoitua väkivaltaa ei representoida saati tutkita tarpeeksi – sitä pitäisi mielestäni tutkia laadullisesti enemmän. Mies—nainen-asetelman ulkopuolinen sukupuolen moninaisuus ei käytännössä näy valitsemassani ja tutkimassani aineistossa ollenkaan.

Koska aiheena on väkivalta, joka on tulosten perusteella voimakkaasti sukupuolitettua, olisi sukupuolentutkimuksellinen ote voinut tuoda hedelmällisempää tai ainakin erilaista analyysiä. Feministinen kirjallisuus ja tutkimustausta voisi valottaa nais- ja miessubjektien ja -objektien eroja sekä syitä niiden eroihin paremmin.

Käsillä oleva tutkimus jättää paljon kysymyksiä jälkeensä. Jatkotutkimukselle tästä samasta aineistosta on runsaasti tilaa. Esimerkiksi *pahoinpiteli*-verbin erilaiset määritteet tai lisäykset, kuten *pahoinpideltiin sairaalakuntoon* tai *henkiahieveriin*, ovat mielenkiintoisia. Miksi näitä erilaisia määritteitä mainitaan? Kuka tai ketkä pahoinpidellään sairaalakuntoon tai henkiahieveriin? Samanlaisia määritteitä olisivat esimerkiksi *raa’asti* tai *väkivaltaisesti*. Miksi ja milloin käytetään ilmaisua *raiskattiin väkivaltaisesti*?

Laadullista tutkimusta tai korpustutkimusta voitaisiin tehdä subjekteista, jotka viittaavat mieheen tai naiseen. Samankaltaista tutkimusta on tehnyt Taupalus (2008) pro gradu -työssään, mutta lisätutkimusta ja lisää kiinnostavia tuloksia voitaisiin saada keskittymällä väkivaltaisiin rikoksiin. Tutkimuksessa voitaisiin myös keskittyä vaikkapa passiiviverbien saamiin sukupuoleen viittaaviin objekteihin.

Jatkotutkimuksissa aineistoa voitaisiin laajentaa, ja täten esimerkiksi eri medioiden välisiä eroja voitaisiin tarkastella. Aineistoa voitaisiin hakea rikosuutisointiin erikoistuneista lehdistä kuten Alibi. Myös iltapäivälehdistö tai verkkomediat voisivat tarjota mielenkiintoista aineistoa vertailuun Helsingin Sanomiin.

Miten uutiset vastaanotetaan? Mediatutkimuksessa keskitytään paljon itse media-aineistoon, mutta vähemmän siihen, miten ne vastaanotetaan. Rikossubjektien luoma kuva subjekteista täydentyisi, mikäli rikosuutisten lukijoita vaikkapa haastateltaisiin.

Tutkimusta voitaisiin laajentaa ottamalla mukaan lisää (henki)rikoksia, esimerkiksi *sieppasi*, *kidnappasi*, *tappoi*, *murtautui*, *hakkasi*, *ryösti* ja *vainosi*. Lisätutkimuksessa voitaisiin keskittyä verbeihin, jotka saavat objekteikseen vain ihmisiin viittaavia sanoja. Myös pronominit ja niiden

viitesuhteet voitaisiin jatkotutkimuksissa ottaa paremmin huomioon jo aineistonkeruuvaiheessa. Miten pronomineja käytetään henkirikosuutisissa? Käytetäänkö niitä enemmän haastateltujen sitaateissa, vai onko niitä enemmän leipäteksteissä? Mitä pronomineja edes käytetään, ja mistä mahdollinen tulos kertoo? Ylipäätään tutkimusta voitaisiin tehdä enemmänkin henkirikosuutisten käyttämästä kielestä nimenomaan lingvistikseen näkökulmasta, sillä kielitieteellistä asiantuntemusta tarvitaan myös tällä alalla. Kielellä tehdään asioita – myös väkivaltaa. Siksi olisi luonnollista, että väkivaltaa käsitteleviä uutisia tutkisivat myös kielitieteilijät fennistiikan alalla enemmänkin.

LÄHTEET

- ALASUUTARI, PENTTI 2011: *Laadullinen tutkimus 2.0*. Tampere: Vastapaino.
- BBC 2015 = IRSHAD, FAISAL 2015: *Isis, Isil, IS or Daesh? One group, many names*. BBC:n verkkosivusto. Tarkistettu 19.10.2016.
<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-27994277>
- BOHNER, GERD 2001: *Writing about rape: Use of the passive voice and other distancing text features as an expression of perceived responsibility of the victim*. *British Journal of Social Psychology* 40 s. 515–529.
- COATES, LINDA – WADE, ALLAN 2007: *Language and violence: analysis of four discursive operations*. *Journal of Family Violence* 22 s. 511-522.
- CROFT, WILLIAM 2001: *Radical Construction Grammar. Syntactic Theory in Typological Perspective*. Oxford University Press.
- DANIELSSON, PETRI – KÄÄRIÄINEN, JUHA 2016: *Suomalaiset väkivallan ja omaisuusrikosten kohteena 2015 – kansallisen rikosuhritutkimuksen tuloksia*. Katsauksia 13/2016. Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta, kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti.
- FAIRCLOUGH, NORMAN 2002: *Miten media puhuu*. Vastapaino, Tampere.
- FAIRCLOUGH, NORMAN 2013: *Critical discourse analysis : The critical study of language*. Taylor and Francis.
- FRAZER, ALEXANDRA K. – MILLER, MICHELLE D. 2009: *Double standards in sentence structure. Passive voice in narratives describing domestic violence*. *Journal of Language and Social Psychology* 28/1 s. 62-71.
- FREDMAN, MARKUS 2005: *Oikeusjournalismi asianajajan näkökulmasta*. Julkaistu Journalismikritiikin vuosikirjassa 2005.
<http://www.fredman-mansson.fi/fi/henkilosto/markku-fredman/kirjoituksia/19-kirjoituksia/markku/192-oikeusjournalismi-asianajajan-naekoekulmasta>.
 Tarkistettu 21.8.2016
- Guardian 2014 = BLACK, IAN 2014: *The Islamic State: is it Isis, Isil – or possibly Daesh?* The Guardian -lehden verkkosivusto. Tarkistettu 19.10.2016.
<https://www.theguardian.com/world/shortcuts/2014/sep/21/islamic-state-isis-isil-daesh>
- HAKULINEN, AULI – KARLSSON, FRED 1979: *Nykysuomen lauseoppia*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- HALLIDAY, M. A. K. – MATTHIESSEN, CHRISTIAN M. I. M. 2014 (1985): *Halliday's introduction to*

functional grammar. Routledge, Lontoo & New York.

- HEIKKINEN, VESA – LEHTINEN, OUTI – LOUNELA, MIKKO 2005: *Lappeenrantalaismies löi toista baarissa. Uutisia ja uutisia*. Teoksessa Heikkinen, Vesa (toim.) 2005: *Tekstien arki*, s. 231–258. Tammer-paino Oy, Tampere.
- HELASVUO, MARJA-LIISA – HUUMO, TUOMAS 2010: Mikä subjekti on? – Virittäjä 2/2010 s. 165–195.
- Helsingin Sanomien arkistoidut päivälehdet. Tarkistettu 3.4.2016.
<http://www.hs.fi/paivanlehti/arkisto/>
- HENLEY, NANCY M. – MILLER, MICHELLE – BEAZLEY, JO ANNE 1995: *Syntax, semantics, and sexual violence: Agency and the passive voice*. *Journal of Language and Social Psychology*, 14, s. 60–84.
- ISK = HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA – HEINONEN, TARJA RIITTA – ALHO, IRJA 2005: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- JOKINEN, JUHO – MANSIKKA, OSSI 2012: *Poliisilaitosten tiedotuskäytäntöjen vaikutus rikosuutisointiin pääkaupunkiseudulla*. Opinnäytetyö. Haaga-Helia ammattikorkeakoulu.
- JSN 2008 = *Nimi rikosuutisissa*. Julkisen sanan neuvoston periaatelausuma 1981, päivitetty 22.1.2008. Viitattu 19.0.2016.
<http://www.jsn.fi/periaatelausumat/nimi-rikosuutisissa/>
- JSN 2013 = *Journalistin ohjeet ja liite*. Julkisen sanan neuvosto. Viitattu 26.11.2016.
http://www.jsn.fi/journalistin_ohjeet/
- JYRKIÄINEN, JYRKI 2012: *Sanomalehdistö*. Teoksessa Nordenstreng, Kaarle – Wiio, Osmo A. (toim.) 2012: *Suomen mediamaisema*. Vastapaino, Tampere.
- KEENAN, EDWARD L. – DRYER, MATTHEW S. 2010 (2007): *Passive in the world's languages*. Teoksessa Shopen, Timothy 2010 (2007): *Language Typology and Syntax Description, volume 1: clause structure*. Cambridge University Press. Viitattu 18.5.2016.
 Saatavilla: <http://linguistics.buffalo.edu/people/faculty/dryer/dryer/KeenanDryerPassive.pdf>
- KORPELA, JUKKA: *Bridgesanastoa*. Tarkistettu 3.4.2016.
<https://www.cs.tut.fi/~jkorpela/bridge/sanasto.html>
- KS = Kielitoimiston sanakirja 2016. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus.
 URN:NBN:fi:kotus-201433, ISSN 2343-1466. Verkkojulkaisu HTML. Päivitettävä julkaisu. Päivitetty 29.2.2016 [viitattu 5.5.2016]
- L 19.12.1889/39. Rikoslaki. Julkaisu Oikeusministeriön Finlex-palvelussa, osiossa Ajantasainen lainsäädäntö. Viitattu 5.5.2015.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>

- LAMB, SHARON 1991: *Acts without agents. An analysis of linguistic avoidance in journal articles on men who batter women*. American Journal of Orthopsychiatry 61(2) s. 250–257.
- LAITINEN, AHTI – AROMAA, KAUKO 2005: *Rikollisuus ja kriminologia*. Vastapaino, Tampere.
- LEHTI, MARTTI 2015: *Henkirikoscatsaus 2015*. Katsauksia 1/2015. Helsingin yliopisto, valtiotieteellinen tiedekunta, kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti.
- LEINO, JAAKKO – ÖSTMAN, JAN-OLA 2005: *Constructions and variability*. Teoksessa Fried, Mirjam – Boas, Hans. C 2005: *Grammatical Constructions. Back to the roots*, s. 191–213. John Benjamin Publishing Company. Amsterdam/Philadelphia.
- LEINO, PIA 2005: *Toimittajan eettinen harkinta rikos- ja oikeusjournalismissa*. Pro gradu tutkielma. Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
- Levikki – Sanomalehtien levikkikehitys 2012-2014*. Sanomalehtien liiton verkkosivusto. Tarkistettu 3.4.2016. <http://www.sanomalehdet.fi/sanomalehtitieto/levikki>
- MARSH, IAN – MELVILLE, GAYNOR 2014: *Crime, justice and the media*. Routledge, Lontoo & New York.
- MÄKELÄ, ANNA 2000a: *Kun sivistyksen pidäkkeet murtuvat*. Tiedotustutkimus 2000: 4. s. 48–61.
- MÄKELÄ, ANNA-MARJAANA 2000b: *"Älä lähde yksin humalassa hoipertelemaan."* – *Raiskaus uutisena Helsingin Sanomissa 1996-1999*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, viestinnän laitos.
- MÄKIKETOLA, OUTI 2008: *Sivuteemarakenne ja nominaaliset lauseet esikentässä*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopiston kieli- ja käännöstieteiden laitos.
- MÄNTYLÄ, JORMA 2008: *Journalistin etiikka*. Gaudeamus.
- NIEMINEN, HANNU – NORDENSTRENG, KAARLE 2012: *Sääntely ja viestintäpolitiikka*. Teoksessa Nordenstreng, Kaarle – Wiio, Osmo A. (toim.) 2012: *Suomen mediamaisema*. Vastapaino, Tampere.
- NORDENSTRENG, KAARLE – WIIO, OSMO A. 2012: *Viestintäjärjestelmä*. Teoksessa Nordenstreng, Kaarle – Wiio, Osmo A. (toim.) 2012: *Suomen mediamaisema*. Vastapaino, Tampere.
- Oikeudet iän mukaan*. Mannerheimin Lastensuojeluliiton verkkosivusto. Tarkistettu 28.8.2016. http://www.mll.fi/nuortennetti/koulu_ja_tyvoikeudet-ja-velvollisuudet/oikeudet-ian-mukaan/
- Online Etymology Dictionary. DOUGLAS HARPER. Viitattu 19.10.2016. <http://www.etymonline.com/index.php?term=Nazi>
- Ousted from the top*. Reporters Without Borders -järjestön verkkosivut. Viitattu 18.4.2017. <https://rsf.org/en/finland>

- PAJUNEN, ANNELI 2001: *Argumenttirakenne. Asiaintilojen luokitus ja verbien käyttäytyminen suomen kielessä*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- SAARANEN-KAUPPINEN, ANNA –PUUSNIEKKA, ANNA 2006: *KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>. Tarkistettu 3.4.2016.
- Sanoman lehdet tavoittavat päivittäin 3,2 miljoonaa suomalaista – IS ja HS houkuttelivat lisää nuoria lukijoita*. Sanoman verkkosivusto. Tarkistettu 3.4.2016. <https://www.sanoma.com/fi/uutiset/sanoman-lehdet-tavoittavat-paivittain-32-miljoonaa-suomalaista-ja-hs-houkuttelivat-lisaa>
- SHORE, SUSANNA 1992: *Aspects of a systemic-functional grammar of Finnish*. Macquarie University, Sydney.
- SHORE, SUSANNA 2008: *Lauseiden tekstuaalisesta jäsennyksestä*. – *Virittäjä* 112 s. 24–65.
- TAUPALUS, PAULA 2008: *Naisesta ja miehestä predikoivat verbit Helsingin Sanomissa 2000–2001*. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopiston kieli- ja käännöstieteiden laitos.
- Tieteen termipankki 11.04.2017: *Kirjallisuudentutkimus:metafora*. Tarkka osoite: <http://www.tieteentermipankki.fi/wiki/Kirjallisuudentutkimus:metafora>.
- TIILIKKA, PÄIVI 2008: *Journalistin sananvapaus*. WSOYpro.
- TILASTOKESKUS 2013: *Rikoksiin syylliseksi epäiltyjen tulot koko väestöä matalammat*. Tilastokeskuksen verkkosivut. Helsinki 2.4.2013. Viitattu 19.10.2016. http://tilastokeskus.fi/til/polrik/2012/polrik_2012_2013-04-02_fi.pdf
- VISK = AULI HAKULINEN, MARIA VILKUNA, RIITTA KORHONEN, VESA KOIVISTO, TARJA RIITTA HEINONEN JA IRJA ALHO 2004: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Verkkoversio, viitattu 5.5.2016. Saatavissa: <http://scripta.kotus.fi/visk> URN:ISBN:978-952-5446-35-7
- WALS = SIEWIERSKA, ANNA 2013: *Passive Constructions*. Teoksessa Dryer, Matthew S. & Haspelmath, Martin (toim.) *The World Atlas of Language Structures Online*. Leipzig: Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology. Viitattu 18.5.2016. Saatavissa: <http://wals.info/chapter/107>